

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 40.

Torsdagen den 18 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande maj.

§ 2.

Herr talmannen lämnade härefter ordet till

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet H a n s s o n, som anförde: Herr talman, mina damer och herrar! Med kammarens tillstånd har herr Samuelsson till mig riktat en interpellation rörande den 15 nästlidna april utfärdade generalorder, av innehåll, att under den 1 maj i år övningar vid armén och marinen icke skulle äga rum, på det att permission måtte kunna beredas personalen till den utsträckning, som tjänstens upprätthållande i övrigt medgäve.

Interpellanten påstår, »att ett flertal regementschefer i stället för att efterkomma denna generalorder sökt att sabotera manskapets ledighet så långt det varit dem möjligt».

Till stöd för detta påstående yttrar han:

»Visserligen sökte man att efterkomma generalordern såtillvida, att de ordinarie övningarna inställdes, men manskapet kommenderades i stället till andra övningar, varigenom ordern om manskapets ledighet blev illusorisk. Följande fall har kommit till min kännedom: Vid Svea livgarde kommenderades manskapet att delta i 'teaterföreställningar'; vid Göta livgarde tvångskommenderades manskapet att delta i utspisning kl. 1,45 e. m.; vid Svea artilleriregemente kommenderades manskapet till rengöring av logementen samt att skura batterierna, varigenom manskapet ej blev ledigt förrän vid tvåtiden på eftermiddagen; vid Livgardet till häst anordnade befälet säckklöpningar och andra idrottstävlingar, i vilka manskapet beordrades delta.»

Interpellanten säger sig vidare genom pressen ha fått kännedom om, »att manskap vid Göta livgarde i Stockholm och vid kungl. flottans station i Karlskrona, som deltagit i årets majdemonstrationer, ådömts längre och kortare arreststraff under motivering att de förbrutit sig mot gällande föreskrifter».

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 40.

1

*Svar å
interpellation.*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Sedan därefter interpellanten gjort gällande, att manskap, som deltagit i 1-majmötena, »givetvis av försvarsministerns i pressen refererade svar till kommunistiska ungdomsförbundets deputation bringats den uppfattningen att de utan straffpåföljd kunde delta i majmötena», framställer han följande frågor:

»1) Anser försvarsministern att dessa åtgärder från militärbefällets sida stå i överensstämmelse med den av honom tidigare uttalade uppfattningen och på grund därav givna order om militärmanuskapets ledighet 1:a maj.

2) Om så ej är fallet, vad ämnar regeringen åtgöra för att:

dels skydda manskapet mot trakasserier för att de under 1 maj-demonstrationerna använt sin ledighet som fria medborgare, dels ock att för framtiden förebygga ett återupprepande av här relaterat uppträdande från militärbefällets sida, med för manskapet följande konsekvenser?»

Med anledning av interpellationen har jag genom arméfördelningscheferna infordrat uppgifter om

a) till vilken utsträckning permission beviljats personalen den 1 innevarande månad;

b) huruvida och till vilken omfattning det förekommit, att personalen sagda dag beordrats delta uti måltider eller särskilt anordnad handräckningstjänst eller närvara vid teaterföreställningar, idrottstävlingar o. d., samt

c) huruvida och till vilken omfattning personal ådömts bestraffning för deltagande uti demonstrationer nämnda dag eller av annan orsak ävensom de närmare omständigheterna därvid.

Från vederbörande myndigheter vid marinen hava motsvarande uppgifter inhämtats.

Efter att hava tagit del av de infordrade uppgifterna kan jag konstatera, att interpellantens påstående om att »ett flertal regementschefer i stället för att efterkomma denna generalorder sökt sabotera manskapets ledighet» är grundlöst. Befallningen, att inga övningar skulle äga rum den 1 maj, har naturligtvis överallt lojalt efterkommit. Av uppgifterna framgår också att permission beviljats alla, som därom anhållit, till den utsträckning tjänstens upprätthållande i övrigt medgivit. Flerstädes har för övrigt sammanhängande permission över söndagen den 30 april och måndagen den 1 maj beviljats, varigenom de permitterade beretts tillfälle att vistas i sina hem eller annorstädes utanför förläggningssorten. På vissa håll hava t. o. m. anordningar vidtagits för att även den under dagen nödiga handräckningspersonalen fram på eftermiddagen skolat kunna beredas ledighet.

Endast ett undantag från regeln synes föreligga, nämligen beträffande studentkompaniet och volontärrekrytskolan i Norrköping, vilka förband på polismästarens i Norrköping begäran icke permitterats.

Vid några truppförband ha teater- eller biografföreställningar, idrottstävlingar och dans anordnats, men deltagandet i dessa till-

ställningar har varit frivilligt. Endast vid Svea livgarde har beredskapsmanskapat beordrats till teaterföreställning.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

I fråga om deltagande i majdemonstrationer eller majnöten har vid ett par stockholmsregementen manskapet med stöd av en garnisonsorder av 1917 förbjudits deltaga i demonstrationståg. Vid Dalregementet har personalen förbjudits att i uniform deltaga i demonstrationståg. Chefen för andra arméfördelningen har utfärdat förbud för arméfördelningens i tjänstgöring varande personal att i tjänstedrätt deltaga i allmänna sammankomster eller demonstrationståg under den dag permissionen avsåg. Med anledning av denna arméfördelningsorder har vid Jönköpings regemente utfärdats en regementsorder innehållande bland annat följande föreskrift: »Under permission *utom* förläggningssorten skall, såvitt möjligt, civil dräkt bäras, *inom* förläggningssorten må civil dräkt medgivas.» Genom kårchefsorder har manskapet vid flottans station i Karlskrona »till undvikande av missförstånd» erinrats »om föreskriften i gällande rekrytundervisning mom. 70 att å gator och allmänna platser icke sluta sig till folksamlingar och icke deltaga i demonstrationer». Å till Karlskrona förlagd avdelning av kustflottan har besättningarna »erinrats om i rekrytundervisningen förefintligt förbud att deltaga i demonstrationer».

Enligt min mening är det en missuppfattning, att den åberopade instruktionen skulle innehålla sådant *förbud*. I mom. 70 står visserligen bland en del andra ordningsföreskrifter — såsom att ej gå flera än tre i bredd, ej hindra förbipasserande genom stillastående på gångbanan etc. — som skola »iakttagas» också »att icke sluta sig till folksamlingar och icke deltaga i demonstrationer». Dels är emellertid icke instruktionen någon order och dels finnes i denna punkt intet uttryckligt förbud utfärdat. Jag har också särskild anledning framhålla, att ifrågavarande moment endast åsyftat att avråda från deltagande i *ordningsstörande* folksamlingar och demonstrationer och icke har avseende på med vederbörande ordningsmyndigheters tillstånd anordnade möten och demonstrationer.

Enligt min uppfattning må militär personal ha samma rätt som övriga medborgare att deltaga i legala sammankomster och demonstrationer. Däremot synas mig vägande skäl tala för den meningen att vid sådant deltagande *tjänstedrätt* icke bör användas och det förut omnämnda förfarandet vid Jönköpings regemente, att medgiva bärandet av civil dräkt under permissionen första maj, synes mig anvisa en god väg att undgå konflikter, som annars lätt kunna uppstå.

Av de inhämtade uppgifterna framgår, att vid armén icke förekommit några bestraffningar för deltagande i demonstration. Vid tio truppförband utdelades sammanlagt 23 bestraffningar för förseelser, begångna den 1 maj, men av dessa gällde 4 för sen inställelse, 6 onykterhet, 3 undanhållning, 1 försummelse och 9 oordning.

De sistnämnda nio bestraffningarna skulle enligt interpellanten ha utdelats vid Göta livgarde för deltagande i majdemonstrationen

Svar å
interpellation.
(Forts.)

i Stockholm. Rörande dessa bestraffningar yttrar emellertid regementschefen i skrivelse till mig:

»Ingen har bestraffats eller tillrättavisats för deltagande i demonstrationer den 1 maj.

Däremot har brott mot föreskrifterna uti garnisonsorder n:r 77/1917 förekommit, dels på middagen den 1 maj och dels på kvällen samma dag. Sålunda har, enligt polisens utsago, manskap från regementet i samlad trupp tågat genom staden med en civil ledare i täten. Vilka deltagarna voro har icke kunnat utrönas. Likaså påträffade det för tillsyn av i staden permitterat manskap beordrade underbefälet (en äldre furir) kl. 8,45 e. m. på Fredrikshovsgatan en samlad grupp på omkring 10 man, tillhörande 9. kompaniet, sjungande, med händerna i byxfickorna och hindrande trafiken å trottoaren. Furirens tillsägelse att stanna åtlyddes icke, hotfulla uttryck fölles och sången fortsattes.

9 man hava på grund av ovan angivna förseelser ådömts vardera 8 dagars vaktarrest.»

Vid flottans station i Karlskrona hava av det under kårchefens befäl stående manskapet 199 man erkänt, att de deltagit i demonstrationståget. Av dessa har målet mot 1, som i tåget burit en fana, hänskjutits till krigsrätt, 1, som förut var mycket straffad, har av kårchefen ålagts disciplinstraff, envar av de övriga 197 har av kårchefen tilldelats tillrättavisning bestående i 15 dagars förbud att vistas utom kasernområdet. För deltagande i demonstrationståget i Karlskrona hava vidare 13 värnpliktiga å pansarbåten Niord tilldelats 14 dagars permissionsförbud och 9 värnpliktiga i skeppsgossekasernen tilldelats 15 dagars permissionsförbud.

Genom den nu lämnade redogörelsen och därunder gjorda uttalanden torde jag ha besvarat interpellantens första fråga. Rörande den andra frågan vill jag hänvisa till att i strafflagen för krigsmakten stadgas, i vilken ordning klagomål över bestraffningar få göras. Denna lag lämnar icke chefen för försvarsdepartementet något myndigande att inskrida i bestraffningsärenden.

Självklart vill regeringen göra allt vad på den kan ankomma för att trygga en god behandling av det militära manskapet. Vad som förekommit den 1 maj i år synes mig emellertid icke för närvarande påkalla några särskilda åtgärder från regeringens sida.

Vidare yttrade:

Herr Samuelsson: Herr talman, mina damer och herrar. Jag skall först be att få framföra ett tack för det svar, som herr statsrådet givit, och för det intresse, som visats i denna fråga, i det att herr statsrådet igångsatt dessa undersökningar. Men det förhåller sig emellertid nog i det här fallet som i de flesta andra, där det råder tvist, att en undersökning igångsatt endast för att höra den ena parten inte är tillfyllest. Vi se ju, att man snart sagt uti alla tvister, alla rättegångar, i allmänhet måste höra båda parterna om man skall komma till full klarhet, och det finnes ingen tvist, ingen rättegångsförhandling, där man kan säga, att båda parterna haft sam-

stämmande uppgifter. Jag säger detta, dels därför, att jag naturligen hade varit mera tacksam, därest den undersökning, som vidtagits, vidgats så, att båda parterna kunnat bli hörda, och dels därför, att även jag har en del uppgifter, fullt tillförlitliga, som inte till alla delar stå i överensstämmelse med de uppgifter, herr statsrådet lämnat och som ligga åtminstone något på sidan i vissa fall, när det gäller t. ex. förhållandena vid regementena.

I Karlskrona deltog i demonstrationen mellan 500 och 600 värnpliktiga och fast anställda av manskapet, huvudsakligen från själva kåren. Beträffande dem delade ju herr statsrådet deras uppfattning, att de hade full rätt att delta i demonstrationen. Men omedelbart efter demonstrationen blevo icke förty samtliga genom en order uppkallade för att svara, om de hade deltagit i demonstrationen eller icke. Denna order efterkoms av icke mindre än 263 av dem, som deltagit i demonstrationen, och den 2 maj ådömde kårchefen, kommandör Sparre, dessa utan vidare 15 dagars permissionsförbud. Utom dessa dömdes särskilt en värnpliktig, Lordén, till 8 dagars sträng arrest, d. v. s. med hårt nattläger, med åberopande såsom motivering, att den mannen hade blivit straffad förut för någon liknande förseelse. Beträffande en värnpliktig, Rystedt, — den man, som sades vara den, som burit standaret — kommer hans mål vidare före vid krigsrätt. En annan värnpliktig, Andersson, som den 1 maj blev utskrivnen från sjukhuset, där han legat en lång tid, och som icke deltagit i demonstrationen men väl ställt sig solidarisk med sina kamrater, när det gällde denna order från kårchefen, blev ådömd kasernförbud och blev ställd inför krigsrätt. Den 5 maj, alltså 4 dagar efteråt, blev han fullständigt frikänd, sedan han dock varit underkastad bestraffning i form av kasernförbud i 4 dagar.

Men det var icke nog med de åtgärder, som vidtoges inom själva regementet, utan man vände även sina blickar utöver en del arbetare, som deltagit i ett möte, som hade varit anordnat i Karlskrona. Så hade man på militärens order inkallat till förhör en del av de arbetslösa, som varit närvarande på detta möte, för att av dem utpumpa både vilken politisk uppfattning de hade och om de hade varit ledare av denna demonstration.

Förutom dessa av mig relaterade straff, som även herr statsrådet har varit inne på, ha samtliga deltagare i Karlskronademonstrationen fått nedsättning i sina betyg, vilket i praktiken innebär, att samtliga även äro permissionsförbjudna efter kl. 9 e. m. hela sommaren ända till den 4 augusti respektive 4 september i höst. Det är alltså ett hårt straff, som dessa mennar i Karlskrona blivit ådömda, på grund av att de deltagit i denna demonstration.

Med de av herr statsrådet åberopade och av mig påpekade nio männen vid Göta livgarde förhåller det sig, efter de upplysningar, jag erhållit av advokaten, som varit närvarande vid förhöret med dessa, så, att de hade påträffats sjungande »Internationalen», något som de även erkänt under rättsförhandlingarna. På grund av denna förseelse blevo de ådömda ett så hårt straff som 8 dagars arrest.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Jag skall nu icke inlåta mig på, om det finnes flera efterbestraffningar för deltagare i demonstrationerna, därför att jag i allmänhet endast har kännedom om de flesta övriga genom meddelanden i pressen, men enbart de förhållanden, som här av mig åberopats och som herr statsrådet även erkänt vara riktiga, borde, enligt min mening, vara tillräckliga för att åtminstone motivera en fråga, om det inte skall vidtagas någon åtgärd från regeringens sida. Det är ju i alla fall så, att samtliga av dessa ha haft den meningen beträffande den generalorder, som utsändes den 1 maj, att andemeningen i densamma varit, att de vore berättigade att deltaga i dessa demonstrationer eller använda sin ledighet på annat sätt, och det var på grund därav, som de ha deltagit. Det är i alla fall bortåt en 200 man, som på detta sätt blivit trakasserade, därigenom att militärbefälet på annat sätt toltat och begagnat sig av den order, som utgivits den 1 maj.

För att sedan ingå något på den av militärbefälet saboterade ledigheten, så förhåller det sig med den saken så, att det även där råder delade meningar, ifall man skulle höra även manskapet. Det framgår även av det svar, som jag här i dag erhållit, att vad beträffar Svea livgarde åtminstone en del av manskapet där har varit beordrat till just denna teaterföreställning. Hur stor del av manskapet, som det därvid rörde sig om, kan jag icke uppgiva, men man förnekar ju icke, att en del varit beordrad till teaterföreställningen, som avhölls den 1 maj.

Vid Göta livgarde var manskapet enligt enstämmiga uppgifter därifrån beordrat till utspisning kl. 1,45 e. m. Jag har även i dag haft telefonsamtal med Göta livgarde och fått bekräftelse på att man där företagit utbetalning av avlöningsmedel, åtminstone till en del av manskapet så sent som kl. 4 e. m., vilket enligt mitt förmenande borde kunnat utbetalas förut om man ej härmed velat hindra manskapet från deltagande i 1 majdemonstrationen. Jag har också säkra uppgifter därom, att man vid Svea artilleriregemente kommenderade manskapet att skura golv och städa logementen, och att ingen ledighet i stort sett blivit beviljad där förr än efter kl. 2, alltså den tid, då demonstrationen pågick.

Dessutom är det ju så, som även herr statsrådet meddelat, att man på en hel del ställen i landsorten förbjöd manskapet att deltaga i dessa demonstrationer, trots att de fått den uppfattningen av ordern, att det stod dem fritt att deltaga i dylika.

Det är ju så, att denna befälets ställning till ordern icke överensstämmer med herr statsrådets egen uppfattning, sådan den kommit till uttryck i det svar, som meddelats mig.

Nu säger herr statsrådet, att vad som i år förekommit under 1 maj inte kan föranleda regeringen att inskrida, och detta, fastän man måste erkänna, att bortåt 200 man på detta sätt genom att använda ledigheten på så sätt som de ansågo sig ha full rätt till och som överensstämmer med herr statsrådets egen uppfattning av denna order blivit trakasserade. Man måste i alla fall konstatera av detta, att den nuvarande regeringen står ganska vanmäktig och maktlös gentemot militärväldet i vårt land.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

För att även ingå något på den hets, som igångsattes, när det gällde själva petitionslistorna för framställning om ledighet hos försvarsministern, har man, enligt de rapporter, som jag fått, vid de flesta regementen gjort allt för att undertrycka denna, enligt min mening, mänskliga rättighet att begära ledighet. Vid första ögonblicket, som ett dylikt försök till petition blev bekant för befälet, företogs vid en del regementen fullkomliga razzior för att komma åt dessa människor, som på detta sätt vågat komma fram med en dylik fräckhet som att begära ledighet den 1 maj. Detta tillvägagångssätt vid regementen står i analogt förhållande till polisens tillvägagångssätt vid den s. k. förräderiaffären.

Vid Svea livgarde hava samtliga av dem, som undertecknat listorna, underkastats förhör och hotats med en lång tid av straff och med permissionsförbud under sommaren och därunder förekommande stora helger, och då man sedan efter sådant hot under förhören framställt spörsmål, om de påskrivit några listor för begäran om ledighet, är det inte märkvärdigt, om man under sådana förhållanden i vissa fall fått nekande svar på dylika förfrågningar.

Vid Svea artilleriregemente har man gått ännu längre, när det gällt nitiskhet i fråga om dessa petitionslistor, som framlämnats. Där företog man inte bara razzior bland manskapet, utan man utsträckte dessa razzior även till manskapets skåp, sängar och kläder m. m. Man gick formligen igenom allt detta. Och vid ett tillfälle åtminstone generade man sig inte för att även bryta brevhemligheten. Man bröt privatbrev åtminstone för en av manskapet. Med dessa fall för ögonen, måste man ju säga, att det är dåligt beställt med demokratin vid våra regementen.

Nu hade jag nästan väntat mig — men man är ju numera van vid besvikelser — att herr statsrådet skulle i denna fråga, och detta kanske mest med vetskap om att herr statsrådet förut under flera år visat sig ha stort intresse för det militära manskapet, vidtagit mera effektiva åtgärder för att skydda manskapets rätt. Det torde nämligen inte vara obekant för herr statsrådet lika litet som för någon annan, som ägnat sig något åt detta spörsmål, att denna händelse ingalunda är någon ny företeelse utan att dylikt tillvägagångssätt pågår och har pågått, så länge vi litet var minnas tillbaka. Manskapet, de värnpliktiga ha alltid på detta sätt varit utsatta för befälets godtycke, i synnerhet om det gällt att dessa någon gång velat hålla på sin rätt såsom människor.

Jag är övertygad om att varje regemente, varje logement skulle kunna tala sitt tysta språk om manskapets behandling vid inpräntandet av denna fosterlandskärlek. Och detta kommer att fortsätta. Det var därför jag ställde den senare frågan till herr statsrådet, naiv nog att tro, att herr statsrådet från ungdomsåren skulle ha kvar någon känsla för det militära manskapets betryckta ställning och således också vidtaga några åtgärder för att få en ändring, för att få införd någon demokrati, någon mänsklig rätt för våra militära kamrater, så att vi åtminstone skulle slippa ett upprepande av det skedda.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Holmgren: Herr talman! Jag har här i min hand en instruktionsbok, som heter Rekrytundervisning och gäller manskapet vid flottan. Denna rekrytundervisning innehåller bland annat utdrag ur reglementet för marinen, i vad rör manskapets skyldigheter. Ett överträdande av de bestämmelser, som äro tagna ur reglementet för marinen, får naturligtvis icke förekomma, utan att bestraffning blir följden, lika litet som någon av våra ämbets- eller tjänstemän, vare sig civil eller militär, kan undgå korrektion, för den händelse han går utanför den instruktion, som anger hans befogenhet. Utom dessa bestämmelser innehåller rekrytundervisningen åtskilliga andra, som äro att anse såsom råd och upplysningar, hur man skall förhålla sig i hygieniskt avseende, ordningsföreskrifter m. m., vilka enligt mitt förmenande i regel inte böra kunna anses vara av sådan art, att ett överträdande av dessa föreskrifter kan medföra bestraffning.

Nu är det emellertid icke tydligt och klart uttryckt i denna instruktionsbok, hur det är med de straffrättsliga förhållandena. Om vi t. ex. slå upp »Tjänsten i allmänhet», som är det kapitel, dit den här 1 maj-affären hör, så finna vi först och främst följande: »En var av manskapet åligger», och så står det uppräknat en hel del saker, vilka till större delen äro hämtade ur reglementet för marinen. Ett brott mot dessa föreskrifter kommer ovillkorligen att föranleda bestraffning. Sedan kommer en avdelning, som icke har så skarpa bestämmelser. Det står t. ex.: »Å gator och allmänna platser skall iakttagas», och så står det uppräknat bland annat, att man inte får delta i demonstrationer.

Emellertid är att märka, att den förra upplagan av rekrytundervisningen, som utkom 1917, innehöll bestämmelsen, att manskapet skall iakttaga att icke sluta sig till folksamlingar och icke *utan tillstånd* delta i några slags demonstrationer. I 1920 års upplaga lyder motsvarande bestämmelser på följande sätt: å gator och allmänna platser skall iakttagas att icke sluta sig till folksamlingar och icke delta i demonstrationer. Således, i rekrytundervisningen av 1917 fanns det ett förbehåll om tillstånd. Det förbehållet finns inte längre i 1920 års upplaga. Då tycker jag det ligger rätt nära till hands, att en kårchef skall anse, att den nuvarande bestämmelsen icke medger för manskapet att delta i demonstrationer och icke medger kårchefen rätt att ge sådant tillstånd.

Nu har jag ju förut framhållit, att det enligt mitt förmenande icke är klart och tydligt uttryckt i denna bok, vad som är skyldighet och vad som är rättighet. Kontentan av debatten på denna punkt anser jag därför böra vara, att föreskrifterna i rekrytundervisningen för framtiden läggas så tillrätta, att det klart och tydligt framgår, vad som är manskapets rättighet och vad som är dess skyldighet. Blir det så formulerat i denna rekrytundervisning, så ber jag att få säga, att jag garanterar för, att ingen av de militära myndigheterna kommer att försöka att på något sätt gå utanför de bestämmelser, som finnas klart och tydligt uttryckta. Vi äro fostrade i lydnad gentemot lagarna. Jag vågar påstå, att svenskt

militärbefäl kommer att lika lojalt följa de bestämmelser, som utfärdas av en socialdemokratisk ministär som av någon borgerlig. Och i det förhållandet tror jag ligger den starkaste och bästa garantien för att vårt samhälle skall kunna utveckla sig i lugn och på laglig grund.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Herr Lindberg: Herr talman! Det förekom i herr statsrådets interpellationssvar en passus, som jag anser förtjäna en smula uppmärksamhet. Det meddelades där, såvitt jag fattade rätt, att i Norrköping på framställning av polismästaren undantagits från permission dels studentkompaniet och dels volontärskolans rekryter. Nu vore det givetvis av ett visst intresse att få upplysning om dels vad som kunde vara orsaken till denna framställning från polismästaren, dels också varför militärbefälet ansåg sig böra tillmötesgå en sådan framställning. Jag föreställer mig, att detta möjligen står i något visst samband med de demonstrationer, som förekommo den 1 maj. Jag finner det vidare ganska egendomligt eller åtminstone symptomatiskt, att det just var studentkompaniet och volontärerna, som undantogs från denna permission. Skulle man inte därav kunna sluta sig till, att dessa grupper ansågs särskilt pålitliga, för den händelse det skulle, såsom exempelvis nyligen inträffade i Stockholm, vara nödvändigt att gentemot demonstranterna använda ordningsmakt, i detta fall militär.

Jag finner av denna lilla episod, om det nu är riktigt, som jag antar, att det var 1 maj-demonstrationen, som var orsaken till polismästarens framställning, att det dock tycks vara så, att den gamla andan fortfarande härskar inom den svenska armén, denna anda, mot vilken socialdemokratien ju dock i vårt land, under den tid den existerat, riktat sig mycket skarpt och fordrat att militär icke skall kunna användas gentemot arbetarklassen i vissa situationer. Man hade tänkt sig, att när i vårt land sitter en socialdemokratisk regering, så skulle detta inte endast beteckna ett personskifte utan även ett systemskifte och att med ett sådant systemskifte skulle följa även en annan anda inom den svenska armén. Jag finner emellertid av denna lilla händelse i Norrköping, att detta regeringskifte i vårt land, att den omständigheten, att vi ha en socialdemokratisk regering, icke synes ha haft något inflytande på andan dels inom det svenska polisväsendet och dels inom den svenska armén.

Herr Holmström i Gävle: Herr talman! Jag skall bara taga upp till betraktande ett par saker, som herr Samuelsson anförde.

Han talade om att i Karlskrona en man hade blivit straffad särskilt hårt, därför att han förut varit straffad för samma förseelse. Och nu ville herr Samuelsson förmodligen ge detta ett sken av att vara en extra grymhet. Jag vill då säga, att krigslagarna äro så mänskliga, att de taga hänsyn till, hur den felande förut har skött sig. En förseelse, som begås första gången, behöver inte ens bli föremål för bestraffning. Men begås samma förseelse upp-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

repade gånger, så är det alldeles naturligt, att vederbörande, då han inte låtit sig rätta av varning eller ett mildare straff, blir straffad allt strängare och strängare.

Det lät på herr Samuelsson, som om han hade det anspråket på herr statsrådet, att han skulle ha *beordrat* manskapet att deltaga i dessa majdemonstrationer. Herr Samuelsson sade nämligen, att »de hade fullföljt en order från herr statsrådet». Jo, jag tackar så mycket, herr Samuelsson! Det är väl ändå att ha bra stora fordringar! Såvitt jag kan förstå, hade herr statsrådet inte den meningen, utan hans mening var, att de skulle få göra vad de ville under sin ledighet den 1 maj, bland annat t. ex. gå ut med sina flickor på Djurgården och sådant.

Det var tre saker, som jag särskilt fäste mig vid i herr Samuelssons anförande, vilka han ville framhålla såsom bevis för att militärbefälet skulle ha saboterat de värnpliktigas rätt till ledighet. För det första nämnde han, att en del av manskapet vid Svea livgarde hade beordrats till en teaterföreställning. Enligt vad jag kunde höra av herr statsrådets interpellationssvar, så var det »beredskapen», som var beordrad till en teaterföreställning. Det hålles ju vid regementena alltid kvar en viss beredskap, som inte under några förhållanden får permission. Nu hade man emellertid ordnat det så bra för denna beredskap, att den, i stället för att ligga i kasern, var samlad på teatern, där den kunde anträffas per telefon om så skulle behövas. Denna grupp från Svea livgarde hade under inga förhållanden kunnat få permission, men fick nu sitta på teatern, vilket väl var ett bättre 1 majfirande än att ligga i kasern.

Sedan anförde herr Samuelsson, att man utbetalat avlöningarna den 1 maj. Ja, den 1 maj är avlöningsdag, och då skall alltså lönen utbetalas.

Och slutligen anmärkte herr Samuelsson på att städning och skurning då ägt rum. Ja, när man hör detta, så ligger det kanske nära till hands för kammaren att tro, att det var ett arrangemang, gjort för att de värnpliktiga inte skulle få ledighet. Jag skall emellertid be att få fästa uppmärksamheten vid att den första helgfria dagen i varje månad alltid användes till städning och skurning i kasernerna. Det brukar stå i regementsinstruktionerna, att den första helgfria dagen i månaden skall användas till en sådan genomgripande städning. Och då skulle detta självfallet också ske den 1 maj, eftersom generalordern innehöll, att permitteringen icke skulle få hindra tjänstens behöriga gång.

Jag har velat lämna dessa förklaringar, för att ingen skall tro, att dessa av herr Samuelsson påpekade arrangemang voro tillkomna för att sabotera generalordern.

Herr Samuelsson: Herr talman! Herr Holmgren anförde något ur rekrytundervisningen för flottan, och herr Holmgren kom där själv till den slutsatsen, att det inte var fullkomligt klart, d. v. s. man skulle kunna tolka olika vad som stod i denna rekrytundervis-

ning. Men han slutade med att uttala, att han förmodade, att man skulle få full klarhet häruti, samt att man nu kan uttyda undervisningen så, att dylika demonstrationer inte kunna beviljas lika litet som deltagande i folksamlingar.

Sedan talade herr Holmgren så mycket om regementenas uppfostran till lydnad och särskilt påpekade han då deras skyldighet att lyda givna order.

Nu vill jag säga för min del, att i detta fall kan detta inte åberopas, just därför att manskapet i likhet med en hel del av den civila befolkningen hade den uppfattningen, att andemeningen med denna generalorder om ledighet den 1 maj i alla fall var, att manskapet hade frihet att antingen deltaga i demonstrationerna eller t. ex., som det stod i pressen, taga sina flickor med sig ut på Djurgården. Det är klart, att om man anser, att detta var andemeningen med generalordern, och att dessa våra militära kamrater skulle ha denna frihet den 1 maj, så kan man inte säga, att de brutit mot lydnaden. Och jag har för min del på intet sätt här framhållit, att de skulle göra det.

Beträffande det hårda straffet, åtta dagars sträng arrest, mannen i Karlskrona fick för en förseelse, gjorde herr Holmström gällande, att hårdheten berodde därpå, att förseelsen var upprepad. Enligt mitt förmenande torde den synpunkten här icke få anläggas. Man torde nämligen här knappast kunna tala om en förseelse. Ty denne man hade i likhet med de andra 5—600 demonstranterna i Karlskrona den uppfattningen, att man hade full rätt att deltaga i demonstrationen. Jag vill hava sagt, att om man går ut därifrån, att manskapet i Karlskrona hade rätt att deltaga i demonstrationen, så är det hårt att här döma, som om det vore fråga om en upprepad förseelse. Det är redan hårt att här tala om en förseelse. Ty den ifrågavarande mannen har, enligt mitt förmenande, icke begått någon förseelse. Han har bara uppfattat denna order på ungefär samma sätt som herr statsrådet själv.

Det är ej heller så, som herr Holmström ville göra gällande, att jag påstått, att dessa män endast lytt order. De hava lytt andemeningen i den order, som herr försvarsministern utgav och beträffande vilken han sagt, att under ledigheten manskapet skulle ha frihet att göra vad de behagade, deltaga i demonstration eller tillbringa tiden på annat sätt. Utgår man ifrån, att manskapet lytt själva andemeningen i ordern och uppfattat denna mening på samma sätt som herr statsrådet, när han utskrev ordern, och ej som militärbefälet, så anser jag, att de icke gjort sig skyldiga till någon förseelse och förtjänta av straff.

Vad sedan gäller lönernas utbetalning den 1 maj, så är det riktigt, att lönen brukar utbetalas den 1 i månaden. Men det är märkvärdigt att utbetalning av avlöning den dagen ej har framkommit som hinder för ledighet vid något annat regemente. Vid de andra regementena hade man väl ställt det så, att man utbetalade lönerna någon dag tidigare eller tidigare på dagen på det man inte skulle omöjliggöra 1 majledigheten. Man har kanske därvid förfarit olika på olika regementen. Jag vill emellertid för min del påpeka, att

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

det är ett saboterande av möjligheten att bereda manskapet ledighet, att ställa utbetalningen av lönerna så sent som till klockan 4.

Jag skall icke gå närmare in på skurningen och städningen. Det är troligen så, som herr Holmström ville göra gällande, att skurning och städning äger rum första helgfria dagen i månaden, men jag anser, att om man velat se till att manskapet fått ledighet en sådan dag som första maj, så nog kunde man hava skjutit på dessa göromål. Hade den goda viljan funnits, så inte hade det varit omöjligt att vänta med dessa arbeten till dagen efter, d. v. s. till andra maj. Och en sådan åtgärd kan försvaras med framhållandet av att man vidtagit ändringen för beredande av ledighet för manskapet. Ingenting av vad som framkommit har sålunda kunnat ändra min uppfattning om militärbefälets saboterande tillvägagångssätt.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet H a n s s o n : Sedan interpellanten nu två gånger haft ordet och haft tillfälle att inför kammaren framlägga alla de anklagelser, som med anledning av första maj kunna riktas mot militärbefälet, anser jag det lämpligt att konstatera vissa ting.

I interpellationen har gjorts gällande, att ett flertal regementschefer försökt sabotera första majledigheten, så långt det varit möjligt. I den proteströrelse, som igångsatts från det parti, herr Samuelsson tillhör, figurerar också detta flertal regementschefer gång på gång. Man har lagt upp hela proteströrelsen, som om här försiggått över hela vårt land en hänsynslös förföljelse mot det militära manskapet. Som ett prov på vad man kan framlägga skall jag be att få uppläsa de två protestresolutioner jag mottagit i dag:

»Malmö Kommunistiska Ungdomsklubb Fram-Revolt får på det skarpaste protestera mot de trakasserier, som förekommit vid ett flertal regementen och särskilt vid flottans station i Karlskrona mot dem av manskapet som deltagit i årets 1:sta majdemonstrationer. Och fordra vi, att Ni, som försvarsminister och arbetarrepresentant, på ett effektivt sätt skyddar manskapet mot befälets trakasseringar.»

»Skara Kommunistiska Ungdomsklubb har på möte fredagen den 5 maj beslutat uttala sin harmfyllda protest mot officerarnas trakasserier av de värnpliktiga och stamanställda och som nu även tyckas gå ut över civila personer, i det att dessa häktas och trakasseras utan minsta bevis. Mötet beslöt uppmana den nuvarande försvarsministern att omedelbart vidtaga sådana åtgärder, som fordras för upphävande av denna officersterror, och befordra de skyldiga av dessa till laga näpst.»

Det är en liten återklang av den propaganda, som efter den första maj från kommunistiskt håll bedrivits. Jag medger, att interpellationen är bara en svag återklang av vad som förekommit i pressen och i protestresolutioner.

Vad är det som, efter vad i dag förekommit, återstår av all denna terror och förföljelse? Jo, i Karlskrona hava 197 man fått permissionsförbud och dessutom några på båtar. Men det där flertalet regementen? Det har icke här framlagts ett enda bevis för, att icke

de framställningar, som ingivits till försvarsministern genom arméfördelningscheferna, äro riktiga. Av alla framställningarna framgår, att den generalorder, som blivit utfärdad, har efterlevts icke blott till sin bokstav utan också till andemeningen på så sätt, att man synbarligen överallt har låtit sig angeläget vara att i största möjliga utsträckning meddela personalen ledighet. Det är en missuppfattning — det behöver väl icke sägas — när herr Samuelsson tror, att andemeningen i generalordern var att på något sätt uttala sig om deltagande i demonstration. Det gjordes i de bekanta petitionslistorna just en framställning, att man skulle samtidigt med ledigheten medgiva manskapet rätt att deltaga i demonstrationerna. Jag har emellertid ansett det ligga fullständigt utanför den uppgift, som jag ville nå med första majordern, att över huvud taget uttala mig om den saken. För mig var det intet intresse, att det skulle bli större anslutning till socialdemokratiska eller andra demonstrationer. För mig var det ett intresse att få även för marinen och armén första maj fastslagen som en fridag. Första maj är ju ej längre endast en manifstationsdag för arbetarna. Första maj har blivit alltmer en fridag. Affärerna stänga, kontoren stänga. Överallt har man alltmera övergått till att under den dagen hava fritt. Varför skulle då under den dagen just manskapet vid armén och marinen hållas inestängt i kasernerna, kanske onödigtvis? Den tanken gjorde sig gällande såväl i departementschefsskrivelsen 1920 som i generalordern i år, att även manskapet i kasernerna bör känna, att denna dag är en fridag. Och just när den är en fridag för andra, är det mycket viktigt, att man inte låser in manskapet i kasernerna och därmed framkallar all den otrevnadskänsla, som naturligtvis måste bli följden av en sådan behandling. Att förhindra detta var mitt enda syfte med generalordern. Sedan vidhåller jag, att det är manskapets ensak, om den vill använda sin ledighet för att deltaga i demonstration eller gå ut på Djurgården med sin flicka eller något annat. Jag har med detta uttryck bara velat markera, att om användningen av ledigheten har jag icke att yttra mig. Det kunde icke bli fråga om någon kommendering till demonstration. Det är heller icke fråga om, att jag på annat sätt skulle blanda mig i hur en fri medborgare använder sin fridag.

Jag vill fastslå att här icke kunnat visas annat, än att permission har beviljats i den utsträckning, som begärts. Och som jag redan påpekat, har man på sina håll låtit sig mycket angeläget vara att också ordna det så, att man kunde, på grund av att en söndag kom före den första maj, uppnå en längre sammanhängande permissionstid.

Herrarna lade kanske märke till en ganska märklig vändning i herr Samuelssons senaste anförande. Han gjorde gällande, att det skulle hava skett sådana kommenderingar, som praktiskt taget gjort ledigheten illusorisk. Han har dock icke kunnat bevisa det. Även om vid Svea artilleriregemente middagen skulle hava varit klockan 2, så var som bekant demonstrationen klockan 3, och det skulle då väl icke ha förelegat något direkt syfte att förhindra deltagande i

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

demonstrationen. Beträffande Göta livgarde upplyses i chefens svar, att permission beviljats första maj utan någon som helst inskränkning, i samma utsträckning som å tjänstgöringsfria sön- och helgdagar lämnas permission. Men så kom den märkliga vändningen i samband med repliken rörande utbetalande av avlöningen. Herr Samuelsson sade: Det är märkvärdigt att avlöning på första maj tycks egentligen hava skett vid bara det ifrågavarande regementet. Men vad bevisar det? Jo, inte att det utövades sabotage, men möjligen att det förekommit ett undantag, och att vid alla andra regementen man ordnat även avlöningen så, att icke manskapets ledighet förhindrats. Detta blir för mig ytterligare ett bevis för, att man verkligen försökt — och jag hade icke anledning tro annat, än att så skulle ske — på lojalaste sätt utföra de önskingar, som voro uttryckta i generalordern, att manskapet skulle beviljas permission i den utsträckning, som tjänstens uppehållande medgav.

Sedan har det framställts en särskild fråga av herr Lindberg, nämligen rörande Norrköping. Jag har telefonledes i dag försökt göra mig ytterligare underrättad rörande den av polisen gjorda begäran. Enligt de uppgifter, jag erhållit, skall enligt kontrakt mellan staten och staden trupp vara förlagd i etablissemnet i Norrköping samt vara till hands, när så erfordras eller begäres. Polismästaren hade med åberopande av sagda kontrakt begärt, att truppen skulle kvarhållas i kasern den första maj till klockan 6 eftermiddagen, vilken tid sedermera ändrades till klockan 5 eftermiddagen. Huruvida detta har skett i den avsikt, som herr Lindberg antydde, kan jag ej här yttra mig om. Den omständighet, som herr Lindberg fann så märkvärdig, att endast volontärrekryterna och studentkompaniet hållits i beredskap, är emellertid ingen märkvärdighet, ty dessa förband äro den enda trupp, som är förlagd i Norrköping.

Här beröres en fråga, som är ganska allvarlig. Herr Lindberg tangerade frågan om huruvida militärt manskap skall användas vid ordningens upprätthållande eller vid andra tillfällen inom landet. Jag vill gärna använda tillfället att deklarerera, att jag ständigt haft den uppfattningen, att militären skall vara till för att skydda vår neutralitet, skydda oss mot angrepp utifrån, men den får icke användas inom landet och allra minst användas inom landet i strid mellan klasserna. Militären får icke bli något klassmedel, och jag tror, att det är riktigt, när jag säger, att inom officerskretsar är man tämligen allmänt också av den meningen, att det finns ingenting så obehagligt som en kommandering till sådana ordningsuppgifter inom landet. Jag tror således, att man kan mötas i en önskan, att icke militären på det viset skall användas på något sätt i spelet mellan klasserna. Jag hoppas, att herr Samuelsson också skall vara enig med mig däri. Jag vet icke, om han behöver fråga Moskva först! Men i varje fall bör det vara så, att militär icke skall få användas i striden mellan klasserna, vare sig det är en borgerlig militär eller en röd militär.

Det har sedan sagts, att den socialdemokratiska regeringen är vanmäktig gentemot militärbefälet, att den gamla militära andan sit-

ter kvar o. s. v. Jag tror nu icke det är så enkelt, som herr Samuelsson vill göra gällande, att förändra andan inom en stor kår. Men jag måste säga, att vad som har förekommit under den 1 maj giver, så långt jag kan förstå, ingen anledning till särskilda beskärmler över andan bland officerarna. Att den på sina håll icke är god, att det bland officerarna finns människor med dålig psykologisk blick, för huru man skall behandla folk, det veta vi. Det veta också officerarna själva. Men att det också inom officerskåren finns massor av präktigt folk, som stå i det bästa förhållande till det underordnade manskapet, veta vi också. Det är naturligtvis alltid ett svårt kapitel, när man skall diskutera andan inom en kår. Jag vill icke här i annan mån gå in på det, än att jag vill fastslå, att vad som förekom den 1 maj giver icke anledning till särskilda beskärmler. Huruvida regeringen står vanmäktig, har man heller icke fått konstaterat genom händelserna den 1 maj, eftersom den order, som utgavs, blivit följd.

Jag tror i likhet med herr Holmgren, att man lojalt skall följa de order, som givas, och jag tror, att i det fallet den socialdemokratiska regeringen icke är mindre mäktig än någon annan regering. Men icke ens en socialdemokratisk regering får vara så mäktig, att den överskrider sina befogenheter, och jag har för min del här framhållit, att när det gäller bestraffningsrätten, så är det en missuppfattning, att försvarsministern skulle kunna sitta på sin stol uppe i departementet och reglera bestraffningarna överallt på regementena i landet. Det är klart bestämt genom av statsmakterna stiftad lag, huru bestraffningar få utdelas och huru bestraffningar få överklagas. Till yttermera visso är det inrättat en militieombudsman, som skall kunna mottaga klagomål och befordra dem till näpst, som gjort sig skyldiga till övergrepp. Man bör följa just dessa sålunda lagligen anvisade vägar för att komma till rätta med förmenta orättfärdigheter. Det är ju möjligt, att därvid rubrikerna i en tidning icke kunna bli så stora, som då man gör en stor uppvaktning hos försvarsministern, men det är möjligt, att den vägen kan leda till mera gagn för de värnpliktiga, än om man tillgriper de mera bullrande metoderna.

Till sist: man får icke bara kasta ut anklagelser. Man har skyldighet att förebringa bevisning. Interpellantens bevisning väntar jag ännu så länge på. Om det förekommer åtgärder, som påkalla inskridande, så kan jag försäkra herr Samuelsson, att så mycket lever kvar från ungdomens dagar, att icke skall jag försumma att beivra övergrepp, där det på mig kan ankomma. Men jag skall aldrig göra mig till något viljelöst verktyg för en skränig agitation, som icke kan komma med något bevis.

Herr Kilbom: Jag fäste mig vid ett yttrande av herr Holmström i Gävle gående ut på att det var icke så farligt med denna historia, därför att egentligen hade officerarna bara fullgjort sin plikt efter den praxis, som hittills tillämpats, både när det gällde avlönningens utbetalande den 1 maj, som ju var »en vanlig avlöningsdag», och när det gällde städningen, som »alltid företages den första helg-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

fria måndagen i varje månad». Det var ju då för innerligt väl, att den första helgfria måndagen i år inföll på den 1 maj. Men jag undrar ändå, herr Holmström, om viljan hade varit litet god, huruvida icke avlöningen skulle kunnat utbetalas på en annan dag på alla regementen. — Det är icke heller styrkt, herr Hansson, huruvida avlöningen den 1 maj utbetalades enbart på nämnda regemente i Stockholm. — Och skulle man icke kunnat tillåta sig att något skjuta på den mycket riksviktiga städningen. Jag tror nu icke herrar officerares möjlighet att upprätthålla disciplin för den skull hade förminskats.

Så måste jag understryka, vad som här tidigare sagts, att det är nödvändigt, då myndigheterna infordra uppgifter av slag som i detta fall, att det icke göres enbart från fördelningschefernas sida utan också från manskapets. Ty jag tror icke någon skall beskylla oss för alltför långt driven misstänksamhet, för den händelse vi anse, att arméfördelningscheferna såsom part i saken ha allt intresse i världen att giva försvarsministern uppgifter, som, låt oss säga, hänga betänkligt på sanningens ytterkant. Här har ju för övrigt gjorts gällande från försvarsministerns sida, att man icke kunde leda i bevis, att vederbörande befäl underlåtit att följa ordern om ledighet den 1 maj mer än på ett eller två ställen. Men samtidigt meddelas, att manskapet på en del håll icke fått deltaga i demonstrationerna ens civilklädda, och på ett par andra håll, som också nämndes av försvarsministern, icke fått deltaga militärklädda.

Jag tror icke man kan uppfatta det uttalande, som herr Holmgren gjorde under debatten, såsom signifikativt för den anda, som råder inom officerskåren. Jag skall senare bliva i tillfälle att nämna ett par andra exempel på den anda, som enligt mitt förmenande råder i vida officerskretsar, och den vid sidan av vad som skett kan vara bevis för, att man visst icke varit så villig att tillmötesgå den socialdemokratiska försvarsministerns order om första maj-ledighet. Jag tror f. ö., att herr Hansson som gammal politiker själv mycket väl vet att så förhåller sig.

Jag fäste mig vid ett par citat, som herr Holmgren anförde ur instruktion för rekryten av 1917 och ur samma av 1920. Och jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att också detta är signifikativt för den anda, som råder hos herrar officerare, vad gäller manskapets »ökade» rättigheter. 1920 års rekrytinstruktion innebär i den av herr Holmgren citerade punkten en skärpning gent emot 1917 års instruktion. Vem har skrivit den där instruktionen, herr Holmgren? Eller måhända försvarsministern kan svara på det? Jag tvivlar icke på, att herr Hansson har undertecknat den, men om jag skulle fästa alltför stort avseende vid det, skulle alltså icke ens försvarsministern hålla på ökade rättigheter för manskapet utan snarare motsatsen. Jag skall emellertid tolka det som jag tror det är, nämligen att försvarsministern vid underskriften icke sett eller fäst sig vid denna lilla, lilla detalj. Men den som skrivit den — säkert en officer — har alldeles visst vetat vad han gjort. — Tror icke herr Holmgren det?

Jag kan instämma i herr Holmgrens uppfattning om, att det är nödvändigt att klart och tydligt sätta ut manskapets rättigheter eller skyldigheter, men jag skulle vilja tillägga, att det är tiodubbelt nödvändigare, att man klart och tydligt sätter ut officerarnas skyldigheter gent emot manskapet och gent emot samhället. Då herr Holmgren talat om nödvändigheten att utskryva manskapets skyldigheter, skall alltså icke i denna debatt saknas ett understrykande av också officerarnas skyldigheter, framför allt därför att hela denna historia blottar händelser som mer än väl visa att det är nödvändigt. Huru var det exempelvis i Västerås? Inträffade inte där, att manskapet blev straffat av regementschefen, trots att han själv i tidningspressen offentligt förklarade, att han visste icke, om han »hade lagen på sin sida». Alltså, *viljan* att komma åt manskapet synes mig vara till fullo dokumenterad även om lagens möjligheter därtill äro tvivelaktiga. Eller hur var det med förhören om huru namnen kommit på petitionslistorna här i Stockholm? Den, jag skulle vilja säga, provokation och den påtryckning, som i det fallet — jag vill visst icke säga från alla officerares sida — användes, synes mig visa att andan inom officerskåren i vad avser förhållandet till manskapet nog kan diskuteras — minst sagt.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

I övrigt fälldes av försvarsministern ett par yttranden, som jag tar fasta på, fullt beaktande den svåra, för att icke säga, obehagliga ställning, herr Hansson för närvarande har, då han skall stå som mellanlänk mellan de stora arbetarlagren i arbetarpartiet och officerskretsarna. Jag skall först tillåta mig att stryka under hans uttalande, att militärpersoner böra ha samma rätt som andra medborgare att deltaga i »av myndigheterna tillåtna möten». Tyvärr saknades en förklaring om nödvändigheten av att få bort den underbara bestämmelsen att om man skall ha ett litet möte t. ex. på en landsväg eller i en lokal skall man ögonblickligen springa med en skriftlig anmälan till en landsfiskal eller någon annan herre, som med möjlighet att sköta det eller icke dock har fått det gudaborna värvet att upprätthålla ordningen. Jag tror emellertid att denna bestämmelse icke fanns tidigare, då det var något oroligare än nu, och vi kan säkerligen klara oss utan densamma också i fortsättningen. Jag hoppas också, att den sittande regeringen skall göra vad på den ankommer för att bidra till att få bort denna anmälningsplikt, allra helst som den ju påtalats också i den socialdemokratiska pressen.

Det andra yttrandet av herr statsrådet var, att militären »icke bör användas i klasstriderna». Det är alldeles riktigt, och det äro vi fullt ense om — för den händelse det går att förhindra saken i ett kapitalistiskt samhälle. Men jag tror nu, att blodet är tjockare än vattnet, att alltså *överklassens ekonomiska intressen äro mera kraftigt talande än dessa synpunkter* och att en del av officerarna och med dem liktänkande om det går så långt nog komma att deltaga i klasstriderna. Detta kommer att medföra motsvarande handlingssätt från manskapets sida — såsom manskapet också uttalade den 1 maj här i Stockholm — och så ha vi militären indragen i klasstriderna. »Blodet är nämligen tjockare än vattnet.» Jag ber att få ställa detta

Svar å
interpellation.
(Forts.)

uttalande vid sidan av herr försvarsministerns, alldenstund jag anser det täcka verkligheten.

Herr Holmgren talade om att svenska officerare skulle följa föreskrifterna lika väl från en socialdemokratisk som en annan regering. Jag har ingen anledning att tvivla på, att herr Holmgren menar detta — och det hedrar honom — men jag är lika bestämt övertygad om att alla officerare icke dela en sådan uppfattning. Jag har själv fullgjort min värnplikt vid flottan, och jag tror mig kunna konstatera, att på den tiden var det en avsevärd skillnad mellan t. ex. å ena sidan flottans officerares uppträdande och begrepp om vissa elementära företeelser och å andra sidan arméns officerares uppträdande, framför allt då på vissa regementen. Huruvida förhållandena sedan utvecklats till det bättre för arméofficerarnas del, är en sak, som jag inte kan yttra mig om; företeelser finnas, som tala i den riktningen, men också företeelser, som tala i motsatt riktning.

Jag vill emellertid till slut erinra om, att vissa företeelser i vårt samhälle kan väcka misstankar hos arbetarna samt ge motiv för och påskynda den »skräniga» agitationen, såsom herr försvarsministern behagade karakterisera densamma, vilken drives från den kommunistiska ungdomen. Jag undrar f. ö., om inte detta uttryck en gång i tiden använts om herr försvarsministerns egen agitation — långt in i mitt huvuds lönliga kamrar finns det ett dunkelt minne därom. Då man — det är måhända ett typiskt bevis för, att man inte överallt delar herr försvarsministerns uppfattning om militärens roll i de sociala striderna — nästan undantagslöst sätter studenter på kulsprutekompanierna, skulle jag vilja fråga några talare, herr Holmström t. ex.: gör man detta bara av den anledningen, att studenterna äro skjutskickligare? Då man vidare nästan undantagslöst utväljer vissa kategorier, vissa personer till reservofficerare, av vad anledning gör man männe detta? Då man ytterligare från officershåll söker slå under sig, så långt görligt är, den frivilliga skytterörelsen och söker få denna fullständigt militärisk, är detta måhända ett uttryck för det omdöme, som fälldes av herr försvarsministern, att militären icke får tjänstgöra i klasstriderna? Då man slutligen söker sammanknyta landstormsförbunden med skytteföreningarna, senast genom sammanträden mellan de två organisationernas överstyrelser under sistlidna sommar, och såmedelst få en helgjuten *militärisk* organisation i militära händer, i herrar officerares händer, så vill jag fråga, vilken den anda är, som detta ger uttryck åt? Jag hoppas således att någon gång framdeles bli i tillfälle att visa, hurusom det i ett län finns ett stort antal depåer med kulsprutor, ammunition o. s. v. allt i »trögna» händer, något som talar ett rakt motsatt språk till vad försvarsministern här anförde om militären och klasstriderna. Utgående från min kommunistiska åskådning förvånar det heller icke att så är, jag endast passar tillfället att belysa det. Och det är dock bekant, huru man i åtminstone vissa landstormsavdelningar placerar de för en viss politik kända jordbrukarna som ledare av kulsprutorna, som handhavare av ammunitionsupplagen o. s. v., hur man även i skytteföreningarna placerar för en viss politisk åskådning kända män som hand-

havare av ammunitionen etc. Jag vill nu emellertid till försvarsministerns av mig belysta uttalanden foga, att det är nödvändigt att icke stanna vid ord utan att se till, att ur gällande instruktion utrenas alla de bestämmelser, som äro till förfång eller hinder för manskapets rättigheter. Det bör alltså, vilket framhålles ännu en gång, inskrivas bestämmelser om officerarnas *skyldighet* att medgiva det militära manskapet icke bara formellt utan i realiteten *full medborgarrätt i alla avseenden*, vad angår förhållandena på regementena, exempelvis då det gäller matordningen, ävensom en hel massa andra saker, som för närvarande äro bristfälligt ordnade.

Herr Berg i Karlskrona: Herr talman! Jag begärde ordet i denna fråga, därför att jag fått i uppdrag av den organisation, vilken anordnade demonstrationen i Karlskrona 1 maj, att tala vid ifrågavarande tillfälle. Jag hade i detta sammanhang möjlighet att bevittna militärens uppslutning kring demonstrationen. Jag vill då först en smula korrigera de uppgifter, som lämnats av herr Samuelsson, därhän, att antalet militära demonstranter ingalunda uppgick till 500—600; man torde nog i stället kunna sätta siffran till ungefär 300.

Jag vill också nämna, att man i Karlskrona såg med en viss tillfredsställelse den generalorder eller ukas, om jag så får uttrycka mig, som herr försvarsministern gav beträffande militärens ledighet, med viss tillfredsställelse därför att vi under senare år varit vanda vid att icke se några militärer i staden vid ifrågavarande tillfälle, då de nämligen denna dag plögade förbjudas att vistas utom kasernområdet. Särskilt funno vi en tillfredsställelse i detta förhållande på den grund, att vi erinrade oss, hurusom vid en demonstration så sent som år 1918 polis- och militärmyndigheterna tillsammans gävo order om en fullständig mobilisering av officerare och underofficerare i Karlskrona. Man hade då delat ut revolverar, man hade ställt upp kulsprutekompanier, eldat på flodsprutan vid flottans varv o. s. v., allt i det vällovlige syftet att vara till hands, i händelse något skulle inträffa. När man nu fick klart för sig, att militären erhöll frihet att komma ut från kasernområdet, är det uppenbart, att vi i detta sågo ett alldeles oerhört framsteg. Och när demonstranterna innevarande år slöto sig till taget, så gjorde de detta på ett så militäriskt och utomordentligt ståtligt sätt, att det väckte allas uppmärksamhet. Man kunde aldrig tänka sig, att nuvarande kårchefen i Karlskrona, som är känd för att vara en mycket förständig och praktig man, skulle nedlåta sig till att bestraffa dessa ynglingar, särskilt då han var medveten om att de samtliga i civila livet nästan utan undantag tillhörde fackföreningarna och sålunda på en dag som 1 maj måste känna sig som ett med sina kamrater, som deltaga i demonstrationen.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang säga, att man begär för mycket av herr försvarsministern, då man kräver, att han skall beivra sådana bestraffningar. Vi veta ju, att vi för militärväsendet äga en militieombudsman, till vilken man har att hänvända

Svar å
interpellation.
(Forts.)

sig, och jag tror, att de disciplinära bestraffningar, som två eller tre av deltagarna erhöilo, nog ligga så till, att man med en hänvändelse dit säkerligen skulle kunna åstadkomma en förändring. Jag anser sålunda, att man kräver för mycket, då det begäres, att herr försvarsministern skall lägga allt till rätta.

Vad åter beträffar de meddelade kaserneförbuden, tror jag, att kårchefen delat ut dessa bestraffningar, därför att han tolkat § 70 i rekrytundervisningen på ett felaktigt sätt. När denna bestämmelse infördes, åsyftade man väl ingalunda de fullt lagliga demonstrationer, som arbetarorganisationerna i vårt land anordna 1 maj. Dessa ligga ju inom laglighetens område — man har myndigheternas tillåtelse o. s. v. Jag kan aldrig föreställa mig, att denna paragraf syftar till ett förbudande av manskapets deltagande i ifrågasvarande demonstrationer.

För övrigt synes det mig, som om man, innan man talat om denna sak, borde ha inhämtat mera exakta uppgifter, än vad man gjort.

Herr H o l m s t r ö m i Gävle: Herr talman! Herr Kilbom riktrade en direkt fråga till mig. Jag tror inte, att det finnes så många i kammaren, som tro på de spöken, han utmålade, att det kan vara värt att uppoffra lång tid på att i en närmare redogörelse svara honom. Jag misstänker, att de fantasier, som herr Kilbom förde fram, grunda sig på erfarenheter från andra håll än från svenska statens försvarsanordningar.

Det nämndes bl. a. såsom en mystisk omständighet, att studenter sammanföras i särskilda kulspruteförband. Ja, studenter sammanföras också i vanliga infanteriförband, och inom artilleriet, kavalleriet och varje specialutbildning uttagas studenter för att utbildas till underbefäl. Det är sålunda inte något särskilt märkvärdigt, att det finns särskilda kulsprutestudentkompanier heller.

Jag skall nu, som jag utlovade, icke ingå i närmare svaromål gentemot herr Kilbom, men när jag har ordet vill jag dock konstatera en sak.

I sin iver att komma åt ett enda regemente med anmärkningar angående utbetalandet av avlöningarna den 1 maj, sade herr Samuelsson, att överallt annars i armén utbetalades avlöningarna denna dag på ett lämpligare sätt. Och herr försvarsministern konstaterade med anledning därav, att det sålunda här rörde sig om ett undantag, varför det i det hela var mycket gott och väl beställt i hela armén. Nu säger herr Kilbom till herr försvarsministern: »herr statsråd, det är inte bestyrkt, att man förfarit riktigare vid övriga regementen». Herr Kilbom! Det var inte herr statsrådet, som först förde fram detta yttrande. Det var herr Samuelsson. Herr Kilbom har sålunda här sagt, att hans politiska meningsfrände, interpellanten, kommit med åtminstone en obestyrkt uppgift i denna sak.

Herr E n g b e r g: Jag skulle inte ha blandat mig i denna debatt, om det inte här förekommit en sak, som icke kan stå opåtalad.

Svar á
interpellation.
(Forts.)

Herr Kilbom uppträdde och förklarade, att han numera vore motståndare till militärens indragande i kampen mellan klasserna. Jag ber att till kammarens protokoll få uttala min synnerliga tillfredsställelse över, att ledaren för den kommunistiska fraktionen här i andra kammaren öppet tagit avstånd från icke bara den åskådning, som representeras av tredje internationalen och hans eget parti, utan också från de klara och otvetydiga order, som i sammanhang med de berömda 21 teserna utfärdades från Moskva.

Jag vill erinra kammaren därom, att det inte var mer än ett par år sedan, som man ifrån herr Kilboms håll uttryckligen förklarade, att den sorts antimilitäriska åskådning och propaganda, som företrädes av socialdemokratien, vore det rena borgerliga »blasket», den enda framkomliga vägen vore att klart och målmedvetet få armén över på den undertryckta klassens sida och göra den till ett dess instrument. Där ha vi den verkliga linjen, och Lenin själv har utformat tanken ungefär på följande sätt. Han sade: avvärpningslinjen är den småborgerliga linjen inom den internationella arbetarrörelsen; den verkligt framkomliga och socialistiska linjen är att ställa armén i arbetarklassens tjänst.

Det är mycket tacknämligt att finna, att denna enligt min uppfattning barbariska åskådning, barbarisk både i och för sig och därför att det är den, som omfattas av borgarklassen också, denna åskådning underkänner nu herr Kilbom och återvänder till en humanare livsuppfattning, en humanare syn på dessa problem. Jag tillåter mig uttala den förhoppningen att herr Kilbom i fortsättningen av sin politiska verksamhet också skall giva uttryck åt denna omvändelse till en humanare uppfattning i dessa stycken. Det skulle otvivelaktigt ha en mycket välgörande återverkan på åtskilligt i detta land, och det skulle också, det är jag övertygad om, slita de sista banden mellan herr Kilbom och hans principaler i Moskva.

Herr Kilbom: Jag satt verkligen och var förvånad över att herr Engberg icke begärde ordet förr, ty jag kunde icke tänka mig, att han skulle kunna tiga i en debatt, där det fanns en viss möjlighet att med sofistisk komma »Moskva» till livs. Ty »Moskva» — jag menar därmed hela det nu i Rysland rådande regeringssystemet — och bolsjevism verka ju som känt på herr Engberg såsom det röda skynket på tjuren. Jag har emellertid aldrig tagit upp detta förut och ämnar icke göra det nu heller, ty jag tror, att dagens situation icke är lämplig, men jag hoppas att bli i tillfälle därtill om några dagar, då det hinder, som för mitt vidkommande nu ligger i vägen, är undanskaffat. Så pass lojal är jag, herr Engberg, jag överlåter till eder att icke vara så lojal mot er egen regering.

I övrigt skall jag be att få säga herr Engberg, att då jag meddelade, att jag med tillfredsställelse hälsade uttalandet från en socialdemokrat, att militären icke bör användas i klasstriderna, har jag självfallet därmed icke sagt, att jag tror de förhållandena komme att utveckla sig i den riktningen. Jag vill för säkerhetens skull tillägga, att det kan man *önska*, men, herr Engberg, att *önska* är en

Svar å
interpellation.
(Forts.)

sak, och att bygga på fakta är en annan, och fakta för mig är, att officerarna och överklassen vid de tillfällen, då det för bevarande av deras klassintressen behövs, komma att använda sig av militären i sin tjänst. Och detta kommer — herr Engberg känner klasstridernas historia lika väl som jag, och jag tager alltså för givet, att han lyckade med sina egna kunskaper, då han uttalade en uppfattning som icke har stöd i denna historia — att medföra, att arbetarna *tving*as att använda sig av samma metoder.

Men om det är nödvändigt med en deklARATION beträffande min och mina meningsfränders ställning till militarismen inom kapitalist-samhället, skall jag be att få säga herr Engberg, att jag icke tager avstånd från min »principal» Lenin för att citera herr Engbergs eget uttryck. Det vore för övrigt lyckligt, om herr Engberg hade en ur internationell synpunkt så verkligt skickad »principal», som denne man är. Jag beklagar, att så icke är förhållandet; men det är tråkigast för herr Engberg själv. Jag instämmer alltså med min »principal», och jag tror, att han, om det gäller socialistiskt anseende och vetande, måhända kan mäta sig med herr Engberg, liksom hans gärning kanske — det är ju icke så säkert förstas — kan mäta sig med herr Engbergs socialistiska gärning.

Alltså, herr Engberg, vår ståndpunkt är alltså att vi äro motståndare till militarismen, därför att den blivit ett medel i de besittande klassernas hand att slå ned arbetarklassens frihetssträvanden, och vi vilja göra allt för att avskaffa våldet, men detta hindrar icke, att vi se sanningen i ögonen och säga oss, att om överklassen provocerar oss till våld, då det gäller att bevara våra rättigheter och tillkämpa oss nya, äro vi beredda — längre sträcker sig icke vår pacifism — att *möta våld med våld*.

Herr Engberg: Endast en kort replik. Jag vill först slå fast, att herr Kilbom icke tagit avstånd från Lenins uppfattning om att avvärningslinjen är den småborgerliga linjen och att den linje, som skall gås, är att sätta in militären i klasstridernas tjänst. Det har han nu klart och bestämt deklarerat, och det kan i så fall vara att erinra om att det icke står väl samman med den deklARATION han avgav i sitt första anförande.

Jag vill tillägga, att jag icke ett ögonblick betvivlat intelligensen hos hans principal. Jag blott beklagar, att den icke färgat av sig på lärjungen.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 73—84 och 86—88 samt sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden nr 7 och 8.

§ 4.

Ang.
vissa inrikes
postavgifter.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betän-

kande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang.
vissa inrikes
postavgifter.
(Forts.)

Därvid yttrade:

Herr Rydén: Vid föredragning av detta memorial kan jag icke underlåta att uttrycka mitt beklagande av att omständigheterna gestaltat sig på det sättet, att vi kommit in i en alldeles oförnuftig ordning vid behandlingen av två mycket viktiga budgetära frågor. Det hade väl varit önskligt, att innan kaffetullen behandlades, man hade haft kännedom om hur riksdagen kommer att ställa sig till frågan om sänkning av postavgifterna. Det gäller ju beträffande postavgifterna ett belopp av 11 miljoner kronor, och det har beräknats, att kaffetullen skulle giva 15 miljoner kronor. Det hade då varit önskligt, att man vid behandlingen av kaffetullen haft kännedom om vilken ställning riksdagen kommer att intaga till frågan om postavgifterna.

Nu kommer kaffetullen att behandlas, höll jag på att säga, fullständigt i blindo, om jag tänker på att man bör ha reda på det budgetära läget. Det är en ytterligare illustration till den oreda och brist på planmässighet och förnuft, som kommer till uttryck i det praktiska riksdagsarbetet. Jag har den uppfattningen, att det borde ha kunnat gå att ordna det på ett annat sätt. Jag vet icke, var felet ligger, men då postavgifterna behandlades här i riksdagen i lördags, hade memorialet i anledning av de skiljaktiga besluten bort kunna ligga på kamrarnas bord i tisdags och hade kunnat godkännas i vanlig ordning, och gemensam votering skulle hava kunnat äga rum på fredagen, innan man gick till votering om kaffetullen. Jag skall icke tillåta mig att här rikta något klander åt något speciellt håll, men nog är det en ytterst underbar och olämplig anordning, som vi här få vara med om, då vi i morgon skola behandla kaffetullen utan att veta, vilken ställning riksdagen kommer att intaga beträffande postavgifterna.

Jag har nu inhämtat, att meningen skulle vara att föreslå en sådan ändring av föredragningslistan, att kaffetullen sättes först bland ärendena på fredagens föredragningslista. Vore kammaren litet mera samlad, skulle jag begära votering rörande detta yrkande i syfte att åstadkomma, att kaffetullen skulle uppföras såsom första ärende på lördagens föredragningslista för att bereda möjlighet att anordna gemensam votering på lördagsmorgonen, innan man går till behandling av kaffetullen. Nu äro ju kammarens ledamöter skingrade, så att jag icke vet, hur jag kommer att göra. Man får icke något riktigt uttryck för kammarens mening, men det är ytterst beklagligt och anmärkningsvärt, att det skall gå till på detta sätt.

Herr Röing: Den siste ärade talaren har icke riktat något som helst klander mot någon. Jag ber dock att till kammarens protokoll få antecknat, att bevillningsutskottet omedelbart, sedan utskottet erhållit protokollsutdrag från kamrarna, godkände uppsatt memorial för gemensam votering i fråga om postavgifternas höjd, och att detta memorial omedelbart expedierades till tryckeriet. Att talmännen

Ang.
vissa inrikes
postavgifter.
(Forts.)

utsatt ett plenum i dag, vid vilket bevillningsutskottets betänkande, med förslag till förhöjd kaffetull, skall bordläggas, är föranlett av en önskan från socialdemokratiskt håll inom bevillningsutskottet, att ärendet skulle avgöras så snabbt som möjligt. En av reservanterna har anhållit om denna snabba behandling för att förhindra vissa transaktioner, som tillfölje den föreslagna efterbeskattningen kunde komma till stånd, om icke denna fråga snarast möjligt avgjordes i kamrarna. Denna snabba behandling har således skett i bästa avsikt för att hindra illojala transaktioner.

Herr B ä r g i Katrineholm: Herr talman! Då någon möjligen skulle kunna tyda herr Röings ordvändning på sådant sätt, att den här situationen har skapats genom den framställning, som enligt vad bevillningsutskottets ordförande säger har gjorts från socialdemokratiskt håll i utskottet, så må jag säga, att om en sådan uppfattning gör sig gällande, är den oriktig. Det är riktigt, som herr Röing angav, att någon av reservanterna ansåg — och däri må vi giva honom rätt — att det var nödvändigt, att man fick ett avgörande till stånd så hastigt som möjligt i riksdagen, på det att icke alltför vidlyftiga manövrer skulle kunna äga rum, om riksdagen beslutar att följa reservationen, d. v. s. att införa efterbeskattning, därest kaffetullen överhuvud taget antages. Men därutöver vill jag säga en sak, som herr Röing skulle kunnat bespara mig besväret att omnämna, att inom utskottet gjordes från vårt håll de mest energiska ansträngningar för att få saken ordnad så, att man kunnat få den gemensamma voteringen till stånd, innan man gick till beslut ifråga om kaffetullen, men vi gingo bet på den framställningen.

Herr B j ö r k l u n d: Eftersom jag är en av reservanterna, skall jag be att få deklarerera, att jag ingalunda är den, som till utskottets ordförande gjort denna framställning, att man skulle behandla kaffetullen först, och därefter få denna gemensamma votering angående postavgifterna. Jag har tvärtom i utskottet, såsom herr ordföranden mycket väl vet, och förut i riksdagen givit tillkänna, att jag för min del icke ser så sangviniskt på läget, att jag tror, att man kan komma ifrån något av dessa saker. Jag har den uppfattningen, att vi så småningom få taga båda sakerna. Det kan ju hända, att jag ser alltför pessimistiskt på saken, och det vore väl, om så vore förhållandet. I utskottet har jag emellertid kämpat för den uppfattningen, när denna fråga diskuteras där, att när det gäller två ärenden, som ligga så nära varandra som dessa, bör man först avgöra det ena, innan man giver sig på att behandla det andra. Om kamrarna skulle, när vi i morgon behandla kaffetullen, stanna vid olika beslut och avslå detta ärende och postavgifterna icke räcka till för att fylla bristen i budgeten beträffande tilläggsstaten för innevarande år och riksstaten för första halvåret 1923, hur skall det då komma att ställa sig? Jag tror, att det varit lyckligt, om man kommit till ett

sådant resultat, att man först fått votera om postportot och därefter fått avgöra kaffetullen.

Jag har velat upplysa om detta, därför att en av reservanterna utpekats. Jag har i varje fall aldrig till herr ordföranden gjort den framställning, som man här talade om.

Herr Lindqvist i Halmstad: Även jag vill understryka de synpunkter, som framförts av herr Rydén. Det är fullt riktigt, att det med avseende på dessa ärenden bort ordnas så, att vi först fått avgöra, hur det skall bli med portofrågan, innan vi behandla kaffetullen. Den summa det gäller, när det är fråga om dessa porton, ligger bra nära det belopp, som det är fråga om att kaffetullen skall giva. Det är icke 11 miljoner det gäller, utan voteringen om postavgifterna gäller ju 13 miljoner kronor i runt tal, och således bra nära de 15 miljonerna.

Nu kan jag väl förstå och inse det riktiga i vad herr Röing anför, nämligen att när det gäller kaffetullen, bör den avgöras så fort som möjligt. Detta är naturligtvis riktigt, men detta avgörande behöver icke ske så hastigt, att detta ärende bör gå före portofrågan. Det går att ordna det så, att såväl portofrågan som kaffetullen kunna vara avgjorda innan denna veckas slut, och då tycker jag också, att man bör se till att få det hela ordnat så, att vi först avgöra portofrågan och därefter kaffetullen.

Herr Röing: Herr talman! Jag har icke nämnt namnet på den reservant, som framställt det förslaget, att jag skulle vända mig till talmännen med anhållan om ett bordläggningsplenium i dag för att få denna fråga avgjord i morgon. Det är alldeles riktigt, att det icke är någon av reservanterna, vilka äro medlemmar av denna kammar, som framställt denna anhållan. Densamma är föranledd av en önskan att förhindra illojala transaktioner, så att icke de köpmän, som ha kaffe på lager, i den händelse riksdagen beslutar efterbeskattning, fördela de partier, som de ha på lager, så att en mängd personer inneha högst fem säckar och därigenom slippa efterbeskattning. Utskottet brukar, när det gäller finanstillar, lämna in till riksdagen sitt betänkande på lördag kväll så att riksdagen kan avgöra frågan på söndagen. I detta fall behövde icke utskottet vidtaga en sådan åtgärd eftersom importförbud å kaffe är utfärdat — men från en av reservanternas sida har det varit en önskan att genom en snabb behandling av ärendet i riksdagen hindra nyss nämnda transaktioner. Från min sida hade aldrig någon hemställa gjorts att få frågan avgjord i morgon, om icke en begäran härom framställts från denne reservants sida. Allt är således gjort blott i bästa avsikt.

Herr Rydén: Jag kan icke inse, att det föreligger någon som helst motsättning mellan vad jag åsyftat och den önskan, som bevillningsutskottets ordförande talat om, nämligen att försöka få kaffe-

Ang.
vissa inrikes
postavgifter.
(Forts.)

Ang.
vissa inrikes
postavgifter.
(Forts.)

tullen avgjord på fredagen i syfte att hindra några olämpliga manipulationer.

Om vi räkna efter, så kunde förloppet ha varit det, att i tisdags hade bevillningsutskottets memorial bordlagts, i går kunde det ha godkänts i kamrarna och det hade till och med icke förelegat hinder för att vi i dag haft gemensam votering. Det skulle i varje fall ha kunnat anordnas en gemensam votering i morgon vid plenums början, ifall därom träffats överenskommelse. Dessa båda saker borde icke hava behövt utesluta varandra.

Jag kan icke underlåta att uttrycka mitt livliga beklagande av den brist på förutseende och hänsyn till en klok och riktig budgetbehandling, som kommit till uttryck. Ty det är väl ändå orimligt, att när vi ha två frågor, som beröra budgeten så nära som dessa, man skall sitta och avgöra den ena av dessa utan att veta, hur det kommer att gå med den andra. Nu i morgon, när kaffetullen behandlas, veta vi icke, hur det kommer att gå med postavgifterna. Men det kanske finns en hel del av kammarens ledamöter, vilka skulle vilja böja sig för ett nödläge, som resonera som så: vi gå icke med på kaffetullen, ty vi kunna taga igen en väsentlig del av dessa 15 miljoner genom att icke gå med på portosänkningen. Och så rösta de mot kaffetullen. Andra resonera på rakt motsatt sätt. Vi besluta i blindo i morgon i en så viktig fråga som denna. Jag vill icke gärna angripa någon av riksdagens förtroendemän, men jag kan icke underlåta att säga, att det är icke planlagt på ett någorlunda tillfredsställande sätt från bevillningsutskottets sida, när man ordnat det på detta sätt.

Jag vet icke, huruvida det är möjligt att få en gemensam votering på lördag, men jag tycker, att vi nu äro så många ledamöter här i kammaren, att man icke kan betrakta det mera illojalt från min sida att göra ett yrkande om att kaffetullen skall behandlas på lördag, än vad det är från den andra sidan att yrka, att avgörandet skall ske i morgon. Jag kan icke se, att detta är illojalt, och jag kan icke hjälpa, att kammaren är avfolkad. Men jag kommer att, om här yrkande kommer att framställas, att frågan om kaffetullen skall sättas först på fredagens föredragningslista, yrka avslag därpå i syfte att få en gemensam votering på lördagen angående postavgifterna, innan kaffetullen behandlas.

Herr R ö i n g: Enligt vad som meddelats mig, har första kammaren beslutat att i morgon upptaga bevillningsutskottets föreliggande förslag till behandling, och då kommer utan tvekel en livlig debatt om efterbeskattning att äga rum. Då kan herr Rydén lätt förstå, vilka konsekvenser det skulle föra med sig, om första kammaren i morgon bifaller herr Gustaf Nilsons m. fl. reservation och andra kammaren icke behandlar detta ärende förrän någon dag senare. Jag tror, att herr Rydén själv nog inser, att ett sådant tillvägagångssätt icke är lämpligt.

Herr Rydén har någon gång under denna riksdag — han intog i fjol en mera försiktig hållning — återtagit sitt gamla sätt för en del år sedan att komma fram med pekpinnen och försöka visa, huru

andra utskott böra behandla till dem remitterade ärenden. Jag anser visserligen, att herr Rydén har full rätt att kritisera olika utskotts behandling av olika ärenden, liksom jag har rätt att kritisera statsutskottet. Men om herr Rydén kände till behandlingen i utskottet av denna fråga liksom ock behandlingen av frågan om postavgifternas sänkning, så skulle herr Rydén icke ha fällt de yttranden, han idag gjort. Ingen medlem av bevillningsutskottet har med ett enda ord antytt att han ansåg att frågorna om förhöjd kaffetull och nedsatta postavgifter hade ett sådant samband, att de borde behandlas i ett sammanhang. Utskottet hade kunnat upptaga frågan om postavgifternas sänkning för en eller två månader sedan och jag är övertygad om, att ingen här i kammaren då hade uttalat, att bevillningsutskottet hade bort uppskjuta att taga denna fråga under övervägande, till dess utskottet funnit, huruvida en brist förefunnes i budgeten. Vi hade alla, såvitt jag vet, i utskottet den åsikten, att vi vidhålla den principiella ståndpunkt, vi själva föreslagit riksdagen år efter år att intaga och som riksdagen, utan att någon reagerat däremot, även i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalat.

*Ang.
vissa inrikes
postavgifter.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 5.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo lagda på bordet bevillningsutskottets betänkanden nr 40 och 41, jordbruksutskottets utlåtande nr 44 samt andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1—5.

§ 6.

Ordet lämnades nu på begäran till

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*, som yttrade: På grund av därom framställd begäran hemställer jag, att kammaren måtte besluta, att främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens plenum måtte uppföras bevillningsutskottets betänkande nr 41, och främst ävenledes på föredragningslistan vid kammarens plenum nästa lördag må uppföras andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1, 2, 3, 4 och 5, i nu nämnd ordning.

*Ang.
vissa ärendens
uppförande å
föredragnings-
lista.*

Vidare anförde:

Herr *R y d é n*: Herr talman! Med hänvisning till de anföranden, jag förut hållit, ber jag att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att främst på föredragningslistan för lördagens sammanträde bland två gånger bordlagda ärenden måtte uppföras bevillningsutskottets betänkande nr 41, och därefter de av herr förste vice talmannen föreslagna andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1, 2, 3, 4 och 5.

Ang.
vissa ärendens
uppförande å
föredragnings-
lista.

(Forts.)

Herr E d é n: Herr talman! Jag beklagar, att jag icke varit närvarande vid den överläggning, som tycks ha förekommit här, och att jag sålunda icke är fullt inne i vad som kan ha passerat.

Såvitt jag fattat situationen rätt, är detta yrkande om en annan föredragningsordning på fredagen och på lördagen framställt av herr Rydén i syfte att man skulle före behandlingen av frågan om kaffetullen kunna få gemensam votering om postavgifterna. Det är väl riktigt uppfattat? Då så är förhållandet, skall jag endast be att för min del få säga, att jag anser det fullständigt uteslutet, att en gemensam votering i en så viktig fråga skulle i en hast kunna arrangeras till lördagen, av det skälet att det skulle efter min mening vara fullständigt illojalt mot alla de riksdagens ledamöter, som icke äro därom varskodda, som äro frånvarande, och som icke kunna hinna hit. Något beslut om en sådan gemensam votering till lördagen kan uppenbarligen icke fattas förrän i morgon. Under sådana förhållanden hinna icke underrättelser gå ut till dem, som kunna vara bortresta. Om så är förhållandet, anser jag det vara fullständigt olämpligt att försöka få fram en gemensam votering på lördag.

Jag känner mig för övrigt tämligen viss om att det icke kommer att bliva bifallet, åtminstone icke i båda kamrarna, och vid det förhållandet ser jag icke vad man skulle vinna med att vidtaga en sådan ändring i föredragningsordningen, som herr Rydén föreslagit. Önskar denna kammare bryta en i riksdagsordningen fastställd regel, som naturligtvis icke är en regel utan undantag, att ärendena böra samtidigt behandlas i båda kamrarna, står det givetvis kammaren fritt beträffande detta särskilda ärende, kaffetullen. Men då skulle jag vilja ha sagt, att efter min mening vinner man icke med det uppskovet, att man får gemensam votering rörande postavgifterna före kaffetullens behandling.

På grund av dessa skäl skulle jag vilja hemställa, att kammaren godkände herr förste vice talmannens förslag till ändring i föredragningsordningen.

Herr R y d é n: Jag tillåter mig säga, att jag tror, att de voringssiffror, som under gårdagen kommo fram, gävo vid handen, att det fanns 210 här närvarande ledamöter. Det torde vidare vara så, att kammaren vid morgondagens plenum kommer att vara mycket fullsatt, emedan man tänkt sig, att kaffetullen skall behandlas då. Jag tror icke, att det kan betecknas i något hänseende såsom en illojalitet mot dem, som äro borta, ifall en gemensam votering skulle komma att hållas på lördagens morgon. Jag har den uppfattningen, att herr Edén icke hävdade, att det skulle vara någon grundlagsstridighet att låta föredragningslistan stå sådan den är. Det händer alltid vid riksdagens slut, att ärendena icke komma att bli precis på dagen behandlade samtidigt i båda kamrarna, därför att den ena kammaren kan ju bli nödsakad att till en följande dag uppskjuta ett ärende, som den andra tagit. Sådant händer ständigt. Ja, det är klart, att vi icke kunna tvinga fram en gemensam votering, ifall första kammaren säger nej, men jag kan icke tänka mig, att första

kammaren eller dess talman icke skulle vilja på några för mig alldeles obegripliga skäl medverka till att det skulle vara möjligt att få gemensam votering, när en sådan önskan ändock göres gällande, så att man kunde få klarhet i huru förhållandena gestalta sig. Vi stå maktlösa, om så bleve fallet, men jag har mycket svårt, med den kännedom jag har om lojaliteten och viljan hos första kammaren och dess talman att taga hänsyn till en sådan tanke, att tro, att så skulle kunna ske.

Ang.
vissa ärendens
uppförande å
föredragnings
lista.

(Forts.)

Herr E d é n: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att även om voringssiffrorna i går visade, att åtminstone på förmiddagen ett stort antal kammarledamöter voro närvarande, är därmed icke något sagt om hur många, som med säkerhet kunna påräknas på lördagen. Även om de äro få, som ha ordnat det så, att de kunna vara borta på lördagen, äro de dock framför allt icke beredda att vidtaga några åtgärder för kvittning exempelvis i fråga om postavgifterna, därför att det aldrig varit tal om att den frågan skulle förekomma på lördagen. Under sådana förhållanden anser jag det fortfarande icke vara lojalt emot eventuellt frånvarande att på detta sätt i största hast, mot allt som är vanligt, ställa till med gemensam votering på lördagen.

Rörande möjligheten att anordna en sådan gemensam votering, skall jag naturligtvis icke yttra mig. Då herr Rydén emellertid åberopar denna kammares eventuella mening, ber jag herrarna se sig omkring i kammaren och fråga sig själva, om verkligen det fåtal, som nu är här närvarande, kan anses representativt för kammarens mening. Ett stort antal av kammarens ledamöter ha gått härifrån utan att ha en aning om att något sådant yrkande skulle komma att framställas som det, som här nu framkommit. Dessa, som ha gått i fullt förlitande på att de förut meddelade planerna icke skulle komma att ändras, skulle väl åtminstone kunna säga, att det icke är fullt lojalt emot dem, att man här nu använder sig av ett tillfälle, då så få äro närvarande, för att framställa ett dylikt yrkande.

Jag ber fortfarande att få uttala den meningen, att kammaren bör bifalla den av herr vice talmannen föreslagna ändringen av föredragningsordningen.

Häruti instämde herr *Magnusson* i Tumhult.

Herr R y d é n: Herr talman! Jag vill fråga, hur man skall bära sig åt, för att icke kammaren skall stå alldeles maktlös emot en sådan ordning, som den, jag nu har påtalat. Hur skall man göra? Jag kan icke hjälpa, att kammarens ledamöter åtskilts och gått hem. Jag hade icke någon möjlighet att uppträda tidigare i denna sak, än jag gjort. Jag uppträdde redan vid memorialet för att göra min opposition gällande så tidigt som möjligt.

Konsekvensen av herr Edéns resonemang är ju, att kammaren skall stå alldeles maktlös gentemot de dåliga dispositioner, som göras, vilka det nu är, som bära ansvaret för dem. Då man icke på annat sätt kan få en ändring i föredragningsordningen, är det ju yt-

Ang.
vissa ärendens
uppförande å
föredragnings-
lista.

(Forts.)

terst obehagligt att ställa till med en votering i en så glest besatt kammare som här, men i motsatt fall skulle vi vara fullständigt priggivna åt vad som planeras och bestämmas av andra, och det är också osympatiskt.

Jag är mycket tveksam om hur jag skall göra, men jag kan icke underlåta att uttrycka min ovilja över det sätt att ordna och styra med riksdagens arbete, som man här använt. Det är att förfara oriktigt emot riksdagens ledamöter, och det är ur alla synpunkter ytterst olämpligt, att vi skola behöva komma i ett sådant predikament.

Med herr Rydén förenade sig herr *Magnusson* i Kalmar.

Herr *Bärg* i Katrineholm: Herr talman! Det framgick av de få ord, som jag nyss yttrade, att jag helt och fullt står på samma linje som herr Rydén, och jag ber de kvarvarande ledamöterna förstå detta. Känner man till förspelet i utskottet, skulle man vara ännu mera övertygad om det riktiga i denna ståndpunkt.

Om man vore övertygad om att man skulle hinna få en gemensam votering till stånd till lördagen, och om man sålunda skulle kunna vinna något på saken, skulle det ju möjligen vara värt att reflektera på en dylik kupp, om det också är, låt mig använda uttrycket, rasande osmakligt. Då jag därtill gentemot herr Rydén tror mig kunna uttala den rätt bestämda förmodan, att vi icke kunna få någon gemensam votering till stånd, skulle man icke ha vunnit något annat än att man kanske fått ett sken över sig att man velat göra en kupp, just då tre fjärdedelar av kammarens ledamöter varit borta.

Jag vill, herr talman, uttala, att jag vill göra mig urarva i en sådan sak som denna, och sådant läget är, vill jag icke bidra till en kupp. Jag hoppas dock, att det resonemang, som här förts, kan ha haft den verkan, som man syftar till, och vi få nu ta denna malören, när situationen är sådan, den nu är.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren det förslag, som framstälts av herr förste vice talmannen.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. jämte två i anledning därav väckta motioner;

nr 20, i anledning av väckt motion om sådan ändring i den proportionella valmetoden, att underpartibeteckning må användas vid riksdagsmannaval och landstingsmannaval; och

nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i riksdagsordningen åsyftande att möjliggöra en omläggning av den proportionella valmetoden.

§ 8.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Wagnsson* under 5 dagar från och med den 19 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,15 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 19 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 13 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Konstitutionsutskottets utlåtanden nr 19—21, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 3.

Till behandling upptogs bevillningsutskottets betänkande, nr 41, i anledning av väckta motioner om höjning av tullen å kaffe m. m. *Om höjning av tullen å kaffe m. m.*

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 75, hade herr *Clason* hemställt, att riksdagen måtte besluta,

dels att rubrikerna nr 155 och 156 i gällande tulltaxa skulle från dag, som Kungl. Maj:t torde äga bestämma, erhålla följande ändrade lydelse:

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

	Kvantitet för tullberäkningen	Tullsats	
		kr.	öre
K a f f e :			
155 obränt	1 kilogram	—	80
156 a bränt eller rostat, även malet	1 kilogram	1	02
b kaffesurrogat, alla slag, utan tillsats av kaffe	1 kilogram	—	20

Anm. Kaffesurrogat med tillsats av kaffe tullbehandlas såsom kaffe, bränt eller rostat, även malet.

dels att § 13 mom. 1 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor skulle i nedan angivna del från dag, som Kungl. Maj:t torde äga bestämma, erhålla följande ändrade lydelse:

§ 13.

1. Vid utförelse sjöledes från stapelstad av följande, utav utländskt råämne inrikes tillverkade varor beviljas restitutionsvis av tullmedlen:

-----
för 1 kilogram kaffe, bränt eller rostat, icke malet . . . . . 96 öre;
-----

dels ock att sålunda angivet restitutionsbelopp skulle åtnjutas allenast beträffande exportvara, som tillverkas av sådant obränt kaffe, för vilket enligt av tillverkaren under edlig förpliktelse avgiven försäkran tullavgift blivit erlagd efter den vid nämnda tidpunkt gällande tullsats, samt att restitutionsbeloppet i fråga om exportvara, som framställts av obränt kaffe, för vilket tullavgift guldits efter tidigare tillämplig tullsats, skulle beräknas efter 14,4 öre för kilogram av exportvaran.

Vidare hade samma motionär i motionen nr 76 i första kammaren hemställt, att riksdagen måtte med de jämkningar i tidsbestämmelserna, som av bevillningsutskottet närmare kunde komma att utarbetas, samt med de övriga modifikationerna, som kunde föranledas av riksdagens beslut i fråga om kaffetullen, antaga ett förslag till förordning om skatt å kaffe, likalydande med det som återfunnes i propositionen nr 43 till 1921 års riksdag.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte, i anledning av motionen I: 75

A) besluta,

1) att rubrikerna nr 155 och 156 i gällande tulltaxa skulle erhålla följande ändrade lydelse:

	Kvantitet för tullberäkningen	Tullsats	
		kr.	öre
Kaffe:			
155 obränt	1 kilogram	—	50
156 a bränt eller rostat, även malet . . .	1 kilogram	—	66
b kaffesurrogat, alla slag, utan tillsats av kaffe	1 kilogram	—	20

Om höjning av tullen å kaffe m. m.
(Forts.)

Anm. Kaffesurrogat med tillsats av kaffe tullbehandlas såsom kaffe, bränt eller rostat, även malet.

2) att § 13 mom. 1 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor skulle i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

§ 13.

1. Vid utförsel sjöledes från stapelstad av följande, utav utländskt råämne inrikes tillverkade varor beviljas restitutionsvis av tullmedlen:

-----
för 1 kilogram kaffe, bränt eller rostat, icke malet ..... 60 öre;
-----

3) att sålunda angivet restitutionsbelopp skulle åtnjutas allenast beträffande exportvara, som tillverkats av sådant obränt kaffe, för vilket enligt av tillverkaren under edlig förpliktelse avgiven försäkran tullavgift blivit erlagd efter den vid nämnda tidpunkt gällande tullsats, samt att restitutionsbeloppet i fråga om exportvara, som framställts av obränt kaffe, för vilket tullavgift guldits efter tidigare tillämplig tullsats, skulle beräknas efter 14,4 öre för kilogram av exportvaran;

B) under förutsättning av bifall till vad under 1) hemställts, ej mindre för sin del jämväl besluta, att de ändrade bestämmelserna skulle tillämpas redan under innevarande år från dag, som Kungl. Maj:t bestämde,

än även i skrivelse till Kungl. Maj:t, med tillkännagivande av sina sålunda fattade beslut, anhålla, att Kungl. Maj:t ville förordna om de beslutade ändringarnas ikraftträdande snarast möjligt under innevarande år; samt

II) att motionen I: 76 av herr Clason, med förslag till förordning om skatt å kaffe, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

vid punkten I):

av herrar Rosén, Månsson i Hagaström och Olsson i Ramsta, vilka yrkat, att herr Clasons motion I: 75 om förhöjning av tullen på kaffe måtte av riksdagen avslås;

Om höjning av tullen å kaffe m. m. av herr *Wohlin*, som ansett, att bevillningsutskottet icke bort framlägga sitt i förevarande betänkande innehållna förslag; och
(Forts.) av herr *Johansson* i Kälkebo, som i huvudsak instämt i herr *Wohlins* reservation;

vid punkten II):

av herrar *Gustaf Nilsson, Bärj* i Katrineholm och *Björklund*, vilka hemställt, att riksdagen måtte utom det av utskottet framlagda förslag om förhöjning av tullen å kaffe m. m. antaga jämväl ett i reservationen intaget förslag till förordning om skatt å kaffe, innefattande föreskrift därom att för kaffe som den 20 maj 1922 kl. 6 f. m. funnes i riket, skulle med vissa undantag erläggas skatt efter förordningens bestämmelser;

av herrar *Rosén, Wohlin, Månsson* i Hagaström, *Johansson* i Kälkebo och *Olsson* i Ramsta, vilka ansett, att, om utskottets hemställan under I) bifölles, efterbeskattning i överensstämmelse med det av herr *Gustaf Nilsson* m. fl. vid punkten II) framställda yrkandet borde av riksdagen beslutas; samt

beträffande motiveringen:

av herrar friherre *Fleming, Antonsson, Jönsson* i Boa och *Heyman*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Ingen lär väl vilja eller kunna bestrida, att bruket av kaffe är vida mera spritt bland de breda lagren, bland de mindre bemedlade i vårt land än inom de rikare kretsarna, att kaffet underlättar i de fattiga hemmen att förtära den ofta magra och osmakliga kosten, att kaffet är den dryck, som är lämplig för skogs- och lantarbetare, som icke kunna förtära sina måltider i hemmet, såsom dryck till matsäcksmaten, och att kaffet är den mest utbredda, lättast tillredda och lämpligaste sällskapsdrycken bland de mindre bemedlade folkklasserna. Man kan med rätta beteckna tull på kaffe såsom en skatt på de fattiga hemmen och som rent av en fattigmansskatt. Nu svarar man: skatt på kaffe verkar så litet, ungefär 3 kronor per år och individ. I stora familjer är det dock något, och i de familjer, där redan tillgångarna äro små, och där maten tryter, är varje tillägg på utgifterna svårt att bära.

Man har svårt att förstå, att de män, som förlidet år kämpade emot en förhöjning av tullen på kaffe, i dag, när de sitta i regeringen, taga initiativ till en sådan förhöjning. Förklaringsgrunden är tydligtvis: statskassan är tom, inkomstbristen är stor, och därför måste finansministern tillgripa denna beskattning. Men, mina herrar, är icke bristen i inkomsterna en följd av det förbund, som ingicks för några veckor sedan här mellan å ena sidan regeringen och dess parti och å andra sidan representanterna för statens ämbetsmanna- och tjänstemannakårer, i ändamål att skydda dessa senare från varje känning av kristiden, att skydda dem från den depres-

sions följder, som drabba alla andra samhällsklasser. Man har helt naturligt svårt att sätta sig in i andras förhållanden, men nog om jag vore statstjänsteman och jag skulle utkvittera ett redan högt dyrtidstillägg skulle jag icke kunna göra det med glatt hjärta, i medvetande om att medlen för att täcka detta dyrtidstillägg toges från de hem, där försakelsen är vardagsgäst -- nej, jag kunde det icke. Och även om jag i dag som riksdagsman skulle votera för denna kaffetull, så skulle det kännas beklämmande, då jag visste, att den skulle tagas ifrån de hem, där arbetslöshet och nöd grina som värst.

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

Jag ber emellertid, att ingen må uppfatta de ord, som jag uttalat, som förebråelser mot någon. Nej, icke mot regeringen och icke heller mot någon riksdagsman, var och en får därvidlag svara för sina egna handlingar, men jag har blott velat konstatera rena fakta.

Det är icke värt att se tillbaka på vad som skett, utan nu är frågan den, huruvida vi skola kunna undvika kaffetullen. Utskottet säger, att bristen uppgår till 15 miljoner kronor. Riksdagen har ännu icke beslutat sig för nedsättning av portoavgifterna, och visserligen äro de höga portoavgifterna ett oting, men i valet mellan att bibehålla dessa och kaffetull står jag icke tveksam. De förra skulle förr eller senare inbringa statskassan 10 eller 11 miljoner kronor. Nåväl, då fattas endast 4 eller 5 miljoner kronor. Jag vet icke, om de besparingar, som gjorts, uppgå till detta belopp, så att de icke behöva anskaffas, men skulle så vara, då, mina herrar, hellre än att lägga denna fattigmans skatt taga vi en direkt skatt på inkomst och förmögenhet, även om det kännas hårt. Det måste de underkasta sig, som hava en sådan ställning.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina damer och herrar! Jag är övertygad om, att så gott som kammarens samtliga ledamöter dela herr förste vice talmannens uppfattning, att det är högst beklagligt, att det statsfinansiella läget är sådant, att riksdagen nödgas ytterligare beskatta det svenska folket. Kärt skulle det utan tvivel ha varit för oss alla, om den ekonomiska situationen och det statsfinansiella läget vore ett helt annat än det är, så att det icke föranledde en ytterligare beskattning av folket. Men när riksdagen genom vissa beslut förorsakat statskassan de stora utgifter, som äro för oss alla kända, så tillkommer det riksdagen att se till att täcka den brist, som redan är konstaterad eller kan bli konstaterad. Och av den P. M., som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har överlämnat till bevillningsutskottet, framgår, att enligt de uppgifter, som inkommit till finansdepartementet, är det i hög grad önskligt, att riksdagen fattar beslut, som ha till konsekvens, att budgeten stärkes med minst 15 miljoner kronor under tiden intill den sista juni nästa år. Det kan således, såvitt jag kan förstå, icke finnas någon

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.

(Forts.)

annan utväg att få denna brist täckt än att höja en eller annan skatt eller tull.

Nu anser herr förste vice talmannen, att man minst av allt bör tillgripa den åtgärd, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har uttalat i sin promemoria, då han anser, att en förhöjd kaffetull bör tillgripas. Herr förste vice talmannen reagerar så starkt emot den förhöjda kaffetullen, därför att den drabbar fattigman, och att det icke är en skatt, som är lagd på sådant sätt, att det är de bärkraftigaste skuldrorna, som drabbas av denna ytterligare belastning. Ja, visst är det sant, mina damer och herrar, att kaffet icke minst i vårt land konsumeras i mycket stor utsträckning av icke minst småfolket, och jag tror, att herr förste vice talmannen har rätt, även om det icke finns någon statistik, som kan visa det, att det i många provinser är småfolket, som konsumerar kaffe i större utsträckning än de burgna samhällsklasserna. Men tror herr förste vice talmannen, att detta endast är förhållandet med artikeln kaffe? Finns det icke många andra artiklar, som vi beskatta på olika sätt, som småfolket konsumerar i stor utsträckning, artiklar, som man icke kan kalla för njutningsmedel, utan artiklar, som hava ett mycket stort näringsvärde? Så är t. ex. förhållandet med sockret. Vi beskatta den konsumerande allmänheten med en sockeraccis, som inbringar ungefär 33 % mera till statskassan än den föreslagna förhöjningen av kaffetullen eller cirka 20,000,000 kronor. Ingen torde kunna säga, att sockret är en artikel, som i nämnvärt större utsträckning konsumeras inom vissa samhällsklasser än inom andra. Icke minst under ransoneringen under kristiden lärde sig hela det svenska folket sätta värde på denna vara, som har så stort näringsvärde. Men icke vet jag, att någon, allra minst i detta statsfinansiella läge, yrkat på, att denna accis, som även drabbar fattigman, skall upphävas. Och så är det med en massa andra artiklar, som icke äga något näringsvärde, men som äro beskattade, trots att de i rätt så stor utsträckning konsumeras av de breda samhällslagren. Så är t. ex. fallet med vissa tobaksartiklar. Snuset, som användes såsom tuggsnus i större utsträckning här i vårt land än kanske i något annat land i hela världen, är en artikel, på vilken vi höjde skatten för blott några få månader sedan. Icke reagerade man så mycket emot denna förhöjda beskattning å en vara, som användes icke minst av de breda lagren. Så är ävenledes förhållandet med alkoholhaltiga drycker. Brännvinet konsumeras av alla, som över huvud konsumera alkoholhaltiga drycker, men icke har riksdagen hesiterat att på grund av det statsfinansiella läget genom en mycket hög beskattning belasta konsumtionen av denna vara. Men med kaffet tyckes det vara någonting helt annat! Kaffet är som en helgedom för en del människor, som anse, att även om man rubbar beskattningen på en mängd andra artiklar, som även de breda lagren använda, så får dock kaffet icke ytterligare beskattas.

Ja, det vore icke farligt att acceptera den uppfattningen, att man bör skydda konsumenterna från en belastning av denna vara,

om man blott visste, på vad sätt och på vilket *rättvisare* sätt man skulle kunna skaffa statskassan dessa 15,000,000 kronor, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anser behövlige för att stärka budgeten. Nu har herr förste vice talmannen uttalat som sin åsikt, att riksdagen kunde anskaffa dessa 15,000,000 kronor på följande sätt. Riksdagen kunde vid den kommande gemensamma voteringen avslå Kungl. Maj:ts proposition och bevillningsutskottets hemställan med förslag om sänkta postporton. Ja, visst kan riksdagen göra det. Men tror någon av er, mina damer och herrar, att statskassan genom ett sådant avslag skulle tillföras det belopp, som enligt herr statsrådets och chefens för finansdepartementet uppfattning är behöfligt? Nej, förvisso icke. Herr förste vice talmannen gjorde nämligen en liten felberäkning, när han yttrade, att ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag och bevillningsutskottets betänkande skulle medföra en inkomstökning för staten av 11,000,000 kronor under den tid, som Kungl. Maj:t anser, att 15,000,000 kronor äro behövlige för att stärka budgeten. Denna hans uppfattning är felaktig, och detta beror naturligtvis blott på ett förbiseende av herr förste vice talmannen, då han tror, att ett dylikt avslag skulle medföra denna konsekvens. Den kungl. propositionen och bevillningsutskottets hemställan mynna nämligen ut i ett förslag, att dessa portosänkningar skola träda i kraft först den 1 oktober. Och ifrån den 1 oktober till den sista december skulle statskassan, herr förste vice talman, endast få in i runt tal 2,700,000 kronor mer än beräknat i stället för de 7,500,000 kronor, som enligt herr finansministerns uppfattning borde anskaffas för detta halvår. Och om man tar med tiden från den 1 oktober fram till den sista juni, då budgetåret kommer att sluta enligt de nya bestämmelserna, så tillføres statskassan endast 75 % av de beräknade elva och en halv miljoner kronorna. Ett avslag å den kungliga propositionen med förslag till sänkta portoavgifter medför således ur statsfinansiella synpunkter icke det resultat, som herr förste vice talmannen antog. Och då frånser jag, mina damer och herrar, alldeles, att ett sådant eventuellt beslut från riksdagens sida vid den gemensamma voteringen stode i fullständig strid med vad riksdagen år efter år och senast i fjol uttalat, nämligen att postverket icke skall ha större inkomst av de fastställda portoavgifterna, än att driftkostnaderna bli betalda och skäligen ränta uppstår på de 20,000,000 kronor, som äro investerade i postverket. Blev vinsten större, böra postavgifterna sänkas.

Herr förste vice talmannen yttrade vidare att om de miljoner icke räcka till, som tillföras statskassan genom ett avslag på förslaget om sänkta postavgifter, då må riksdagen genom en ökad beskattning av inkomst och förmögenhet se till, att statskassan erhåller de felande miljonerna. Ja, mina damer och herrar, det där låter så vackert. Men hur förhåller det sig i verkligheten med inkomst och förmögenhetsskatten? Jo, för det första förhåller det sig därmed så, att vi alla, oavsett politisk ståndpunkt för ett par år sedan ha förenat oss i ett uttalande, att maximigränsen för inkomst- och förmögenhetsskatt visavi skatteprocenten, vilken som bekant är 175, redan är

*(Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.)
(Forts.)*

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

nådd. Riksdagen kan väl efter detta uttalande knappast föreslå en högre skatteprocent än den, som redan nu utgår. Och därtill kommer, mina damer och herrar, att om riksdagen skulle fatta ett sådant beslut som att höja skatteprocenten till t. ex. 190 eller 200, så blir ett dylikt beslut i stort sett endast ett slag i luften. Det är nämligen endast ett fåtal i detta land, som skulle drabbas av en ökad skatteprocent, emedan flertalets inkomst och förmögenhet till följd av depressionen numera äro så förminskade, att de ligga under gränsen för den förmögenhet eller inkomst, vid vilken skatteprocenten 175 % utgår. Det enda, som riksdagen har att göra, om riksdagen skall följa den väg, som förste vice talmannen angav, nämligen att öka beskattningen för inkomst och förmögenhet, det vore att omlägga den skatteskala, som nu är gällande, och som avslutas med 175 procent. Men bra egendomligt skulle det väl vara, om denna kammare i år skulle besluta en sådan åtgärd, sedan denna kammare genom två voteringar uttalat sig för, att den dyrtidshjälp för statstjänstemännen, som regeringen föreslagit, icke är högre tilltagen än att den bör av riksdagen godkännas. Skulle man nu lägga om denna skatteskala på sätt, att inkomsttagarna skulle få betala en högre skatteprocent än den nu utgående, så skulle riksdagen taga igen med den ena handen vad riksdagen för en eller annan vecka sen gav med den andra. Vad vore det då för mening i, att andra kammaren beslutade detta dyrtidstillägg, om riksdagen om några dagar skall besluta att genom ökad beskattning och ändrad skatteskala åstadkomma att dessa inkomstgrupper bleve på ett hårdare sätt beskattade än vad som på grund av nu gällande bestämmelser är fallet?

Då situationen är den, som här utvecklats, och jag för övrigt delar herr statsrådets och chefens för finansdepartementets uppfattning, att i det ekonomiska läge, vari även vårt land befinner sig, det icke torde vara möjligt att på ett rättvisare sätt skaffa statskassan de 15 miljoner kronor, som herr finansministern anser nödvändiga, så nödgas jag, trots att jag väl förstår många av de invändningar, som herr förste vice talmannen utvecklat, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Thorsson: Herr talman, mina herrar! Innan jag går in på spørsmålet om det ärende, som föreligger om ökad skatt eller icke på kaffe, ber jag att få säga några ord med anledning av en reservation, som är vidfogad betänkandet, i vilken en av första kammarens ledamöter har efter en längre motivering kommit till det resultatet, att han icke är benägen att taga slutlig ståndpunkt till denna fråga förr än det avgivits en uttrycklig förklaring av regeringen inför riksdagen, att det förefinnes behov av nya eller ökade skatter. I denna reservation har en av denna kammarens ledamöter instämt, och därför anser jag, att jag bör yttra några ord om den formella sidan av ärendets behandling.

Vid budgetens uppgörande fanns, såvitt jag kunde bedöma, icke

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

något trängande behov att öka vare sig den ena eller den andra skatten utöver vad som då föreslogs. Sedan den tiden ha inträffat vissa omständigheter, vilka jag sedermera skall komma närmare in på, vilka bibragt mig den uppfattningen, att riksdagen, innan den skildes, måtte sättas i tillfälle att behandla detta spörsmål särskilt angående ökade inkomster. Jag visste då, att det låg en framställning av enskild motionär i ett visst givet ärende, och av flera samtal, som jag haft med bevillningsutskottets ordförande, hade jag fått det bestämda intrycket, att bevillningsutskottet var berett att upptaga detta ärende till behandling vid lämplig tidpunkt, om jag i egenskap av finansminister lät honom få del av min uppfattning. Reservanten här har ansett, att det är en felaktig behandling av ärendet, att regeringen icke direkt ingår till riksdagen med en framställning under form av en proposition, detta så mycket mera som riksdagen under de senare åren fått mottaga från regeringen omräkningspropositioner i fråga om budgeten. Jag har icke haft någon avsikt att till innevarande riksdag ingå med en sådan kompletteringsproposition, därför att de framställningar, som förelagts riksdagen, ha icke i så väsentlig grad ändrats, att av den anledningen en dylik proposition vore av behovet påkallad. Och jag har hela tiden haft den uppfattningen, att dessa kompletteringspropositioner endast vore av övergående natur, som man icke skulle i fortsättningen fullfölja. Men då vissa omständigheter inträffat, vilka otvivelaktigt påverka kassafonden i en synnerligen märkbar omfattning, och kassafonden i mycket hög grad varit använd vid de senaste årens finansiering av budgeterna, ansåg jag mig skyldig att låta denna riksdag få del av de förskjutningar som uppstått i beräkningarna, icke på den budget, som jag förelagt herrarna, utan i den budget, som förelades vid förra årets riksdag, och vars beräkningar rubbats av omständigheter, som naturligtvis varken föregående års riksdag eller föregående års regering kunde bedöma i annan mån än att man vid uppgörande av beräkningarna hållit sig så att säga vid överkanten i stället för vid underkanten därav. Detta är icke något klander från min sida, utan jag har bara velat nämna, att det inträffat vissa saker, som inverkat på kassafonden. Och jag ansåg mig skyldig att bringa detta till riksdagens kännedom.

Bevillningsutskottet har fått sig detta bekantgjort genom den promemoria, som är uppgjord inom finansdepartementet, och på vars omslag jag meddelade, att Kungl. Maj:t vidtagit åtgärder för införande av ett importförbud beträffande kaffe, och samtidigt meddelat de sakliga uppgifter, varpå jag grundat denna uppfattning, att denna riksdag icke rätt gärna kan åtskiljas utan att den möjligen kunde behöva tillföra statsverket nya inkomster. Även om denna promemoria icke var direkt undertecknad av mig, så finner jag det dock en liten smula egendomligt, att det funnits misstankar mot mina avsikter, ty jag tillåter mig icke att till bevillningsutskottet översända ett papper med dylikt innehåll, om jag icke vill stå för detsamma. Denna misstanke vill jag tillbakavisa, det synes mig ha varit en viss kapplöpning inom utskottet i syfte att konstatera vem som skul-

*Om höjning av
tullen å kaffe
m m.
(Forts.)*

le bära ansvaret för vad som inträffat. Jag vill icke undandraga mig min anpart i ansvaret, och det skulle vara bra, om andra med samma jämnmod toge sin anpart i detta ansvar, så att vi icke skyllde på varandra för mycket.

Sedan jag lämnat denna förklaring, vill jag lämna några uppgifter för kammaren, som böra klargöra vad det är som inträffat, sedan detta års statsverksproposition framlades.

Det är ju så, att den rådande depressionen i och för sig bär ganska tydliga spår av att detta års inkomst för statsverkets räkning i högst väsentlig grad påverkas i försämrande riktning. Jag skall nu be att för kammarens ledamöter få meddela, att vid 1921 års utgång fanns det en nettobehållning i kassafonden av 300 miljoner kronor i runt tal. Av dessa 300 miljoner kronor disponerade föregående års riksdag i runt tal 75 miljoner kronor för innevarande års riksstat, och i årets tilläggsstat har disponerats av samma fond i runt tal 113 miljoner kronor, sålunda i runt tal 189 miljoner kronor äro av kassafonden disponerade för finansiering av 1922 års utgifter. Vid en omräkning, som naturligtvis måste bliva approximativ, då den grundar sig på ett kvartals statsförvaltning, har det konstaterats, att en hel del av 1922 års inkomstitlar giva en mindre inkomst än vad som var beräknat och att inkomstminskningen bör sättas till något över 23 miljoner kronor. Utgiftsanslagen beräknas bliva ökade med 18 å 19 miljoner kronor. Hela denna ökning faller nästan på ett enda anslag, och därför anser jag det nödvändigt att beröra detta utgiftsanslag särskilt. Men innan jag övergår till detta, skall jag med några ord erinra om de inkomstitlar, som mest beröras av inkomstminskningen. Dit hör inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag vill minnas, att den 1921 först gjorda beräkningen angående denna inkomstitel slutade på ett belopp av 240 miljoner kronor. Den av ekonomiska rådet senare gjorda omräkningen slutade på 185 miljoner kronor. Vid en nu verkställd undersökning har det visat sig, att man finge räkna med en minskad inkomst på ytterligare 10 miljoner kronor. Alltså har man nu räknat denna skattitel till 175 miljoner kronor.

Nu har jag i dag mottagit en ny beräkning, grundad på de allra senaste uppgifterna, och de peka på, att man kan befara en ytterligare minskning på denna inkomstpost på 10 miljoner kronor. Men uppburden av förra årets inkomst- och förmögenhetsskatt har lämnat så stora restantier, att, om det nu är möjligt att driva in ett visst belopp av dem, kan det hända, att dessa skulder från i fjol så att säga i någon mån kompensera den ytterligare minskning som uppstått vid de senaste beräkningarna. Jag har därför icke ansett mig böra göra någon ändring av de kalkyler som förut utarbetats och beräknats, alltså att inkomst- och förmögenhetsskattens slutsumma för 1922 minskas med 10 miljoner kronor.

Sedan har stämpelinkosten beräknats bliva minskad med 1½ miljoner kronor, och man har vidare beräknat, att tullmedlen skulle minskas med 6 ½ miljoner kronor. På den punkten är jag emellertid icke säker, om denna siffra håller, därför att ett faktum är, att

de sista två månaderna ha ökat tullintäkterna så, att det visat sig, att den titeln skulle giva ungefär, vad man beräknat i budgeten.

Sedan är det ett par andra poster av en viss betydelse, men de äro icke så stora, men de här tre stora nu nämnda posterna räcka ju ett gott stycke på väg.

Emellertid är det vissa andra titlar, som beräknas komma att giva någon liten ökning, och därför blir, som jag antydde, nettominskningen i inkomster 23,3 miljoner.

Sedan kommer till detta den beräknade minskningen på inkomstsidan någonting som står i direkt sammanhang med ett av 1921 års riksdag fattat beslut. Före 1919 tillämpade våra dömande myndigheter en särskild praxis vid prövningen av klagomål i beskattningsväg, då det gällde, huru man skulle beskatta en viss inkomst. Enligt praxis närmast före 1919 hänfördes vissa vinster ej till inkomst av rörelse utan betraktades som realisationsvinst, och efter dessa grunder dömdes i de överklagade målen. Till 1921 års riksdag framlades en proposition som bevillningsutskottet tillstyrkte, och riksdagen godkände densamma. Detta riksdagens beslut medförde, att de dömande myndigheterna sedan den tiden av helt naturliga skäl tillämpade den nya lagen vid prövning av besvärsmål varav följt att de belopp, som utdömts till återbetalning till de klagande, för år 1921 belastat restitutionskontot med 20 miljoner kronor utöver vad riksdagen anvisat för detta ändamål. Nu verkar det beslutet naturligtvis även på 1922 års restitutioner, och efter den erfarenhet, som kan finnas hos dem, som pröva dessa ärenden, har jag fått den uppgiften, att år 1922 kan man beräkna ungefär en liknande belastning av detta anslag. Och det är detta som gjort, att vi beräknat att restitutionerna skulle åstadkomma en större påfrestning på statskassan, än vad man tidigare har beräknat. Om jag lägger tillsammans netto-bristen i inkomstanslagen och ökningen i utgifterna, så uppstår en brist i 1922 års statsreglering på i runt tal 42 miljoner kronor. Men denna brist minskas i viss mån, beroende på det sjunkande indexet, med det belopp, som ligger mellan vad Kungl. Maj:t beräknat i statsverkspropositionen, och det belopp som var känt, när riksdagen fattade beslut i dyrtidstilläggsfrågorna. Besparingen å det sjunkande indexet beräknas för 1922 uppgå till omkring 8 miljoner kronor. Den verkliga behållningen i kassafonden vid 1922 års utgång uppgår enligt denna beräkning till 78 miljoner kronor. Men nu ha vi för att finansiera halvårsbudgeten år 1923 måst disponera 68 miljoner kronor ur kassafonden, och i verkligheten får den då 10 miljoner kronor kvar den 30 juni 1923. Även för det första halvåret 1923 beräknas en besparing på grund av indexets fall, som gör, att kassafonden ökas med 6 miljoner kronor, och den skulle då uppgå till 16 miljoner kronor den 30 juni 1923.

Nu anser jag det vara min skyldighet att meddela riksdagen, att på grund av omläggningen av bokföringen kommer kassafonden bokföringsmässigt i ett ogynnsammare läge än under den gamla tiden, när man icke räknade inkomsterna i kassafonden efter vad som verkligen *influtit* till densamma, utan beräknade och upptog inkomsterna

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

efter vad vederbörande verk och myndigheter *beräknade* såsom blivande överskott å sin rörelse. Utöver denna kassafondens behållning på 16 miljoner kronor beräknas domänstyrelsen vid denna tid vara skyldig fonden i runt tal 25 miljoner kronor. Det är i närvarande stund omkring 42 miljoner kronor, som domänverket icke kunnat inleverera beroende på bl. a., att domänverket måst lämna anstånd med betalning för försåld skog till en stor del av sina köpare. Och även om detta belopp skulle komma in i vederbörlig tid är därmed icke givet att domänverket då kan inleverera detta belopp, därför att, när vi nu vända tillbaka till normala tider igen, så drabbas måhända domänverket av samma företeelse som var och en annan, som beröres av depressionen och får troligen nedskriwa sina värden igen. Det är därför jag nämnde dessa 42 miljoner kronor som en tillgång, men en tillgång, som jag icke är säker om att den inflyter i sin helhet. Vidare har kassafonden en annan fordran på något över 13 miljoner kronor. Det rör ett belopp, om vilket det föres rättegång mellan Grängesbergbolaget och statsmakterna; detta belopp upptogs efter den gamla principen som inlevererad i kassafonden, därför att järnvägsstyrelsen hade inräknat detta belopp uti sina för fonden avsedda överskottsmedel. Därför blev detta belopp upptaget i kassafonden och har släpats med där en del år. Detta belopp är av naturliga skäl nu avfört från kassafonden, och man har gjort den, om jag så får uttrycka mig, likvid med de medel, som verkligen angivits skola finnas i kassafonden.

Jag har ansett mig böra lämna dessa uppgifter om den ekonomiska ställningen. Nu är det ju, rent formellt sett, så, att denna riksdag icke behöver bekymra sig om huru årets förvaltning utfaller. Men jag har ansett, att vi ej böra ställa oss likgiltiga till de förhållanden, som inverka på nästa års reglering, jag har en viss skyldighet att fästa riksdagens uppmärksamhet på denna sak även om jag icke själv skulle få besväret med att göra upp nästa års reglering. Jag anser det ur ärlighetens synpunkt vara riktigtast att låta riksdagen få del av situationen, på det att riksdagen skall kunna vidtaga de åtgärder, som äro erforderliga, för att nästa års reglering icke skall bli besvärligare än vi kunna utföra densamma.

Nu skall jag, mina herrar, be att något få yttra mig om, genom vilka medel man skall täcka ett beräknat tomrum i budgeten. Jag har ju i många år ställt mig avvisande emot kaffetullen, och jag har därför nu fått se, att man i tidningspressen och även bland riksdagskamraterna haft mycket glada stunder över att jag nu måste bita i det sura äpplet och rekommendera en sådan skatt. Men sådant måste man ju alltid svälja, ty däråt är ingenting att göra. Har man fått i uppdrag att skaffa staten inkomster, måste uppdraget utföras, även om det frestar på, jag får därför avstå ifrån att gaska upp mig och säga, att kaffetullen under inga förhållanden får tillgripas, även om det brinner i samhällets knutar. Jag har aldrig kunnat tillägna mig en sådan uppfattning utan har alltid ansett, att så länge man kunnat undvara denna sak utan att därmed åstadkomma någon egentlig skada, har jag bort motsätta mig densamma. Men då jag nu kom-

mit till den uppfattningen, att vi måste tillgripa denna obehagliga åtgärd, kan det icke falla mig in att vare sig av politiska bevekelsegrunder eller av andra skäl säga annat än rent ut, hur jag ser på situationen. Nu är det ju så, som jag sade, att denna riksdag icke är tvungen att upptaga frågan, ty ännu känner icke riksdagen annat än genom min muntliga redogörelse och den promemoria, som är lämnad, det ekonomiska läget, och denna är grundad på beräkningar, varom vi icke veta, huruvida de hålla streck, men det är sannolikt, att läget i viss mån blir värre än jag tillåtit mig framhålla. Nu har det sagts särskilt av herr förste vice talmannen, att om han ställts inför valet mellan att taga en kaffetull eller en ytterligare ökning av inkomst- och förmögenhetsskatten, så hade han tagit det senare. och det skall jag för min del tacksamt utkvittera. Ger han mig bara litet tid, skall han få gudi nog även av den saken, men för tillfället ligger icke frågan så, att en ökning av inkomst- och förmögenhetsskatten skall kunna ge det belopp, som vi behöva få in. Jag vill erinra om att inkomst- och förmögenhetsskattens avvägning blivit mycket klandrad, den är såsom bekant numera så konstruerad, att varje ökning, som pålägges denna skatttitel, verkar automatiskt nerifrån och upp. Sedan de skattskyldiga fått det godkända avdraget, så drabbas deras inkomst av ett skattetryk på 5 kronor 25 öre för varje hundra kronor för inkomster upp till tiotusen kronor, och sedan börjar progressionen med stegrat tryck för de större inkomsterna. När man fått 5:25 eller 5:75 kronor i direkt skatt per 100 kronor till staten, börjar det bli ett räkneproblem, om den direkta skatten är smakligare än den indirekta. Vi skola icke låta förvillia oss och låta ordets makt så influera på vårt omdöme, att vi se bort från innehållet. Men det är en annan omständighet, som gör, att en ökning av den direkta inkomst- och förmögenhetsskatten under innevarande år icke kan giva det belopp, som man anser sig behöva för att täcka den beräknade bristen. De inlämnade deklarationerna och därpå grundad taxering lämna ett allvarligt bevis på depressionens verkningar bland de skattskyldiga. Inkomst- och förmögenhetsskatten trycker nu så, att man enligt min uppfattning icke kan göra stora ändringar i densamma, utan efter en mycket noggrann undersökning, om förmögenhetsdelen skall beskattas hårdare än vad som nu är fallet. Därför kan jag för min del icke rekommendera en sådan utväg såsom en tillfällig åtgärd.

Det har också under debatten här framförts den meningen, att om vi avslå Kungl. Maj:ts proposition om nedsättning av portona, skulle därigenom statsverket tillföras en avsevärd inkomstkälla, varigenom man skulle undslippa att tillgripa den nu ifrågasatta ökningen av kaffetullen. Bevillningsutskottets ordförande nämnde nyss, att det endast blir ett kvartal detta år, varunder det ökade postportot kan tillföra statsverket ökade inkomster utöver vad som beräknats i statsverkspropositionen. Det är endast det belopp, som inflyter efter oktober 1922, som kan beräknas såsom tillskott till statskassan, om vi skola bibehålla det högre postportot. Då jag är angelägen, att man skall vara underkunnig om vad man beslutar samt

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

noga beräkna vad beslutet ger staten i inkomst, vill jag icke byta bort kaffetullen emot postportona. Det skulle kunna hitta på och hända, att herrarna slog ihjäl båda skatteposterna, om ni finge hushålla med tingen som ni helst önskade men det skulle endast innebära, att skattedragarna under nästkommande år skulle så mycket hårdare drabbas av skatter, ty då skulle även de medel inkrävas som avses att täcka under detta år uppkomna brister.

Om jag icke tröttrar herrarna, ber jag att få säga ett par ord om postportot. Herrarna ha funnit, att jag i den finansplan, som ligger före, utvecklat, att jag icke diskonterat den indexsänkning, som skett mellan den tid, då vederbörande kommunikationsverk gjorde upp sina beräkningar, och den tid, då finansplanen utarbetades. Jag skulle ha kunnat räkna in i budgeten några miljoner ytterligare på inkomstsidan, men jag sade i finansplanen, att de inkomster, som eventuellt kunde inflyta på grund av den sjunkande indexen, skulle användas till tariffsänkningar för att bringa kommunikationsverkens omkostnader ner i sådant läge, att de skulle kunna hjälpa till vid igångsättandet av det industriella livet. Jag skall visst icke förneka, att jag då huvudsakligast tänkte på järnvägsfrakterna såsom en av de mest avgörande faktorerna, då det gällde att främja produktionen. Men det är uppenbart, att man icke utan vidare kan bryta loss postportot och säga, att det icke har någon som helst betydelse för det ekonomiska livet. Emellertid har det icke den betydelsen, som en sänkning av tarifferna kan ha, speciellt då det gäller järnvägsfrakterna. Skulle det nu bli så, att riksdagen toge både den föreslagna kaffetullen och behölle det högre postportot, så skulle jag utan tvekan taga emot båda summorna. Jag har nämligen redovisat en brist på 27 miljoner kronor men icke dristat mig begära mera än omkring 15 miljoner kronor till täckning härav men jag måste säga, att det är en något betänklig väg, om man skulle använda exempelvis postavgifterna såsom regleringsbuffert. Man får naturligtvis tänka sig, att det skall bli kontinuerlighet i förhållandena.

Jag har nu, herr talman, lagt fram de synpunkter, som varit vägledande för mig vid bedömning av denna fråga. Jag känner av helt naturliga skäl lika djupt och varmt med dem, som drabbas av kaffetullen, som jag skulle vilja säga nära nog vilken normalt utrustad människa som helst, men jag har aldrig kunnat, det får jag erkänna, uppgaska mig till något slags religiös betraktelse av denna fråga, utan jag har alltid i mitt stilla sinne resonerat som så, att så länge vi hålla en så hög belastning på exempelvis socker, som ju varje människa har mycket större behov av än kaffe, så kan sakligt en ökning av den nuvarande kaffetullen försvaras. Vi ha icke dragit oss för att beskatta sockret ganska hårt. Naturligtvis har skyddsproblemet här inverkat, det vill jag icke förneka, men jag skulle tro, att om detta problem ensamt varit det avgörande momentet och man icke ibland räknat med att även tillföra statskassan en inkomst, skulle man fingrat på sockerskatten betydligt oftare än nu varit fallet.

Från dessa utgångspunkter kan jag icke nu intaga en annan

ståndpunkt än jag gör, och detta ehuru jag fått en massa brev som visa, att intresset är stort i denna fråga, och i vilka jag fått under rättelse om, att jag egentligen är en mycket dålig karl. Men det kan icke hjälpas. När jag har att väga intressena mot varandra, å ena sidan deras, som icke önska denna tull, och å andra sidan statens, som gå ut på att få möjlighet att utan upplåning finansiera sin årliga hushållning, så har jag icke kunnat finna någon skatteartikel, som i närvarande stund kunde tillgripas och försvaras på samma sätt, som jag anser att denna skattepost kan försvaras, om man nämligen överhuvud anser indirekta skatter försvarbara.

Det har sagts under den förda diskussionen, att vi skulle icke vara i behov utav denna inkomst tills nästa år. Men, mina herrar, jag har en gång förut under diskussionerna här, indirekt åtminstone, fått en erinran, därför att jag icke upptog mer än 5 miljoner kronor till arbetslöshetsanslag för nästkommande år. Det må vara, att detta belopp var litet, men jag hade då den uppfattningen, att den ekonomiska läkningsprocessen skulle arta sig så, att vi skulle kunna reda oss med de belopp, som anvisats på innevarande års stat, och med de belopp som anvisas intill dess nästa riksdag sammanträder. Nu har ju, som herrarna veta, arbetslöshetsproblemet blivit mycket, mycket mera svårt, än vad vi då räknade med, och allting talar för, att det icke skall bli möjligt att till nästa års början ha fått industrien i gång i en sådan omfattning, att den ens skall kunna absorbera det normala antalet industriarbetare, långt mindre de arbetare, som under kristiden uppsugits av industrien, men som icke nu kunna återvända dit igen. Under sådana förhållanden har jag fått taga även denna sak med vid bedömandet av den ekonomiska situationen. Oberoende av politisk åskådning kan icke den regering, som sitter och sköter om statens angelägenheter och har att för nästa riksdag lägga fram budgeten, låtsas, som om icke arbetslöshetsproblemet existerade, när det gäller att göra upp denna budget. Detta har också varit en anledning för mig att redan nu söka sörja för att de möjligheter, som finnas för att tillföra statsverket en viss beräknad inkomst, också utnyttjas.

Med stöd av vad jag här tillåtit mig anföra, får jag uttala, att jag för min del önskar, att kammaren måtte biträda utskottets förslag.

Herr B ä r g i Katrineholm: Herr talman! Jag skall särskilt med anledning därav, att jag tillsammans med ett par av utskottets ledamöter har fogat en reservation till utskottets betänkande i punkt II) be att få säga några ord. Men innan jag gör det, herr talman, så skall jag, ehuru väl det kan vara ganska överflödigt efter det anförande, som hållits här av herr finansministern, säga, att vi naturligtvis i utskottet, som från socialdemokratiskt håll ha anslutit oss till utskottets hemställan här, ha haft minst lika stora betänkligheter som herr förste vice talmannen vid detta vårt ståndpunktstagande. Och jag får lov att säga det, att jag har, då jag hört herr

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Ports.)*

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

förste vice talmannens varma hjärta flöda över här och allt hans ömmande för de små stugornas folk, vilket jag högt uppskattar, knappast någonsin förut känt en sådan ström av förståelse som just i dag, då det gäller den här frågan. Jag vill säga, att jag för mitt vidkommande till fullo delar den uppfattning som här ligger bakom. Men jag kunde icke undgå att tänka som så, att nog måste förste vice talmannen ha lidit rent sataniska kval under de år och den tid som gått och som vi nu genomlida, när han tänker på, att alla dessa människor som begagna kaffet jämväl måste ha en sockerbit i kaffet. Denna tanke har för mitt vidkommande pinat mig mången gång, och det hade varit gott, om herr förste vice talmannen haft samma ömmande hjärta i fjol, då det gällde att vidtaga åtgärder för att möjliggöra för dessa kaffedrickande, som skola ha socker till kaffet, att få detta till billigare pris, så att det icke skall kosta dem betydligt större belopp, än här är fråga om. Detta, herr förste vice talmän, icke sagt i ond mening. Men min tanke kan icke gå förbi detta, och jag kan icke underlåta att erinra om det, särskilt som herr förste vice talmannen då var mycket bekymrad över att icke en åtgärd vidtogs, som i ännu högre grad skulle fördyrat sockret till kaffet.

Jag väntar att här i denna debatt få höra talare beklaga sig, kanske beskärma sig över att socialdemokrater här ha gått med på en dylik åtgärd, som här är ifrågasatt. Men då det gäller ledamöter här, som kanske intaga en diametralt motsatt ståndpunkt mot oss i andra spörsmål, t. ex. i fråga om spannmålstullen, så klingar icke ett sådant beskärmande tal riktigt äkta, det får jag säga, åtminstone icke i mina öron. Ty det måste sägas, att jag ömmar något mindre för de skånska betodlarna och även för spannmålsodlarna i övrigt, de som ha nytta av tullar, jag ömmar något mindre för dem än för den svenska statskassan, då den kommit i knipa såsom nu. Och det är just detta tvångsläge som gjort, att jag nu i motsats till vad jag gjort förut under denna riksdag, då jag ständigt satt mig emot förslag i dylik fördyrande riktning, som det här otvivelaktigt är fråga om, ansett mig böra intaga en annan ståndpunkt, särskilt som detta förslag icke är avsett att främja en viss grupp av samhällets invånare. Jag har gått med på detta, därför att jag tror, att statsnyttan kräver det.

När vi inom utskottet även på socialdemokratiskt håll ha känt oss övertygade utav den utläggning, som finansministern här har givit, och som vi förut haft väl grundad kännedom om, så ha vi funnit oss nödsakade att gå på denna av finansministern utpekade enda framkomliga väg. Och när så är, så skola vi göra det utan allt för stora beskärnelser. Man får hålla till godo med att finna sig i det nödvändiga utan några som helst gester, och det vill jag förklara att jag också kommer att göra.

Med dessa ord har jag velat klargöra, om det också torde vara obehörligt, vår principiella ställning till denna sak. Jag kan icke neka mig heller att peka på, att de ärade reservanter i utskottet, som gått på avslag av föreliggande motion, icke kunnat utvisa någon annan utväg att skaffa dessa statsintäkter. Man har gått bet på den

saken. Hade vi ansett oss kunna klara situationen på samma enkla sätt, så hade det varit en lätt sak för oss också att yrka avslag och lämna åt Gud och framtiden omsorgen i denna fråga. Vi hade då stått så mycket renlärigare i det här fallet. Jag tycker emellertid, att det knappast är, jag höll på att säga, värdigt att handla på det sättet, utan att vi stå på en säkrare grund, om vi taga realiteterna sådana de äro, och svälja detta piller, även om det smakar illa.

Då jag nu sade, att ingen enda av reservanterna har kunnat visa på någon utväg av annan art, så var det kanske litet för mycket sagt. Herr Wohlin har nämligen utpekat en sådan utväg. Han anser, att man kunde ge Kungl. Maj:t en hänvisning till att icke fullfölja de av riksdagen fattade besluten och utanordna de anslag, som äro en följd av dessa beslut, utan att Kungl. Maj:t skulle äga rätt — han säger sig också ha funnit, att inga särskilda hinder rent konstitutionellt härvidlag föreligga — att kapa av på ställen, där Kungl. Maj:t finner sådant skäligt, och han pekar i det fallet särskilt på statstjänarnas dyrtidstillägg. Jag vill säga, att om jag stått i valet och kvalet, haft den ena frågan i den ena handen och den andra i den andra handen, och det således gällt att väga mellan att giva något lägre dyrtidstillägg till statstjänarna eller att taga kaffetullen, så skulle jag knappast valt kaffetullen. Men i denna situation befinna vi oss icke nu. Och jag skulle icke vara benägen att tillråda andra kammaren att gå den Wohlinska linjen, som skulle resultera i att riksdagen fattar beslut efter grundlig prövning och efter gemensam votering, och att sedan Kungl. Maj:t skall ha rätt att hugga av litet här och var och sålunda föra ett regemente på detta anslagsområde, som gör riksdagens inflytande rent illusoriskt. Jag undrar, om det är många som ville allvarligt reflektera på att begagna sig av denna utväg.

Övriga reservanter ha emellertid icke kunnat anvisa någon utväg. Och detta är rätt så förklarligt, då finansministern för sitt vidkommande förklarat, att han icke kunnat utvisa sådan väg. Detta synes mig innebära motiv nog för intagande av den ståndpunkt vi gjort. Det finnes visserligen ett stort anslag ännu, som ej blivit behandlat av riksdagen, det är anslaget till bekämpande av arbetslösheten. Men det behöver jag ej deklarerat, att ingen från den partigrupp jag tillhör någonsin reflekterat på, att man skall gå på en minskning där för att tilltäppa detta gapande hål i statsbudgeten. Och jag hoppas, att det knappast finnes någon från ett annat parti, som skulle tillråda en dylik åtgärd. Sålunda är även denna sista utväg stängd. Den möjligheten kunde ju förefunnits att ordna det så, att man fått gemensam votering i fråga om postportots sänkning före behandlingen av denna fråga för att såmedelst, därest majoriteten gått över mot en sådan sänkning, trygga för statsverket en liten intäkt på den vägen. Vi socialdemokrater i utskottet ha också energiskt sökt få saken ordnad så men härvid rönt ett kompakt motstånd. Jag tvivlar dock på, att någon sådan majoritet finnes, det får jag säga. Dessutom veta vi ju mycket väl, efter herr finansministerns klarläggande av det finansiella läget, att även

(Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

Om höjning av tullen å kaffe m. m. ett bibehållande av postportot ger inte vad vi nödvändigtvis behöva. Sälunda hade icke heller denna utväg rätt bot.

Jag skall, herr talman, utan särskilt beklagande senare yrka bifall till föreliggande förslag. Jag har endast velat säga detta för att visa, hur vi i bevillningsutskottet, icke minst från mina partikamraters sida, sökt tränga in så grundligt som möjligt i detta spörsmål och taga den ståndpunkt, som vi funnit vara klok och den enda möjliga för tillfället.

Vi ha, såsom jag sade, herr talman, här fogat en reservation till utskottets utlåtande i punkt nr 2, i vilken vi yrka på att en efterbeskattning skall vidtagas, om riksdagen beslutar bifalla bevillningsutskottets förslag i punkt nr 1. Jag vet, att ett sådant yrkande kommer att röna motsägelser från många håll, och det kommer att erinras om att denna föreslagna efterbeskattning skall vålla mycket trassel, mycket besvär och mycken oreda och ge statsverket ganska litet i intäkt.

När man sökt tränga in i detta spörsmål, så har man funnit, att denna efterbeskattning sannerligen ej är så lätt och enkel, som man trodde vid första påseendet. Särskilt komma föreliggande leveransavtal att vålla en hel del besvärigheter, det veta vi mycket väl; men icke desto mindre tror jag det är nödvändigt att gå den vägen, icke minst därför att man annars skapar ett tillstånd, som ter sig rent av orättfärdigt för många även affärsmän i detta fall. Man kan ju tänka sig, att en affärsmän, vilken ligger inne med rätt betydligt kaffelager, som han har fått in, innan införselsparren skedde, då han en möjlighet — och han kommer naturligen också att begagna den — att ta precis samma pris för detta kaffe som den, vilken fått betala sin tull. Sådana affärsmän komma ju att tillföras rent otillbörliga vinster, icke minst till föregelse för andra affärsmän, som falla på andra sidan linjen. Allmänheten kommer för visso ej att tjäna något på om denna efterbeskattning efterskänkes, men affärsmän, som av ren slump kommit i det gynnsamma läget, skola i åtskilliga fall göra en betydande vinst. Antag, att det finnes en 10 miljoner kg. liggande inne, eller låt oss säga 8 eller endast 6 miljoner kg.! Endast med denna efterbeskattning, sådan den är lagd i detta förslag, som friger 300 kg., skulle det, även om man träffar endast hälften av sistnämnda inneliggande lager, ändå bli en inkomst på 1 miljon kronor eller mera, och det är dock icke alldeles betydelselöst. Jag vill fästa uppmärksamheten på att detta föreliggande förslag till efterbeskattning något avviker från det förslag, som framlades i fjol i den kungl. proposition, som då avgavs. Den väsentligaste avvikelserna är den, att man här har undantagit ett betydligt större parti kaffe än man där föreslagit; där var det 20 kg. och här 300 kg., detta huvudsakligast i syfte att göra det hela så enkelt som möjligt. Man kan ju resonera på det sättet, att av dem, som ligga inne med små lager upp till 300 kg. skall det största antalet vara småhandlande på landsbygden och dylika. Att dessa befrias såväl från deklarationsbesvär som även efterbeskattning, därigenom förenklas säkerligen hela systemet ganska mycket.

Jag vill dessutom säga, att det föreliggande förslaget har utarbetats inom finansdepartementet och är sålunda intet kläperi, gjort av reservanterna, utan är lika tillförlitligt ihopkommet som någonsin genom en kungl. proposition.

Om höjning av tullen å kaffe m. m.
(Forts.)

Herr talman! Jag skall icke längre upptaga tiden, utan jag skall be att i anslutning till vad jag här sagt få yrka bifall till utskottets hemställan i punkt nr 1 och till den av herr Gustaf Nilsson m. fl. vid punkt nr 2 fogade reservationen.

Herr Hamrin: Herr talman! Att döma av kammarens uppträdande, tycks det ej finnas så värst stort intresse för denna fråga, åtminstone ej så stort som vid föregående års behandling av frågan.

Det är emellertid ganska naturligt, att även jag vill yttra några ord i en sådan fråga som denna och framför allt om vad som därmed sammanhänger och som nu senast blivit berört av den föregående ärade talaren. Jag skall emellertid söka fatta mig kort, även om jag måste taga kammarens tid i anspråk en liten stund.

När vi möttes av statsverkspropositionen den 11 januari i år, hugnades vi av det meddelandet, att några nya och större skatter egentligen ej skulle tagas i anspråk eller behöva utkrävas av de skattedragande i landet. Det meddelades ju då, att inkomst- och förmögenhetsskatten icke behöfde tagas i anspråk i större utsträckning än under föregående år. Vad vi hade att vänta i form av nya skatter var endast den nyss framlagda propositionen om införande av automobils katt och jämväl beräknades tillskott i statskassan från ökade inkomster av sprithantering och jag vill minnas även från tobaksskatten.

När vi behandlade en stor fråga här för några dagar sedan, uppträdde ju här i kammaren statsrådet Sandler och lämnade oss en exposé över statsverkets inkomster och utgifter, som i och för sig måste betraktas såsom ganska tillfredsställande. Jag skall icke här upptaga kammarens tid med att rekapitulera vad statsrådet Sandler då sade, men jag vill blott erinra om att han förklarade, att 1921 års statsreglering enligt hans uppfattning skulle komma att utvisa snarare överskott än brist. Han påpekade vidare, att i 1922 års statsreglering praktiskt taget varken brist eller överskott skulle komma att uppstå, även om där måste räknas med ett par okända faktorer, såsom sedan närmare blivit berört även av statsrådet och chefen för finansdepartementet. Beträffande 1923 års statsreglering, så har det ännu icke påståtts ifrån statsrådsbänken, att någon felräkning av inkomsterna därutinnan har ägt rum.

Men statsrådet och chefen för finansdepartementet har nu lagt tonvikten vid, att vi genom att bifalla det förslag, som här föreligger från bevillningsutskottet, skulle stärka kassafonden, även om han själv betygar, att någon överhängande fara för närvarande icke föreligger.

Nu har emellertid här föreslagits motionsvis en betydande ny skatt, en skatt, som skulle inbringa statsverket omkring 15 miljoner

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

kronor. Jag ber att få erinra därom att vi ju förut ha en tull på kaffe av 12 öre pr kg. och vi skulle alltså nu få en tull på 50 öre pr kg. Utgår man från den beräkningsgrund, som utskottet gjort och som också stöder sig på faktiska förhållanden, skulle inkomsten av kaffetullen inbringa ett belopp av 20 miljoner kr. per år; men, mina damer och herrar, hur står då det beloppet i förhållande till alla andra tullinkomster som vi ha? 1923 års första halvår upptager i tullinkomster vill jag minnas 49 miljoner kronor, detta fördubblat gör 98 miljoner kronor. Alltså omkring $\frac{1}{5}$ av samtliga tullinkomster skola tas på denna enda artikel, vilken, det kan ingen förneka, förbrukas till allra största delen bland landets små inkomsttagare. Det är dock ganska märkvärdigt, att man då skall från ett visst håll, såsom nu verkligen tycks vara fallet, kunna påräkna stöd för en enligt min synpunkt så fullkomligt orimligt lagd tullbeskattning som den föreliggande.

Jag vill i det sammanhanget också påpeka en annan sak, som kanske få av kammarens ledamöter reflekterat över. Jag tror mig kunna påstå, att man skall fåfängt bläddra genom hela tulltaxan för att finna en enda tull, då det gäller en nödvändighetsvara, som står i sådan disproportion till själva värdet av varan som den här föreslagna. Jag har i dag inhämtat de sista noteringarna på kaffemarknaden och därvid erfarit, att om man tar de lägsta kvaliteterna, som överhuvud taget förbrukas i ej ringa omfattning i stora delar av vårt land, såsom Norrland, Dalarne, Värmland och ända neråt Dalsland, så finner jag, att det tullbelopp, som man nu föreslår att införa av 50 öre pr kg., kommer att utgöra omkring minst 40 procent av varans importvärde. Till det priset komma ju sedan de orimliga frakterna samt en hel del andra kostnader; vidare gäldande av kostnaden för betalning på utländsk botten o. s. v., o. s. v. Men jag vill som sagt i varje fall betona, att tullen jämförd med varans importvärde kommer att förhålla sig som 40 till 100 just beträffande denna förbrukningsartikel.

Nu har man särskilt i tidningspressen sökt lägga saken så enkelt och resonerat på det sättet, att om vi nu höja kaffetullen med de föreslagna 38 örena, så gör det i själva verket endast 1 öre per person och dag räknat över hela landet. Ja, mina damer och herrar, skulle vi dra ut konsekvenserna och på samma sätt lägga ytterligare tullsatser på andra förnödenhetsvaror, så har man snart hunnit därhän, att familjer med 6 à 7 personer skulle med tillämpande av mycket få tullrubriker komma upp till en utgift på 2- à 300 kronor om året. Från en så enkel synpunkt få vi emellertid icke se denna sak, utan vi måste se allt detta i sitt sammanhang för att förstå vad det i själva verket betyder för de små inkomsttagarna.

Jag motsåg med ett visst intresse, ja med spänd förväntan den motivering, som dels bevillningsutskottet och dels framför allt dess ärade ordförande skulle prestera för sitt förslag om denna höjning eller för bifall till herr Clasons motion.

Det är icke längre än sedan i lördags, som bevillningsutskottets

ärade ordförande här framförde näringslivets tacksamhet till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för att han här framlade förslag, som bidrogo att sänka prisnivån i landet. Ni, mina damer och herrar, känna ju lika väl som jag till, hurusom bevillningsutskottet alltjämt i vartenda utlåtande vid denna riksdag framhållit såsom regel samt strukit under och betonat, att inga åtgärder för all del få vidtagas, som i ringaste mån höja prisnivån eller fördyra levnadskostnaderna. Till och med när förslag framkommit, som gått ut därpå att man skulle genom biträdande av desamma främja svenskt näringsliv, främja och skydda svensk produktion, så ha alltid herr Röing och med honom majoriteten inom bevillningsutskottet påpekat, att inga sådana åtgärder få vidtagas; vi få icke höja prisnivån, icke öka levnadskostnaderna, det duger ej. Men när det gäller denna sak, kastas fullkomligt dessa synpunkter över bord, ty, säger man, detta betyder ju så litet. Och än mera — jag höll, herr talman, på att säga rosenrasande — är det resonemang, då man säger: därför att vi ha så hög skatt och tull på socker, kunna vi också lägga litet mer på kaffet. Ja, om man någonsin använt det gamla ordstavet, att man skall icke lägga lök på laxen, kan man göra det i ett sådant fall som detta. Därför att den ena delen av en konsumtionsvara är högt beskattad och därmed ger statsverket en stor inkomst, därför skall man också se till, att den andra delen blir så dyr som möjligt.

Nu har man ju härutinnan — jag måste också beröra den saken med några ord i förbigående — satt ett visst samband mellan det beslut, som riksdagen i dag kommer att fatta och det beslut, som riksdagen slutgiltigt kommer att träffa beträffande bibehållandet eller sänkningen av postportot. Jag vill härutinnan beträffande den sistnämnda frågan säga, att jag tror i likhet med herr Rydén och andra talare, att det icke betyder så mycket för näringslivet, om vi ha ett porto av 10 öre, 15 öre eller 20 öre. Jag ger dem fullt rätt däri, men å andra sidan måste jag betona, att uppehållandet av taxor, sådana som postverket för närvarande har, i framtiden eller för så lång tid framåt som t. o. m. slutet av nästa år, förefaller mig orimligt och ogörligt. Det har redan av affärsmän, i större städer åtminstone, vidtagits anstalter, som gå ut på att man befordrar sina brev själv. Det har emellertid sags här i kammaren — jag har läst det i protokollet, då jag icke varit i tillfälle att åhöra det personligen — att den vägen står alltid till buds. Därtill kommer, att de affärshus, som ha anledning och behov att tillställa en större allmänhet sina prospekt, sina offerter och cirkulär, vända sig till utländska postverk för att på den vägen få sina meddelanden in i landet. Jag menar sålunda, att för postverkets egen ekonomi är det nödvändigt att även på det området slå in på en fullt affärsmässig bog. För övrigt, när statsmakterna, regering och riksdag, vidtagit den ena åtgärden efter den andra för att verkliga pressa ned de uppdrivna priserna, är det, enligt min uppfattning, alldeles otänkbart och orimligt, att vi icke skulle vilja vara med om att gå i spetsen för och se till, att allt, som göras kan i det fallet, också blir gjort.

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

Om höjning av
tullen å kaffe
n. m.
(Forts.)

Slutligen kan jag, herr talman, beträffande denna del av ärendet icke underlåta att erinra om, att en gång borgmästare Lindhagen uttalade en stilla undran, en fåfång undran, varför allt, som frambringats genom kommunal eller statlig verksamhet, till skillnad från vad som alstats av produktionen i övrigt, måste icke blott bibehållas vid sina kristidspris utan ytterligare stiga i höjden. Detta, herr talman, i förbigående. Jag ber nu att få återkomma till kaffetullen.

Jag vill då, för att intet missförstånd skall äga rum, säga i likhet med statsrådet och chefen för finansdepartementet för en stund sedan, att jag aldrig för min personliga del fasthållit vid den principen, att man under inga förhållanden bör tillgripa ökad skatt på kaffe. Så doktrinär frihandlare är jag icke. Men jag vill å andra sidan säga, precis som i fjol eller förra gången, då frågan om denna tull förevar, att man framkommit med ett förslag, som enligt min uppfattning är fullkomligt orimligt och synnerligen illa avvägt. Vill man nå fram till en beskattning av överflödet, av lyxförbrukningen — en väg, som man enligt mitt förmenande måste slå in på — kan man icke pålägga denna förnödenhetsvara en sådan orimlig skatteprocent som den här ifrågasatta.

Jag skall be att i förbigående få peka på några lyxartiklar, på några former av lyxförbrukning, om man kan använda det uttrycket, som i beskattningsavseende äro ganska oreglerade. Vi kunna taga som exempel den oerhörda bilimporten här i landet. Jag kan nämna för kammarens ledamöter, att för några dagar sedan gick jag till en stor bilfirma för att köpa en mindre bil. Jag fick då den uppgiften, att ett stort antal bilar voro på väg men att ingen av dem var till salu, då allesamman voro sålda på förhand. Jag vände mig till tre, fyra eller fem andra firmor, och det svarades ungefär på samma sätt, när det gällde de mindre bilsorterna. Vad tyder detta på? Jo, det tyder på, att det alltjämt finnes en massa människor i landet, som ha råd att skaffa sig detta fordon. Visserligen vill jag inte därmed ha sagt, att de alla använda bilar vara för lyx eller för sitt nöje, men det är i regel i skattehänseende bärkraftiga personer som köpa dem. Även när ett bilköp fyller ett praktiskt behov torde köparen kunna bära den engångskostnad som bleve följden av en högre tull. Jag tror, att om regeringen tagit upp denna sak i statsverkspropositionen, skulle statsverket fått ett jämförelsevis högt belopp. Jag vill naturligtvis därmed icke säga och påstå, att enbart en sådan inkomst skulle vara tillräcklig att fylla de krav, som man framställer från regeringsbänken och som måste tillgodoses.

Jag skall ytterligare peka på ännu en sak. Det är möjligt, att ni, mina damer och herrar, draga på munnen, när jag nämmer förslaget, men ni kunna dröja litet, tills jag hinner till slutet av mitt anförande. Jag väckte i fjol en motion, som blev ironiskt och hånfullt behandlad i pressen. Man skrev både poesi och prosa om denna motion och begabbade förslaget såsom synnerligen olämpligt och såsom någonting, som naturligtvis endast kunde härstamma från det mörka Småland. Nåja, det dröjde inte synnerligen länge, förrän i samma tidning, som hade ett särskilt poem, som bar mitt namn i rubriken,

togs in en insändare, vari det framkastades precis samma tanke och samma plan, som jag framställt, och redaktionen hade inte bättre reda på sig, än att den skrev en not under insändaren och sade, att detta uppslag var inte så dumt — det vore något att taga fasta på. Det var nu inte den saken, jag skulle vilja anföra som bevis på, att jag icke hade så orätt utan i stället det sakförhållandet, att det i danska riksdagen, av den danske finansministern, framlagts ett lagförslag om införande av beskattning på lyxförbrukning på restaurangerna. Man har gått så långt, att man framlagt ett beskattningsförslag, som drabbar även de finare konditorierna och förbrukningen av en massa godsaker, som fattige man icke kan inköpa och förtära. Ett sådant förslag framlade den danske finansministern, och jag har funnit vid läsning av förslaget i riksdagsbiblioteket, att det gick ut precis på samma principer, som jag i all enkelhet skisserat i min motion. Huruvida det sedan gått igenom i Danmark, vet jag inte. Jag skulle bara vilja påpeka den saken i samband med den omständigheten, att man här söker nya skattekällor; man *kan* och *bör* verkligen med skatterna träffa sådana människor, som ha utöver vad de behöva för dagens uppehälle och som alltså i första hand äro skyldiga att bidra till de samhällliga och statliga utgifterna.

Det framgår naturligtvis, herr talman, av vad jag redan sagt, att jag för min del icke kan biträda det slut, vartill utskottet här kommit. Det framgår också, att jag inte ställer mig principiellt avisande mot en rimlig förhöjning av kaffetullen, om förslag därtill kommer upp i samband med andra hithörande frågor, så att man verkligen kunde komma åt att bättre avväga de krav, man bör ställa på medborgarna i gemen.

Jag lämnar nu denna sida av saken och övergår till den senare och sista delen av frågan, den som rör efterbeskattningen. Jag vill då med detsamma erinra om, att ändamålet med att pålägga kaffet en ytterligare tull av 38 öre per kilogram och framför allt ändamålet med det importförbud, som av regeringen för några dagar sedan infördes, är ju att verkligen tillföra statskassan den merutgift, som konsumenterna få vidkännas genom höjningen av kaffepriset. Jag håller då före, att från den utgångspunkten förefaller det mig alldeles otänkbart att beträda en annan väg än efterbeskattningens, och detta av bland annat följande skäl.

Jag ber först att få påminna därom, att kaffetullen sedan föregående års riksdagsbehandling av densamma så att säga svävat i luften, och man har naturligtvis inom initierade kretsar tänkt — jag må gärna säga hoppats — att en sådan förhöjning skulle komma att äga rum. Framför allt var detta fallet i höstas, då man ju hade att äga hänsyn till den svåra finansiella situationen i allmänhet och då man föreställde sig, att det icke skulle bli möjligt för statsmakterna, för riksdagen och regeringen, att undkomma höjning av kaffetullen. Går man till importsiffrorna, icke blott till dem, som bevillningsutskottet anfört i sin motivering, utan till dem, som avse samma tidsperiod under slutet av förra året, så skall man finna, att det föreligger en skillnad, som ger ett bevis för eller i varje fall styrker min uppfatt-

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

ning angående denna sak. Den statistik, som bevillningsutskottet åberopat, har avseende å de fyra första månaderna innevarande år. Vänder man sig till statistiken för samma tidsperiod under förra året, så visar det sig, att medan siffran för i år är 13 1/2 miljoner kilogram — det vill säga, såvitt jag räknat rätt nu helt hastigt, 200,000 säckar — så importerades förra året 10 miljoner kilogram; här föreligger alltså en höjning av nära 4 miljoner. Även beträffande den sista delen av halvåret år 1921 utvisar en jämförelse med siffrorna för de första månadernas del en ganska väsentlig ökning. Ser man återigen på den statistik, som ådagalägger, hur nederlagen av kaffe blivit behandlade under de gångna månaderna, så ange siffrorna även där, att man verkligen i viss mån spekulerat i denna kaffetull och sökt gardera sig mot dess införande. Ultimo november förra året låg det på nederlag 3,100,000 kilogram, ultimo december 2 miljoner och i slutet av februari månad i år 620,000. Jag menar nu, att allt det kaffe, som finns ute i landet, givetvis under alla förhållanden får utav allmänheten betalas med högre pris, så snart riksdagen fattat beslut att höja tullen med 38 öre per kilogram. Jag vågar också säga, att på vissa platser har i ganska stor utsträckning denna tullförhöjning redan blivit diskonterad av affärsmännen, och jag förstår då inte, varför man skall underlåta att tillgripa den utväg, som här förefinnes, nämligen att följa reservanternas i deras förslag om efterbeskattning av de lager, som finnas. Det har sagts mig — jag kan inte bestyrka uppgiftens riktighet, men jag har den från trovärdigt håll — att det finnes firmor, som nu ligga inne med 2,000, 3,000 och ända upp till 4,000 säckar kaffe. Detta skulle, om de låta konsumenterna betala merkostnaden, ge dem en liten förmögenhet. Även dem, som ligga med mindre lager — man behöver bara komma upp i 500 säckar, d. v. s. 30,000 kilogram — skulle kaffetullen på detta sätt inbringa icke så litet. Jag anser, hur affärsman jag än månne vara, att en sådan väg att direkt av konsumenterna uttaga oförutsedda inkomster, är icke att tillråda.

Nu gör man naturligtvis gällande, att en efterbeskattning skulle vålla trassel och obehag och att den inte kan inbringa så mycket. Utöver vad som i det avseendet uttalats av den föregående ärade talaren, vill jag blott erinra därom, att när vi i början eller kanske i medio av februari 1917 fingo försäljningsförbud på kaffe, genomfördes denna sak, tillsammans med en mängd andra sådana regleringar på livsmedelsområdet, ganska bra. Jag vet inte, om denna anordning i och för sig förorsakade så mycket trassel och obehag. I det här fallet ligger, tycker jag, saken ganska enkelt till, om riksdagen tager reservanternas förslag. Utredningen och lagförslaget äro ju också, som herr Bärge påpekade, utarbetade inom finansdepartementet. Går reservationen igenom, skulle det betyda, att affärsmännen i morgon eller på måndag eller tisdag eller vilken dag som helst i nästa vecka få skriva under en deklaration, som uppger vad de ha i lager klockan 6 i morgon bittida. Några sådana manipulationer, som både blivit omnämnda i pressen och här berörts, behöva icke, såvitt jag förstår, äga rum. Att det kommer att finnas en eller annan, som deklarerar

falskt, är naturligtvis riktigt, men på samma sätt är det med alla sådana uppgifter: den ena är mera nogräknad än den andre.

Det berördes också i det här fallet en synpunkt, som jag förmodar emanerar från bevillningsutskottets ordförande, nämligen att leveransavtalen skulle lägga hinder i vägen för en efterbeskattning. I detta avseende föreligger ju en tydlig bestämmelse; men därtill vill jag upplysa dem, som icke äro inne i dessa affärer, att en-grosfirmorna sedan åratals tillbaka i sina slutsedlar ha en reservation för tullförhöjningar. Även om ett kaffeparti, som är sålt på leverans, finnes i säljarens ägo, har denne sålunda rätt att lägga på tullen på partiet, då han levererar det till sin köpare, om han vill använda sig av den reservation, som finnes tryckt på slutsedlarna.

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Fortn.)*

Beträffande tidningarnas upplysningar skulle jag vilja rekommendera herr Röing, om han finns här, att läsa en notis, som strax efter införsel förbudets utfärdande stod att läsa i Göteborgs-Posten, där det omtalades, att under sista tiden ganska betydande kvantiteter kaffe blivit införda i landet. Likaså stod det i en Stockholmstidning, att två dagar före importförbudets trädande i kraft förtullades icke obetydliga partier i Stockholms hamn. Och detta är helt naturligt, ty så sent som i slutet av förra månaden kom det in en kaffelast på i det närmaste 30,000 säckar.

Jag vill vidare i detta sammanhang säga, att det var synnerligen lyckligt och väl, att regeringen stadgade importförbud, ty om förbudet hade dröjt fem eller sex dagar till, hade en post på 30,000 säckar och en annan på omkring 20,000 säckar gått fria från tullförhöjningen.

Beträffande efterbeskattningen skulle jag ytterligare vilja framhålla, att en hel del firmor, som förtullat sitt kaffe, betalat tullen och enligt tullstadgans bestämmelser haft sitt kaffe fritt, i varje fall drabbas av en efterbeskattning, därför att de inte hämtat hem detsamma. Jag har haft brev från en kollega nere i en sydsvensk stad, som påpekar, att enligt importförbudets § 1 tullverket inte får utlämna något, som finnes i dess vård, oaktat importören redan flera dagar innan importförbudet trädde i kraft erlagt tullen och fått varan avförd ur tulljournalen. Jag hörde också av herr Sommelius, att han fått ett likadant brev angående samma sak. En orättvisa kommer alltså att uppstå härutinnan, därest man icke slår in på efterbeskattningens väg.

Men vad som för mig är det huvudsakliga skälet för att man skall bifalla förslaget om efterbeskattning, det är det sakförhållandet, att de, som ha fördel av att man inte går den vägen, det är de kapitalstarka och rika firmorna, dessa som antingen haft ledigt kapital att inköpa kaffe för eller också bankkredit. Kaffe köpes ju nämligen merendels medelst rembourskredit i utlandet, som bankerna förmedla. Därest efterbeskattningen icke införes, få dessa firmor fördelar av tullförhöjningen i form av höjda pris, utan att drabbas av motsvarande skatt, under det de svaga firmorna, som dels av brist på kapital icke kunnat spekulera och dels haft kaffe på nederlag, därför att de icke kunnat i förväg betala den nuvarande tullsatsen,

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

icke få någon del i dessa vinster, som genom riksdagens bifall till motionen men avslag på förslaget om efterbeskattning komma att uppstå. Skulle jag se på saken som affärsman, så skulle jag dessutom vilja säga, att jag tycker, att det även från affärssynpunkt skulle vara tillfredsställande, om vi ögonblickligen, så fort riksdagen fattat sitt beslut, höjde priset med det belopp, som betingas av detta beslut, och därmed bleve likställda allesammans, i stället för att den ene skall ha det ena priset och den andre det andra, även om inköpsprisen varit desamma.

Nu säger man, att det är principvidrigt att efterbeskatta en vara, där importören betalat en tull, som statsmakterna bestämt. Ja, jag vet inte, vad det är för orimligt i det, då staten behöver denna inkomst. Och för övrigt vill jag säga herrarna i bevillningsutskottet, som motsätta sig en efterbeskattning, att vi komma i morgon — tror jag — att behandla en proposition och ett utskottsbetänkande, som gå ut på en efterbeskattning precis av samma natur som denna. Jag påpekade, då vi remitterade väglagen, det orimliga i att man skulle gå så långt, att man efterbeskattade begagnade gummiringar, men det är ju nu inte fråga om annat än att man skall beskatta hela det lager av automobilringar, som finnes inne hos importörerna. Principen bryta vi sålunda i morgon, då jag förmodar, att vi bifalla propositionen.

Jag har sålunda, herr talman, med detta velat säga, att därest riksdagen eller andra kammaren skulle besluta höjande av tullen på kaffe med 38 öre till 50 öre, kommer jag för min del att giva min röst åt förslaget om efterbeskattning. Men då ingen omedelbar fara föreligger i statsfinansiellt hänseende, då den föreslagna tullen är illa avvägd och då det enligt mitt förmenande måste bli möjligt att söka upp nya skattekällor, som mera drabba dem, som förmå bära skatter, kunna vi invänta den statsverksproposition, som måste föreläggas nästa års riksdag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på bevillningsutskottets hemställan.

Herr *Bodén* instämde häruti.

Herr *H e r o u*: Herr talman, mina damer och herrar! Vid debatten om den öppna omröstningen i onsdags kunde man konstatera vissa intressanta förhållanden. En kritiskt anlagd lyssnare kunde då förnimma, hur den — för att använda ett parlamentariskt uttrycksätt — gamle ormen tog gestalt och boning i olika skepnader i kammaren och lockade fram bekännelsen: vem kan avgiva bindande vallöften? Från ett håll uttalades den tanken: det är bara de nyvalda, som troget hålla partiprogrammet och vallöften; de mera erfarna taga ställning först efter det fakta och material ligga på bordet, sedan frågan debatterats i kammaren o. s. v. Jag började nästan miss-tänka, att dessa talesätt ej bara avsågo att motivera ställningen till den öppna omröstningen utan också hade den innebörden att trösta dem, som i dag äro beredda att svika sina givna vallöften. Bevill-

ningsutskottets majoritet har ju efter behandling av högermannen herr Clasons motion, som upprepade det förslag till förhöjd kaffetull, som finansministern Tamm förelade fjolårets riksdag, föreslagit en förhöjning av tullsatsen från 12 till 50 öre för obränt kaffe, och herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har i en promemoria uttalat sig för en förhöjning av kaffetullen såsom enda till buds stående skattekälla. Herr Thorsson anmärkte i det anförande, som han här för en stund sedan höll, att han ej toge vad som helst som regleringsbuffert, men kaffetullen, den dög för den uppgiften. När man tänker på den saken, får man nog erkänna, att det är riktigt, som herr statsrådet sade, att han inte är någon religiös frihandlare. Det heter i berörda promemoria bland annat, att en brist i årets budget kan väntas uppstå, att det föreliggande materialet tyder på, att underskottet möjligen kan komma att röra sig omkring 30 miljoner kronor. Vidare heter det, att försiktigheten likväl synes kräva, att man redan nu vidtar åtgärder för att stärka budgeten och att statskassan, för att kassafonden ej skall bli för hårt ansträngd, torde under 1922 och första halvåret 1923 böra tillföras nya inkomster till sammanlagt belopp av åtminstone 15 miljoner kronor.

Det skulle vara synnerligen intressant att få veta, hur man, låt vara i så där svävande ordalag, kan säga, att en brist på 15 miljoner kommer att uppstå. Jag förstår, att man har räknat med att t. ex. anslaget till arbetslösheten skall stanna vid det av regeringen föreslagna. Ett par socialdemokratiska tidningar i det här landet ha ju givit tillkänna, att därest kaffetullen avslås, måste arbetslöshetsanslaget sänkas under det av regeringen föreslagna. Men regeringsförslaget var åtminstone vid första-maj-talen i det här landet ett minimum för de högersocialistiska talarna. Är det således fastslaget, att riksdagen ej beviljar mer, än regeringen föreslagit för det ändamålet? Vore det alldeles omöjligt att tänka sig, då det i den här kammaren finnes så många gamla riksdagsmän, som taga ställning först under debatterna, att riksdagen rent av beviljade ett högre belopp, därest det under debatten skulle kunna förebringas goda skäl för att det anslag, som regeringen begärt i arbetslöshetsfrågan, icke skulle räcka till. Jag tyckte för övrigt, att herr statsrådet Thorsson nyss gav uttryck åt den tankegången, att regeringens förslag ej alls var för högt tilltaget.

Om således det är riktigt och sant vad herr Lindman vid onsdagsdebatten här inne lät påskina, att de gamla riksdagsmännen i kammaren inte togo ställning förr än under debatten och efter det alla fakta förelågo på bordet, tycker jag det är tämligen vanskligt för någon att nu uttala sig om, hur stor brist som skall uppstå.

Vi ha oss ju alla bekant, hurusom vid fjolårets riksdag förslaget om kaffetull föll. Herrar socialdemokrater stredo ju den gången tappert emot, och vi skola inte lasta dem därför. Men de voro nog kloka — jag har studerat protokollen, men jag skall inte läsa några citat ur dem — att vid det tillfället bygga sig en rävyta med flera utgångar. Herr Engberg behöver alltså inte den här gången — som här om dagen — gå utanför partiet för att leta efter sådana lybygga-

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

re. De sade icke den gången ifrån, att det var dem principiellt omöjligt, men de sade ifrån, att de icke ville vara med, »förrän alla andra resurser vore uttömda». Detsamma sade en del andra borgerligt tänkande också. Jag förmodar, att de av socialdemokratiska partiets medlemmar, som nu äro beredda att svika sina till folket givna valloften, tro, att de kunna krypa fram genom den utgången i år. Herrar socialpatrioter — jag får använda det uttrycket, ty herr Engberg har ju, som den gode översättare han är, för kammaren meddelat, vad vi bolsjeviker mena med det ordet — framhöllo ju före höstens val, att det gällde att slåss mot kaffetullen. Det tager ju en viss tid att efter en omsvängning narra även en så foglig valmanskår som den, som socialpatrioterna förfoga över. Nåväl, sedan kom valkampanjen och valen ur vilka andra kammaren framgick med den sammanställning den nu har.

Under valkampanjen dundrade arbetarpartiet runt om i landet mot alla tullförhöjningar, och det största partiet, det »gamla» arbetarpartiet, sände ut massor av manifest över hela landet. Jag har här ett par manifest, som jag fick av en rättrogen medlem av det gamla partiet, en som ville leva och dö för sin tro, att hans parti skulle i riksdagen dundra lika skarpt mot alla tullförhöjningar som förut vid valmötena. Den kommande debatten och omröstningen kommer väl att visa vad jag möjligtvis kan svara denna troende högersocialistiska valman. Det är endast ett par korta punkter jag skall citera ur detta valmanifest. Det heter på ett ställe: »Om högerpartiet eller bondegrupperna komma att öka sin styrka i den riksdag, som skall väljas, komma vi att gå en hänsynslös förhöjning av alla tullar tillmötes, och därmed inträder en automatisk fördyring av alla nödvändighetsvaror.» Detta manifest var riktat till Sveriges kvinnor och undertecknat av Hj. Branting och Gustav Möller. I ett annat manifest, riktat till Sveriges arbetare, heter det på följande sätt — detsamma sades för övrigt även vid talarstolarna — »Socialdemokratien kommer därför att motsätta sig alla tullar, vilka fördyra levnadskostnaderna för det stora flertalet av befolkningen i stad och på landsbygd». Det står således icke, att man skulle göra något som helst undantag för kaffetullen. Ja, så innehåller manifestet på slutet naturligtvis och som sig bör en svassande appell till massorna att rösta med arbetarpartiet. »Ned ned reaktionen!» Även detta manifest är undertecknat av Hj. Branting och Gustav Möller.

Ja, så hette det under valkampanjen, när man sade sig vilja stuka den »fördömda högern» och bondegrupperna, som ville ha tullar och indirekta skatter. Nu ha bevillningsutskottets socialdemokrater godkänt förhöjd kaffetull, ehuru de naturligtvis stannat litet lägre än högermotionären, ty något skall man naturligtvis ha att svänga sig med. Dessa socialdemokrater, som nu godkänna kaffetullen, de »äta upp den kål, som man i fjol spottade i», för att citera en tidning, Nya Dagligt Allehanda, som är nog elak att påminna härom, ehuru den givetvis ger sin välsignelse åt detta svekfulla förfarande mot de fattiga i detta land.

Nu skall jag villigt erkänna, att när det gäller de indirekta

skatterna, hava socialdemokraterna, hittills, liksom de andra arbetarpartierna hållit sina löften. Skall nu det socialdemokratiska partiet stranda på kaffetullen? Om så kommer att ske, kan nog reaktionen i dag viska till dem: »Härintill skolen i komma, men icke vidare, här skolen edra stolta böljor lägga sig.»

Det är betecknande, att tre reservanter, varav två liberaler, den ene tillhörande »bondegruppen», ha yrkat avslag på förhöjningen av kaffetullen. Dessa reservanter våga således stå på den ståndpunkten, som de socialdemokratiska representanterna övergivit.

Om jag nu får säga något om min egen uppfattning om vallöften, så skulle det vara det att *vi ha ingen rätt att svika våra givna löften*. Visserligen var det någon, som under onsdagens debatt utvecklade den saken så, att därest ett sådant löftesbrott måste ske, så skulle man ärligt förklara, att »vad jag sade då, var icke fotat på tillräckliga fakta». Men en representant för det arbetande och utplundrade folket måste dock givetvis allra först fråga sig: Gagnar jag dessa förtryckta genom en frontförändring? Det torde nog bli svårt även för de skickligaste sofister, varpå det parti jag här nyss kritiserat är så rikt, att bevisa, att man gagnar arbetarklassen genom att kapitulera inför kravet på högre indirekta skatter. Jag har visst inte något medlidande med vallöftessvikare, som vilja ge sig in på den saken, utan jag gratulerar.

Kommunisterna dundrade de också under valagitationen, men vi ha icke i vår agitation lovat runt och behöva därför icke hålla tunt. Vi hava icke gjort arbetarklassen några lockande förespeglingar i händelse denna klass skulle få några nya mandat. *Ett löfte ha vi givit, och det är löftet att efter förmåga bekämpa nya indirekta skatter*. Vi ha fortfarande klart för oss, att vi gagna det arbetande folket bäst genom att hålla det löftet.

Nu försöker man här att pumpa i oss borgerlig visdom. Här kan icke tagas mera genom direkta skatter, förklarar man, vi måste tillgripa indirekta, ty det finnes icke mer att taga av de större inkomsterna. Det är alltså meningen att taga lika mycket ur de fattigas fickor som ur de rikas för att rädda den kapitalistiska staten från bankrutt. Ja, så resonera de vise män, som äro fullfjädrade i borgerlig nationalekonomi. Jag anser, att detta är ett fördömt skoj. Borgerlig visdom står här i strid med sunt förnuft och oförvillat bondförstånd. Skatterna skola nu som förr — och detta ha socialdemokraterna tidigare påpekat — uttagas efter förmåga. Den, som har stora inkomster och lever i överflöd, har skyldigheter mot samhället, det kommer man icke ifrån. Man måste också erkänna, att den, som lever i nöd, givetvis icke kan ha dessa skyldigheter. Man kommer icke ifrån detta genom att kalla denna skatt för finansstull.

Låt mig taga ett par exempel för att illustrera vad jag menar. Icke därför att jag tror att kammarens ledamöter hava dålig uppfattningsförmåga, utan fastmera därför att jag tror, att det brister i min framställningsförmåga, i det fall att man ej förstår hur jag menar. Ett par exempel alltså.

*Om hånning av
tullen å kaffe
m. m.*

(Forts.)

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

Vi ha ju här i landet en nöjesskatt. Den verkar som bekant så, att den som har råd att bestå sig med en dyrare plats, få betala störrc skatt än den som sitter på en billigare plats. Detta är rätt och billigt, och det äro vi väl alla överens om. Här återigen, när det gäller att täcka en brist i budgeten, då vill man ha ett system, som går ut på, att de, som sitta på övre tredje raden, skola betala lika mycket som den, som kan vräka sig på parkett eller första plats.

Statsrådet Thorsson medgav ju att det icke var omöjligt att man kunde taga vad som fattades i budgeten genom direkt skatt, men skisserade samtidigt upp de utomordentliga besvärligheter, som detta skulle medföra. Ja, vill man icke vidtaga strängare åtgärder, så kan man ju åtminstone anlita lånevägen. Vi ha ännu här i landet personer, som rulla sig i lyx och överflöd, åtminstone skall man icke kunna lura mig att tro något annat. Jag skall belysa detta med ett annat exempel. Jag skall icke ge mig in på någon redogörelse för alla möjliga skatteobjekt, men ber dock att som ett exempel få nämna, att under fjolåret fanns det här i landet 12 biskopar med en uppskattad inkomst av sammanlagt 426,500 kronor. I genomsnitt skulle alltså på var och en av dessa personer komma en årlig inkomst av 35,500 kronor, och om vi skulle gå så långt, att vi räknade ut, hur mycket det skulle bli per dag, och utginge ifrån, att sådant folk arbetade 300 dagar om året, vilket ju är orimligt, så skulle det bli en dagsinkomst av nära 120 kronor. Å andra sidan fanns det skogsarbetare och andra grovarbetare — jag har exakta uppgifter från Hamrånge, Ockelbo m. fl. platser i Gävleborgs län — som hade en inkomst av 2, 3 kronor per dag under de för dessa arbetare nyss genomlidna vinterdagarna. Jag menar, att en medborgare med en dagsinkomst av 120 kronor bör betala mera, då det gäller att täcka budgetbristen, än utplundrade grovarbetare, och jag påstår utan tvekan, att de medel man tror sig kunna uttaga genom indirekta skatter helt visst skulle kunna uttagas på annat sätt. Man vågar antyda, att om riksdagen icke tager kaffetullen, så blir arbetslöshetsanslaget minskat. Detta påminner mig om gumman, som hade ett för kort täcke och som för att få det längre klippte av det upptill och skarvade det nedtill. Allmogen i mitt län brukar anföra denna historia som bevis för höjden av klen beräkning, men här i denna kammare anser en hel del gott folk, att dylika metoder äro de enda antagliga.

Jag vill andraga en synpunkt till. Det hade givetvis varit mycket bättre, om man hade sväljt kaffetullen i fjol, om man nu ändå skall ha den, ty nu har man nått längre ned i fråga om lönedpressningar än då. Nu hava dessa skändliga lönedpressningar genomförts i den utsträckning, att icke mindre än 200.000 av de 280.000 avtalsberörda arbetarna fått sina kontrakt uppgjorda efter de nedsatta lönerna. Alltså, först har man företagit en oerhörd lönedpressning, och sedan kommer kanske riksdagen, den folkvalda riksdagen, med kaffetull som lök på laxen.

Man ursäktar sig naturligtvis på ett eller annat sätt, och man

kommer helt visst att anföra under denna debatt, att kaffet är en överflödsvara, som kan umbäras. Herr Röing ville till och med jämföra kaffet med tobak o. s. v. Jag skall icke närmare ingå på detta, men så utbrett är dock icke snusbruket som kaffedrickandet är. Man anför även folkhygieniska skäl mot kaffebruket. Ja, visst är det troligt, att vi kunna avvara kaffet, allra helst de medborgargrupper, som kunna få annan stimulans, eller som leva ett sådant liv, att behovet av stimulantia måhända icke gör sig så starkt påmint. Men nu har kaffet i alla fall verkligen blivit en behövsartikel, i synnerhet för de bredare folklagren. Vill man avskaffa kaffebruket, så borde man givetvis i stället taga ett importförbud. Men hur skulle det då gå med statens inkomster på denna artikel, som man anser vara en överflödig vara. Det finns — och det har anförts förr, men jag känner mycket bra till det förhållandet — arbetargrupper i vårt land, för vilka kaffet är långt mera än ett njutningsmedel, som kan avvaras. Den som säger, att detta är en lyxvara, jämförligt med andra lyxvaror, på vilket man utan att behöva göra sig några samvetsförebärrelser kan lägga tull, honom vill jag rekommendera att leva en skogsarbeters, helst en kolares liv i en primitiv kolarkoja. Jag är övertygad, att hans sakkunskap när det gäller det praktiska livets frågor alls inte skulle förlora därpå. Den, som inte vill underkasta sig den besvärligheten, är jag villig att följa med till Skansen och visa honom, hur dessa primitiva kolarkojor se ut, för att ge honom en föreställning om dessa skogsarbeters liv. Det finns för dessa grovarbetare, som få ligga i dessa usla kojor hela vintern, ingen möjlighet att ta med sig mjölk. Den surnar i kojan och fryser till is utanför. Det finns knappast drickbart vatten; det är ofta stillastående tjärnvatten, som behöver uppkokas. För dessa människor blir kaffet långt mer än en överflödsvara. Det blir en vara, som är helt och hållet oundgänglig för kosthållet. Man säger vidare, att det inte skulle betyda just så mycket med en skatt på 2 kronor 50 öre till 3 kronor per individ. Tack, jag tror, att det räcker. Det blir i alla fall 15 à 20 kronor för en fattig familjeförsörjare, som kanske får leva på 2, 3 eller 4 kronor om dagen — åtminstone för en familjeförsörjare, som har en stor familj, d. v. s. är nog oklok att föda upp mycket kanonmat för den kapitalistiska statens försvar. Det blir en rätt dyr skatt i alla fall. Men för miljonären, som dricker te, blir det inte ett enda öre att betala för täckande av denna brist i budgeten.

Jag vill sluta med den appel, som återfinnes i herr Brantings valmanifest. Det heter där: »ned med reaktionen!» Och jag vill tillägga för egen del: upp till värn för de fattiga och utplundrade i detta land!

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka avslag på utskottets hemställan, och jag kan yrka bifall till den av herr Rosén m. fl. avgivna reservationen.

Med herr Herou förenade sig herrar *Samuelsson, Dahlén, Kilbom, Karlsson* i Grängesberg, *Spångberg* och *Molander*.

*Om höjningar
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.*

(Forts.)

Herr O l s s o n i Ramsta: Herr talman! Mina damer och herrar! Som kammaren finner, har jag jämte herr Rosén och herr Månsson i Hagaström avgivit en reservation vid punkten I), i vilken reservation vi yrkat avslag å herr Clasons motion, såsom det står. Detta är ju ett formellt fel, och jag skall därför nu be att få komplettera detta yrkande sålunda, att jag för min del yrkar avslag å såväl herr Clasons motion som bevillningsutskottets hemställan i punkten I) av detta betänkande.

Jag skall sedan be att få säga endast ytterligare några ord. Herr B ä r g i Katrineholm sade, att reservanterna egentligen inte kunnat föreslå något sätt att täcka den brist i budgeten, som statsrådet Thorsson förklarar belöpa sig till omkring 30 miljoner kronor. Ja, han tillade sedan, att professor Wohlin visserligen föreslagit ett sätt, som naturligtvis varken herr B ä r g eller jag kunde gilla, då nämligen herr Wohlin ansett, att regeringen skulle kunna godtyckligt behandla riksdagens beslut i dyrtidstilläggsfrågan. Nej, detta är en väg, som inte heller jag kan gilla. Men det finns kanske dock ett sätt att täcka denna brist i budgeten. Ett sätt är ju att höja grundtalet för inkomst- och förmögenhetsskatten, som nu är 175. Jag tänker, att om detta höjdes till 200 kronor, så skulle man få in cirka 25 miljoner kronor. Det skulle då bli så, att procentsatsen för inkomster på mellan 3,000 och 10,000 kronor, som nu är 5,25 procent, skulle uppgå till cirka 6 procent. Det är emellertid klart, att under det att bristen i budgeten hänför sig till år 1922, så skulle täckningen härigenom komma först år 1923, då skattemedlen på grund av en sådan förhöjning skulle komma att inflyta. Men det finns också en annan utväg. Vid början av årets riksdag har jag jämte några andra kammarledamöter motionsvis föreslagit, att av de pengar, som anslagits och eventuellt kunde komma att anslås för arbetslöshetens bekämpande, 20 miljoner kronor skulle användas till produktiva ändamål, nämligen till torrläggning av odlingsmarker och skogbärande mark. Och vi ha alltid förut här i landet tillämpat den principen, att vi, när det gällt att få medel till produktiva ändamål, icke skytt att taga dessa medel genom upplåning. Och då landet nu befinner sig i ett sådant finansiellt nödläge och i en sådan depression, som nu är över oss, så vill jag säga, att en upplåning av dessa 20 miljoner kronor för att användas till dessa produktiva ändamål för arbetslöshetens bekämpande skulle jag för min del kunna förorda.

Jag har också jämte herrarna Wohlin, Rosén, Månsson i Hagaström och Johansson i Kälkebo reserverat mig i punkten II), där vi yrkat, att om kammaren nu går på ett bifall till bevillningsutskottets förslag i punkten I), beslut även bör fattas om efterbeskattnings av redan importerat kaffe. Det föreligger ju också därvidlag en motion av herr Clason, i vilken han påyrkat en sådan efterbeskattnings. Men denna motion har av utskottets majoritet avstyrkts. I en av bland andra herr B ä r g i Katrineholm avgiven reservation yrkas emellertid, att denna efterbeskattnings skall komma till stånd, och det finnes här i denna reservation intaget ett förslag till för-

ordning om denna efterbeskattning. Jag får säga, att jag förstår inte herr Røings ståndpunkt i detta fall. Herr Røing har ständigt under hela riksdagen, då han försvarat bevillningsutskottets betänkanden, när det gällt föreslagna åtgärder för att bereda industrien och jordbruket skydd i form av tullar, med skärpa framhållit, att det går inte an att vidtaga den ringaste åtgärd, som kan ha till följd en förhöjning av prisnivån och ett fördyrande av levnadskostnaderna för folket. Ty industriarbetarna stå inför den situation, att de måste se sina inkomster minskade, att de måste slå av på sina arbetslöner för att industrien skall kunna komma igång. Och det är klart, att detta resonemang är ganska riktigt. Ty bli levnadskostnaderna höjda, så måste ju detta bidra till att hålla prisnivån i allmänhet uppe. Jag får villigt erkänna, att jag på en enda punkt har gjort ett avsteg från denna princip, nämligen då jag under riksdagen yrkade bifall till herr Jönssons i Fridhill reservation i fråga om spannmålstullarna. Vi ha ju haft glidttullar från år 1920, och nu gällde det att återgå till fasta tullsatser. Det hade föreslagits 3 kronor 70 öre per 100 kilogram, men herr Jönsson i Fridhill yrkade en förhöjning till 5 kronor. Den reservationen har jag biträtt och yrkat bifall till densamma. Och jag förstår, att man nu genast kommer att rikta mot mig den anmärkningen, att jag därigenom velat bidra till prisdöring. Det kan ju också sägas, att det skulle blivit i viss mån en liten prisdöring. Men jag tror dock, att denna i det stora hela skulle varit ofantligt litet kännbar. Avsikten med detta mitt yrkande var att försöka att något så när hindra prisfallet på spannmål, så att vi jordbrukare, när vi i höst gå att göra upp med våra arbetare, skola kunna se oss i stånd att ge dem någorlunda rimliga arbetslöner. Jag tror, att jordbrukarna komma i ett sådant läge, att det blir oerhört svårt att betala arbetarna, så att de få en någorlunda dräglig tillvaro. Det var detta, som förmådde mig att göra detta lilla avsteg. Men jag vågar påstå, att denna förhöjning från 3 kronor 70 öre till 5 kronor per 100 kilogram spannmål icke skulle ha verkat tredjedelen så tungt för arbetarklassen som en förhöjning av kaffetullen från 12 öre till 50 per kilogram. Nu skall jag återgå till herr Røing. Jag måste säga, att det förvånade mig i dag, när jag hörde herr Røing anslå helt andra toner. Men vad som förvånar mig allra mest, det är, att herr Røing inte vill vara med om denna efterbeskattning, som dock antagligen kommer att ge statsverket en inkomst på 1 miljon kronor. Jag har låtit mig berättas, att det här i Stockholm finns en grosshandlare i kaffe, som har icke mindre än nära 3,000 balar kaffe inne, enligt hans egen uppgift. Andra ha sagt, att det skulle vara en betydligt större kvantitet än 3,000 balar, men själv har han uppgivit, att det är nära 3,000. Denne grosshandlare skulle, om han sluppe denna efterbeskattning, härpå göra en direkt vinst på cirka 70,000 kronor. Det förvånar mig verkligen i högsta grad, att inte herr Røing vill vara med på denna efterbeskattning, som naturligtvis är en den mest rättvisa konsekvens av hans beslut att nu gå med på denna förhöj-

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

ning av kaffetullen. Jag vill därför, herr talman, om kammaren nu kommer att taga utskottets förslag i punkten I), yrka bifall till den reservation, som vid punkten II) är avgiven av herrar Gustaf Nilsson, Bårg i Katrineholm och Björklund.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att avge en deklARATION, den nämligen, att jag kommer att rösta för avslag på det föreliggande utskottsförslaget. Efter att ha åhört det anförande, som statsrådet Thorsson för en stund sedan höll, har jag funnit, att det statsfinansiella läget är allt annat än ljusst. Men jag finner det dock icke så mörkt eller så svårt, att det är nödvändigt för riksdagen att nu sluta upp omkring bevillningsutskottets förslag. Andra vägar finnas säkerligen, och sådana måste sökas upp. Som en sådan annan väg, som jag för min del vill peka på, trots att den inte är av den art, att jag under andra förhållanden skulle velat rekommendera den, är ett bibehållande av de nuvarande postportona. I tider som dessa, då många tusen av Sveriges arbetare gå utan all inkomst och många av dem redan nu ha nödgats anropa fattigvården om hjälp för hustrur och barn, så förbjuder mig, såsom representant för många av dessa, mitt samvete att rösta för och medverka till ett sådant beslut, som innebär ökade svårigheter för dessa människor.

Herr förste vice talman! Jag yrkar avslag på bevillningsutskottets hemställan.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Fast, Ericson* i Boxholm, *Blomquist, Leo, Björk, Svärd, Andersson* i Höör, *Andersson* i Prästbol, *Norling, Norsell, Eklund, Olovson* i Västerås, *Granath, Lindley, Pettersson* i Hällbacken, *Olsson* i Mellerud, *Ward, Carlsson* i Mölndal och *Törnkvist* i Bjuv.

Herr Carlström i Helgagård: Herr talman! Det har i en av de dagliga huvudstadstidningarna i dag stått att läsa under rubrik: »Kultur och kaffe», att denna frågas avgörande skulle i viss mån belysa den politiska kultur, som parlamentets ledamöter inneha. Det har i det resonemanget framkommit, att just det skulle vara ett bevis för, att riksdagsmannen skulle hava en högre politisk kultur, om man nu ginge med på kaffetullen. Jag måste för min del bekänna redan från början, att jag inte har den där högre kulturen, utan nödgas yrka avslag på utskottets förslag.

Jag kan säga, i likhet med ett par andra talare här i dag, att jag icke är så stor frihandlare, att jag under alla omständigheter ej skulle vara med om att taga en kaffetull, men jag måste säga, att jag har icke mod att vara med om en höjning av kaffetullen under de omständigheter, som nu föreligga. Ty jag kan i likhet med den förste talaren här i dag, herr förste vice talmannen, icke undgå att något

skärskåda bakgrunden till den situation, som vi nu här ha framför oss. *Om höjning av tullen å kaffe m. m.*

(Forts.)

Det är ju på det sättet, att vi under riksdagens lopp hava försökt vara sparsamma på alla punkter. därför att vi haft en känsla av, att det står inte så väl till med statens finanser. Då vi här om dagen, den 3 maj, hade att behandla ett visst, större anslag, hette det emellertid från vissa håll i kammaren, till och med från statsrådsbänken, att situationen var icke så farlig, och man hade då icke skäl för att i alla fall vid det tillfället gå på prutning. Jag tror emellertid, att om herr statsrådet Thorsson, som nu i dag hållit ett anförande här, i vilket han berört frågan om statskassans ställning, då hade varit närvarande och hållit detta anförande, i stället för statsrådet Sandler, så är det möjligt, att voteringen fått en helt annan utgång i den frågan.

En talare har här i dag sagt, att om man hade haft att väga mellan kaffetullen och det högre anslaget i den fråga, jag nu hänsyftar på, så skulle han icke hava gått in för kaffetullen, men, sade han, den situationen föreligger icke nu. Jag vill då säga, att den situationen har dock förelegat. Men vi stå nu inför ett fullbordat faktum just på grund därav, att man då icke förstod eller rättare sagt ville förstå, hur det förhöll sig.

Jag vill säga, att hellre än jag går med på en höjning av kaffetullen, och hellre än att jag är med om de högre postportonas kvarstående, går jag in för en höjd inkomst- och förmögenhetsskatt. Jag tror nästan, att här är den enda möjligheten att öppna ögonen på det svenska folket för den blindbockspolitik som föres, under sken av sparsamhet. Jag kan inte förstå det resonemang, som föres, när det t. ex. sades av en talare på smålandsbänken under debatten om dyrtidstilläggen, att det var ett rättfärdighetskrav, som gjorde, att man den gången måste gå med på det högre anslaget. Är det då inte också ett rättfärdighetskrav, som man ifrån samma håll i dag borde uppfylla, att icke taga de penningar, som nu behövas för att fylla detta hål, ifrån de små och mindre bemedlade i landet eller huvudsakligen från dessa? Jag måste säga, att jag anser, att det rättfärdighetskravet är större än det krav, som vid förut nämnda tillfälle förelåg. Man skall inte söka här säga, att man icke hade reda på, att den finansiella situationen var sådan, som den är. Ty även om herr finansministern själv i dag sagt, att det icke är nödvändigt, att vi besluta denna skatteinkomst i år, därför att, som han sade, det ju kan gå att komma över detta år ändå, förklarade han dock, att det var med tanke på nästa års statsreglering han nu ville ha in dessa penningar. Han sade också till svar på herr förste vice talmannens antydan om höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten: Var inte rädd, herr förste vice talman, den kommer i sinom tid! Alltså har herr finansministern liksom regeringen i övrigt ävensom, enligt vad jag tror, litet var här i kammaren haft klart för sig, att den situation, vi gå till mötes under nästkommande år, blir rent av förtvivlad. Det har varit den känslan givetvis, som gjort, att vi, som talat för sparsamhet i kammaren i fråga om förut berörda anslag, sett på saken

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

så, som vi då gjort. Men då en fråga är före, där man anser, att man på grund av vissa skäl vill vara tillmötesgående, låter man från andra hållet icke sitt eget omdöme tala, utan då tror man för stunden även det, som man senare icke alls kan tro.

Jag kan emellertid icke gå med på den nu föreslagna förhöjningen av kaffetullen, därför att denna skulle innebära en orättvisa. Det kan nämligen icke vara rätt att på detta sätt beskatta småfolket, de mindre bemedlade, när man söker fylla luckorna i budgeten. Herr Röing sade i sitt anförande, att om man nu går den vägen att man höjer inkomst- och förmögenhetsskatten, det skulle bli ett fåtal här i landet, som skulle utgöra den skatten. Det illustrerar något, hur det ekonomiska läget är, om det verkligen är så, att det är blott ett fåtal, som drabbas, ifall penningarna skulle tagas ut genom inkomst- och förmögenhetsskatten. Herr Röing sade vidare, att det skulle vara en orättvisa mot statstjänarna, om man med den ena handen toge vad man givit med den andra. Ja, men det har ju alltid varit ett axiom från visst håll, att man skall taga inkomsterna där de finnas och helst genom direkta skatter. Jag kan då inte förstå, att det här skulle kunna bli tal om någon så stor orättvisa.

Jag ber, herr förste vice talman, att från dessa utgångspunkter få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herrar *Gustafson* i Vimmerby, *Karlsson* i Gasabäck och *Johansson* i Edsbyn instämde häruti.

Herr *Eurén*: Herr förste vice talman — ja, det tycks inte finnas några damer närvarande — mina herrar! Det är icke angenämt att uppträda, då kammaren är uttröttad och det icke är många som orka höra på. Jag anser emellertid, att de synpunkter, jag vill framföra, böra stå i kammarens protokoll. Här hava åtskilliga talare, främst den ungdomlige herr *Herou*, ävensom en kamrat på min länsbank, velat framhålla, att det här gäller en förnödenhetsvara för folket. Det är den stora massan av folket, som man här vill ålägga en tryckande tullbörd, menar man.

Jag vill för min del säga, att då det för vår finansminister gäller att »bita i det sura äpplet» och att försöka skaffa litet lättnad åt sina budgetära bekymmer genom en finanstull, så har han enligt min åsikt ej kunnat hitta på något föremål i Sveriges rike, som det är så klokt och rätt ått lägga den tullen på som just kaffet.

Här har talats om att kaffet skulle hava betydelse för folknäringen. Det är med förlov sagt ett rent nonsens. Kaffe har icke det allra ringaste värde för folknäringen. Det enda i en kopp kaffe, som har värde för folknäringen, är det socker, som man lägger i, och grädden, som slås dit. Det andra har inte det ringaste värde för folknäringen. Beträffande det första av dessa båda saker som ha värde för folknäringen, sockret, så voro vi ju med nyligen om att i någon mån åtminstone lätta kostnaderna därför. Från folknäringspunkt hade det — det vill jag erkänna — varit önskvärt, att kost-

naden kunnat lättas ännu mer. Grädden får väl anses vara en sak, som icke har med frågan om denna tull att göra. Det spelar ingen roll härvidlag, hur mycket den kostar. Sockret finns det ju f. ö. många andra sätt att ge folk in än i kaffe. Man kan säga, att det är ett helt annat förhållande till och med då det gäller de oskyldiga alkoholhaltiga dryckerna än med kaffet. De ha även vad alkoholen beträffar ett alldeles otvivelaktigt förbränningsvärde och kunna därvidlag i viss mån likställas med sockret. Men dessa hava vi ju av andra skäl hindrat folk från, icke minst genom kolossala skatter, som med rätta pålagts dem. Från folknäringsssynpunkt bör man emellertid icke ha ringaste tvekan att rösta för denna kaffetull.

Har då kaffet någon *skadlig* verkan för folkhälsan? Ja, i sanning. Missbruket av kaffe har i de folklager, där man nu fruktar, att kaffetullen skall verka ekonomiskt tryckande, tagit synnerligen utsträckta former. När man vet, att till och med små barn, som icke äro mer än ett par månader gamla, kanske ännu yngre, ihållas denna särskilt för dem skadliga dryck, kunna vi vara fullt övertygade om, att vi ej göra ringaste orätt, därest vi på något vis skulle minska bruket av kaffe i stugor eller kojor, vare sig de äro belägna i Skåne eller uppe i timmerskogarna i Norrland. Tro inte herrarna, att om man kunde förmå den stora svenska allmänheten att låta bli att dricka så mycket kaffe från morgon till kväll, en stor procent av de magsår, som nu i så betydande omfattning förekomma hos dåligt nutrierade arbetare och arbeterskor vid våra fabriker, skulle försvinna? Nej, arbeta på, att kaffebruket ersättes med bruk av varor av för hälsa och näring större betydelse! Då gjorde herrarna en mycket bättre gärning än genom att tala om, att det är någonting för folkets djupa lager upprörande, om man genom restriktioner i någon mån skulle inskränka kaffemissbruket.

Jag vill nu icke såsom en del föregående talare ingå på någon slags retrospektiv undersökning av, hur man borde ha behandlat statsverkspropositionen och finansplanen för att undvika denna tullförhöjning. Då nu emellertid herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har påvisat, att han verkligen behöver denna inkomst — i det fallet var det ju tydligt redan från början, att om också handen var Esaus, så var rösten Jakobs — då anser jag för min del, att vi göra svenska folket den minsta olägenheten, då vi ändå måste lägga tull på något, genom att vidtaga denna tullförhöjning på en vara, där en möjligen åstadkommen inskränkning av bruket åtminstone, är för samma svenska folk direkt nyttig. Det har f. ö. påvisats, att, även med en mycket högre tullsats än den nu föreslagna, fördyringen icke skulle trycka mer än med ett öre per dag och individ. Nu blir ju bördan ändå mycket mindre. Men om genom den höjda tullsatsen det önskemålet främjas, att kaffebruket i de breda lagren i någon mån minskas, så kan ju åtgärden innebära också någon minskning i folkets kostnader för sin hälsovård.

Herr talman! Jag skall till sist be att få säga, att i ett avseende instämmer jag med min ärade vän herr Hamrin här på denna bänk, och det är däri, att om man nu röstar för kaffetullens höjning,

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

så finns det även enligt min åsikt ingen rimlig anledning, varför man icke vid den andra avdelningen av utskottets betänkande skulle rösta i enlighet med herr Clasons motion. I det fallet instämmer jag med de talare, som därom yttrat sig, herrar Bårg i Katrineholm och Hamrin.

Jag ber följaktligen att få yrka bifall till utskottets förslag samt dessutom till den av herrar Gustaf Nilsson, Bårg i Katrineholm och Björklund avgivna reservationen.

Herr Jönsson i Boa: Herr förste vice talman! Då jag biträtt det beslut, vartill bevillningsutskottet kommit i den föreliggande frågan, så har detta skett uteslutande på grund av de uttalanden, som gjorts från finansdepartementet och som finnas avfattade i den från departementet lämnade, vid utskottets betänkande fogade promemorian, vari bland annat framhålles, att statskassan behöfve tillföras nya inkomster till sammanlagt belopp av 15 miljoner kronor och att för tillfället ingen annan skattekölla vore att hänvisa till än en höjning av kaffetullen. Vid behandling av frågan inom bevillningsutskottet ansåg jag, att det rätta hade varit, att Kungl. Maj:t samtidigt med att importförbudet utfärdades hade framlagt en kungl. proposition i ärendet för riksdagen. Då frågans avgörande därigenom givetvis fördröjts och Kungl. Maj:t redan genom importförbudets utfärdande bekräftat finansministerns önskan att på detta sätt täcka behovet, så ansåg jag icke tillräckliga skäl föreligga att motsätta mig ärendets omedelbara avgörande. Jag vill härvid särskilt betona, att det endast är de statsfinansiella skälen, som gjort, att jag nödgats giva min röst för förslaget, och om det endast gällt att taga ställning till herr Clasons motion, så hade jag kommit att yrka avslag på densamma.

Som av utskottets betänkande framgår, har jag emellertid reserverat mig mot viss del av utskottets motivering. På sidan 4 första stycket uttalar utskottet följande: »Emellertid har utskottet velat betona, att det icke är utskottets mening att även för framtiden skall räknas med en sådan tullförhöjning, utan att vid uppgörande av kommande förslag till statsreglering andra utvägar till täckande av eventuell brist böra tagas i övervägande.» Det har emellertid synt mig mindre lämpligt, att riksdagen på detta sätt skulle så att säga föregripa Kungl. Maj:ts rätt att själv pröva och framkomma med de förslag till statsreglering, som Kungl. Maj:t kan anse nödiga.

Jag tillåter mig därför, herr förste vice talman, att yrka bifall till utskottets förslag med uteslutande av ovannämnda sats i motiveringen.

Herr Borg: Herr talman, mina damer och herrar! Jag ber att redan från början få förklara, att jag kan icke för min del lämna min röst för utskottets förslag om höjd tull på kaffe, detta ehuru jag förstår de svårigheter, vari finansministern säger, att vi för närvarande skulle vara i. Ty ett faktum lär väl ändå vara, att denna tull kommer att drabba den fattiga befolkningen här i landet

och att det blir detsamma som att vältra över bördorna på dem, som genom mycket stora lönesänkningar redan stå på en mycket låg levnadsstandard. Att säga, som det här sades av en talare, att i kaffet finnes det ingen näring och att folket därför skulle kunna avhålla sig från kaffet, är nog icke berättigat, vad gäller stora befolkningslager. Ty det är nog ändå så, att det är många här i landet, som nödgas använda detta kaffe även med vetskap om, att däri icke finnes någon näring, på grund av att det icke finnes något annat att tillgå. Jag syftar då på den stora del av befolkningen, som utgöres av skogsarbetare, flottningsarbetare och lastningsarbetare, i all synnerhet i övre Norrland. Nog går det an för oss riksdagsmän och alla, som bo i de större samhällena, som kunna komma över en mjölkstår att dricka, att med vetskap om att det icke finns någon näring däri avhålla oss från kaffet. Men så är det icke för stora lager av befolkningen.

Så ställer det sig också, då det gäller folkhälsan. Jag tror, att det är många, som dricka kaffe, som äro medvetna om, att det sannerligen icke är till lycka för folkhälsan. Men i brist på annan dryck nödgas man ändå använda detsamma. Och det gäller just småfolket och i all synnerhet det folk, som i dessa tider ligger nere på en inkomst av omkring 4 kronor om dagen.

Jag kan sannerligen icke med gott samvete på något sätt bidra till en förhöjning av kaffetullen, därför att det är detsamma som att vältra över bördorna på de minst bärkraftiga här i landet, och jag ber fördenskull att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Med herr Borg förenade sig herrar *Johansson* i Uppmälby och *Andersson* i Tungelsta.

Herr Igel: Herr talman, mina damer och herrar! Det var något underligt, då man satt här och hörde herr finansministern och herr Röing, som alltid ha bekänt sig till de frihandelsvänliga här i landet och nu ha kommit därhän, att de äro beredda att lägga en så avsevärd tull på en vara, som icke alls produceras här i detta land. När det har varit fråga om livsmedelstullar, har det varit vanligt, att de som tillhöra vänsterpartierna, gått emot dessa tullar, därför att man skulle icke fördyra livsförnödenheterna för de fattiga och för dem, som behöva köpa det, som de skulle leva av, och vilka många gånger kanske hade en ganska liten dagsinkomst. Men när det här gäller en vara, som vi icke alls producera här i landet, då är man färdig att förorda en tull. Hade det icke varit bättre, om man hade lagt tull på en vara, som icke hade varit bara en finanstull utan också en skyddstull? Ty därigenom att den verkat som finanstull och som skyddstull, så hade det ju, som herr Olsson i Ramsta sade här, varit större möjlighet för våra jordbrukare att betala sina jordbruksarbetare bättre. Det hade således blivit någonting, som hade kommit den jordbrukande befolkningen mera till gagn, och det hade varit enligt min tanke, vad som denna ti-

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

dens läge fordrar bättre än att nu lägga på en tull, som i själva verket kommer staten och handelsmännen till del. Ty vi skola besinna här, att det är icke bara staten, som vinner på detta, utan även köpmannakåren vinner naturligtvis också. Det är således ett handtag, kan man säga, åt en kår, som nog icke i själva verket sitter så hårt, som vad kanske andra göra här i landet. Från den synpunkten sett har jag alltid tänkt, att man skulle vara följdriktig, så att om man har röstat emot t. ex. en livsmedelstull, som på samma gång kunnat vara en skyddstull, då skulle man även rösta mot en sådan tull som denna, som ju är endast och uteslutande en finansstull.

Det är nog så, att det är ofantligt mycket folk här i detta land — det kan icke förnekas — som äro i en sådan ställning, att kaffekoppen verkligen är det enda, som de ha att skölja ned en beta bröd med. Man har icke tillgång på mjölk; man har icke tillgång på svagdricka, man har icke tillgång på någonting annat än vatten och kaffe, och då får det ofta vara så, att kaffekoppen får i sällskap med socker och grädde tjäna till att skölja ned den tarvliga matbit, man möjligen kan ha. Att nu fördyra kaffet för dessa människor så avsevärt, som här skulle bli fallet, därför att man skall få en statsinkomst och därför att man skall giva ett handtag åt köpmännen, som nog kunde reda sig ändå, det anser jag, herr talman, vara olämpligt. Och därför att jag anser det vara olämpligt, kommer jag också att rösta emot förslaget.

Det underliga är också, att när vi för några dagar sedan här i kammaren diskuterade om dyrtidstilläggen m. m., då fick man höra, att det var icke så ont om pengar. Då hade man i själva verket gott om pengar. Man talade om, vilka stora besparingar man då skulle göra på det ena och det andra sättet, och då var det icke alls någon brist på pengar, utan då gav man med rund hand. Ja, till och med själve herr Anderson i Råstock stod härom dagen och talade om, vilka beskrningar det stora statsutskottet hade gjort på de utgiftstater, som hade blivit framlagda för detsamma. Och han talade om, vilka förträffliga anordningar det gjorts. Ja, statsutskottet hade även gjort beskrning här på den stora utgift, som vi då hade framför oss, men hur ställde sig herr Anderson i Råstock den gången till den beskrningen och andra med honom? Man gav då, som man många gånger gjort i denna kammare, med så rund hand, att sedan kommer man några dagar eller några veckor därefter och talar om, att det är icke bara fråga om, att syndafloden kommer nästa år, utan den kommer möjligen i år, och därför att den är så nära, måste man bygga en ark, vari man kan rädda sig på det allra bästa sätt. Ja, herr finansministern sade, att han lade precis inga religiösa synpunkter på denna sak, utan det var uteslutande affärssynpunkter han lade på den. Må vara, men jag menar, att man kan även säga, att var dag må ha nog av sin egen plåga. Har nu finansministern det hoppet, att syndafloden icke kommer förrän nästa år, då är det min mening, att vi få söka se till, att vi få någon räddningsplanka att krypa upp på, när vi se, att den verkligen kommer. Därför är det min

mening, att för närvarande skola vi icke gå på detta förslag, utan vi få försöka att på något sätt komma över svårigheterna ändå. Det torde ju finnas, som herr Lindqvist i Halmstad sade, andra vägar att kunna få ihop det, som verkligen kommer att fattas. Vi ha ju varit vanda här i detta land och här i riksdagen i många år, att när man slutligen skulle komma till uppgörelsen, så har man i de allra flesta fall fått vända sig till spriten för att se, om man icke där kunde ha någonting till övers att lämna. Och man måste säga, att dessa, som man då har beskattat, ha varit mycket tålmodiga. Det finns ju folk här i landet som säger, att spriten kan aldrig bli dyrare än att den är värd sina pengar. Den är så värdefull, att den kan aldrig överbetalas. Jag menar, att det finns en stor del folk här i landet, som dricka vin, som dricka punsch, som dricka konjak, och de ha den meningen, att dessa varor kunna icke gärna bli för dyra. Skulle det knipa till och bli allt för hårt för oss, när till slut debet och kredit skall uppgöras, så menar jag, att man kunde ju vända sig dit och se, om man icke än en gång kunde skrapa ihop någon miljon där. Jag har även den tanken, att dessa, som äro i tillfälle att dricka vin och punsch och konjak, ha mycket bättre råd att bidraga till att lösa sådana finansiella svårigheter, som vi kommit i, än de fattiga stackare, som icke ha någonting annat än kaffekoppen att skölja ned sina torra matbitar med.

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

Då jag, herr talman, har denna uppfattning, skall jag be att få yrka avslag på utskottets hemställan. Men om det skulle gå därhän, att man antager utskottets hemställan, så kommer jag att ansluta mig till herr Bärge m. fl. reservation om efterbeskattning.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lövgren: Herr talman, mina damer och herrar! Sedan första kammaren med 102 röster mot 23 har beslutat taga denna tull, så är det väl icke mycket lönt att här i kammaren resonera om saken. Jag vill emellertid för mitt partis vidkommande deklarerat, att vi komma att rösta emot utskottets betänkande.

När herr Röing var uppe, jämförde han denna beskattning med brännvinsbeskattningen. Men herr Röing — och jag vill säga det till herr Eurén också — nog ligger väl den här beskattningen litet grand annorlunda i alla fall. Ty det är väl icke så, att folk i allmänhet dricker brännvin till maten, åtminstone icke de breda lagren. Det är förbehållet städernas befolkning och de högre klasserna att göra det, men menige man ute i landet dricka sannerligen icke sprit till maten, och de ha icke sådana löner, att de kunna göra det.

Herr Eurén, som tror, att kaffet är så förskräckligt farligt, vill minska kaffekonsumtionen genom en högre tull på kaffe. Nu tror jag icke, herr Eurén, att man minskar kaffeförbrukningen med en hundradels kaffekopp här i landet genom att höja tullen. Men vad som är ett faktum är, att man plundrar de fattigaste bland de fat-

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

tiga på ett belopp av 15 miljoner kronor minst. Nu tror jag för min egen del, att det är åtskillig vidskepelse, som råder inom läkarekretsar, när man där tager ståndpunkt till kaffebruket. Ty om kaffet vore så förskräckligt farligt, som man säger, att det är, då borde jag ha varit död och begravnen för länge sedan, så mycket kaffe som jag har druckit i mina dagar. Ty på sjön är det ju så, att man får icke någon annan dryck än kaffe. Ånej, det är nog icke så farligt, när allt kommer till allt.

Men för herr Eurén och för många andra, som votera kaffetullen, är säkert den dolda synpunkten, som icke kommer fram, att man är ännu mera rädd för en höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten än för att lasta över bördan på dem, som förut ha nog stora skatter. Herr Röing har en ovanligt stor förmåga, och jag tror, att han under denna riksdag minst 100 gånger har åberopat det där riksdagsuttalandet om, att man icke borde gå utöver siffran 175 för inkomst- och förmögenhetsskatten. Men herr Röing, som är så förskräckligt rädd om detta riksdagsbeslut, har först varit med om att trampa på riksdagsbeslutet av 1913 om att man icke borde använda rusdrycksfondens medel och knyta fast statsinkomsterna vid brännvinsbeskattningen, och sedan har han varit med om att spotta på det där och så trampa på det ytterligare. Herr Röing har stor respekt för riksdagsuttalanden, när de gagna hans syften. Men när de icke gagna hans syften, då struntar han i dem. I valet mellan ett bibehållande av de höga portona och en höjning av kaffetullen skulle jag taga de gamla portosatserna. Men jag menar, att det föreligger icke något tvingande behov att taga någotdera just nu. Det är rimligare att höja skattesatsen från 175 till 200 eller eventuellt 225. Ty då får man skatten placerad, där det har funnits en inkomst och där det i 95 fall av 100 fortfarande finns en inkomst. Men lägger man skatten på detta sätt, så drabbar den dem, som icke ha så stor inkomst, att de ha någonting kvar, sedan de fått sitt skattefria existensminimum. Det är således ett sätt att beskatta dem, som annars borde vara fullkomligt fria från skatt, därför att de komma icke upp till det skattefria existensminimum. Jag kan icke vara med om någonting sådant och yrkar därför avslag på utskottets hemställan. Men om mot förmodan utskottets hemställan vinner majoritet i denna kammare, så röstar jag i andra omgången med den reservation, som går på efterbeskattning av de varupartier, som äro utkvitterade från tullen. Jag kan icke förstå, att det finns något skäl att gynna de spekulanter, som nu under ett par tre veckors tid eller kanske ännu längre tid tagit ut varupartierna från tullen. Och även om det icke giver någon inkomst att betyda för staten, så menar jag, att man skall gå på efterbeskattning, därför att man icke har något gagn ur samhällets synpunkt sett av att gynna spekulanterna.

Häruti instämde herrar *Hage*, *Vennerström* och *Månsson* i Hagaström.

Herr Johansson i Kälkebo: Herr talman! Då det kanske icke riktigt klart framgår av den reservation, i vilkens syften jag instämt, vilken ställning jag här intager, har jag, oaktat det från flera håll uttalats en önskan, att vi skulle avsluta denna debatt, icke velat underlåta att säga, att jag inom bevillningsutskottet röstat för avslag, liksom jag också vill tillkännagiva, att jag i kammaren kommer att rösta mot höjning av kaffetullen. Skulle däremot tullen vinna majoritet vare sig nu eller vid en eventuell gemensam votering, så kommer jag att rösta på sätt, som framgår av den reservation jag skrivit under, nämligen att om tullen införes, så kommer jag att biträda det förslag, som avser att i sammanhang med en sådan tull också införa efterbeskattning.

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

Jag har, herr talman, endast velat tillkännagiva detta.

Herr Olofsson i Digernäs: Jag begärde ordet efter det finansministern hållit sitt anförande här för en stund sedan, och jag må säga, att det förvånade mig i högsta grad, att man nu skulle få höra så olika toner från statsrådsbänken mot de toner man fick höra, när vi hade frågan om dyrtidstilläggen före. Det var ju fullständiga kontraster. Och det var väl, att herr finansministern hade en annan man att sätta hit i kammaren den gången. Ty skulle de tonerna ha höjts från statsrådsbänken då, som vi fingo höra i dag, då tror jag för min del det varit ganska osäkert, om kammaren gått på de högre anslagen i fråga om dyrtidstilläggen. Och skulle det varit från samma person, som tonerna ljudit då som nu, då beklagar jag verkligen herr finansministern, ty då skulle åtminstone jag för min del ha ansett detta som ett fullständigt svek. Men det förvånar mig i alla fall, att ifrån statsrådsbänken det kan komma så olika toner. Skola icke statsråden i gemen ha så pass klart för sig, huru finansläget är, att de icke skulle behöva komma med så olika uttalanden då och nu? Det förefaller nästan så, att man skulle vilja begagna litet grand, jag vågar väl icke säga svek, men något dåråt. Ena gången, när det gäller en sak, är finansläget så utomordentligt bra, och när det gäller en annan fråga, då är det så utomordentligt dåligt. Jag beklagar detta i högsta grad, och jag tycker för min del, att regeringen inom sig borde ha saken så uppklarad, att man slapp höra sådana kontraster. Det sårar mig, kan jag säga, att samma regering kan komma med så olika toner i samma sak.

Jag skall icke upptaga kammarens tid. Jag begärde ordet huvudsakligen för att tillkännagiva min mening i denna fråga, men jag skulle vilja säga till herr Röing, som brukar vara så ståndaktig, när det gäller frihandelsvänliga åsikter, och som alltid stått emot även kaffetullen, men som i dag kan tala så varmt för en kaffetull, jag skulle vilja säga till herr Röing: giv sig icke ut på glid, utan behåll sina åsikter som tillföre! Ty det är vanskligt, när man börjar glida. Det är många frihandlare, som börjat som herr Röing i dag och slutat som fullständiga protektionister. Jag skulle vilja som sagt varna herr Röing: vänd åter i tid!

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.

Jag skall icke uppehålla kammaren vidare. Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

(Forts.)

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet *Thorsson*: Jag skall icke mycket förlänga denna debatt. Jag har icke hört hela den diskussion, som förts här, sedan jag hade ordet, därför att jag haft anledning närvara i medkammaren också.

Då den siste ärade talaren anförde, att om jag hade suttit här i kammaren den dagen, när man diskuterade dyrtidstilläggen, skulle det då ha varit andra toner här, så vill jag till detta säga, att såvitt jag läst det protokoll riktigt, som återgiver statsrådet *Sandlers* yttrande, så nämnde han däri, att bristen i 1922 års stat var omkring 30 miljoner kronor. Om kammarens ledamöter ha fått den uppgiften, så kan man icke säga, att han har fört kammaren bakom ljuset. Det kan ju råda olika meningar om, huru man skall ställa sig till dyrtidstilläggsproblemet, och där ha ju båda kamrarnas ledamöter visat sig ha mycket olika uppfattningar om huru stora dessa tillägg skulle göras. Det synes mig dock, att denna frågas innebörd borde vara så känd av riksdagens ledamöter, att ingen röstade av okunnighet. Men om det då från statsrådsbanken lämnats uppgift om, att det beräknades en brist på 30 miljoner kronor, kan man ju icke gärna komma och säga, att icke kammaren fått veta, hur landet låg.

Herr förste vice talmannen *Hamilton*: Det är visserligen sant, som herr finansministern nu omförmälde, att statsrådet *Sandler* yttrade, att det antagligen skulle uppstå en brist i budgeten, men det oaktat förordade herr *Sandler* å regeringens vägnar, att dyrtidstilläggen skulle utgå efter de högre grunderna. Hade regeringen i det ögonblicket haft mod att säga till statens ämbets- och tjänstemän, att de icke borde ställa sina anspråk så högt, hade vi i dag sluppit att stå inför en kaffetull och sluppit att votera om denna fattigmansskatt.

Herr *Sköld*: Herr talman! Jag skall icke yttra mig i själva sakfrågan, men det är ett par formella synpunkter, som jag skulle vilja anlägga. Det är ju känt, att första kammaren bifallit kaffetullen med 102 röster mot 23. Därav framgår ju tydligt, att även om andra kammaren avslår förslaget i dag, måste det segra i den gemensamma voteringen. Jag skulle därför vilja framställa den frågan, om det kan vara lönt att genom skiljaktiga beslut möjliggöra spekulation under ytterligare ett par dagar. Dessutom vill jag påpeka, att första kammaren bifallit reservationen om efterbeskattning, och det blir naturligtvis ännu mera förvirring, om denna kammare skulle fatta ett beslut, som i detta avseende skilde sig från första kammarens. Därför ber jag att få rekommendera, att man även här följer första kammaren och bifaller reservationen.

Herr *Olofsson* i *Digernäs*: Herr talman! Gentemot statsrådet och chefen för finansdepartementet vill jag blott säga, att jag

trotsar vem som helst, som läser det anförande, som statsrådet Sandler höll vid ifrågavarande tillfälle, att kunna läsa det på annat sätt, än att det var blott ljusmålningar rörande det statsfinansiella läget. Men annorlunda måste man uppfatta det anförande av finansministern, man i dag fått höra.

*Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet S a n d l e r: Jag förstår, att diskussionen rör sig om en påstådd differens mellan mitt anförande den 3 maj och de upplysningar, som äro lämnade till bevillningsutskottet i en promemoria från finansdepartementet. Den siste ärade talaren vädjade till den ordagranna lydelsen av mitt anförande. Ja, var så god, herr Olofsson i Digernäs, och hämta hit detta anförande. Det står där, att bristen kan komma att uppgå till 30 miljoner kronor. Så går jag till promemorian, och vad står det där? Jo, där står, att det föreliggande materialet tyder på att underskottet möjligen kan komma att röra sig omkring 30 miljoner kronor. Vad är då skillnaden?

Herr Olofsson i Digernäs: Vad sade herr Sandler vidare? Jo, han sade ungefär så beträffande årets taxeringar, att för Stockholms stad fanns det icke egentligen några mörka fläckar, och från landet i dess helhet hade han icke haft tillfälle att få in uppgifter, men han trodde för sin del, att statsregleringen skulle utfalla ganska gott.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten. Jag vill endast konstatera, att när jag någon gång har tillåtit mig att säga, att en godtycklig beskärning av stats-tjänarnas dyrtidstillägg vore detsamma som en sorts beskattning, betraktades detta såsom hädelse och hån. Jag ber blott att i dag få konstatera, att de, som i nu avhandlade fråga dragit fram dyrtidstilläggsfrågan, i själ och hjärta dock hyste samma uppfattning, som jag nyss antydde.

Herr H a m r i n: Herr talman! Jag vill endast med anledning av herr Skölds yttrande erinra om, att något jobberi i kaffe icke kan äga rum, så länge importförbudet är i kraft. Alltså kan kammaren mycket lugnt fatta sitt beslut utan hänsyn till den saken.

Herr statsrådet S a n d l e r: Det kanske är erforderligt, för att ordentligt från början göra ett slut på legendbildningen i denna fråga, att det hänvisas på vad slutorden i mitt anförande i dyrtidstilläggsfrågan, som herr Olofsson i Digernäs kanske kan vara vänlig att kontrollera, där han nu sitter och följer med, innehöll. Min uppfattning var, att budgetens läge visserligen var sådant, att då man fick litet bättre upplysning av det inströmmande materialet, man borde överväga, huruvida icke kassafonden behövde en förstärkning. Men budgetläget var icke sådant, att det påkallade ett frånträdande från regeringens sida av det förslag, som var framlagt.

Jag erinrar ånyo om, att man hade reserverat 132 miljoner kro-

Om höjning av
tullen å kaffe
m. m.
(Forts.)

nor för dyrtidstilläggen. Genom det beslut, som riksdagen fattat genom gemensam votering, har man av nyssnämnda belopp för detta ändamål tillgodogjort sig 108 miljoner kronor. Det är således 24 miljoner kronor, som använts för andra ändamål. Hur kan man då säga, att det är dyrtidstilläggen, som här föranlett, att man får den ökade kaffetullen? Det är precis lika orimligt som att säga, att hade vi tagit bort hälften av fjärde huvudtiteln, hade vi låtit bli att bevilja en tredjedel av åttonde huvudtiteln, hade vi låtit bli att votera andra eller tredje huvudtitlarna, så hade vi icke behövt öka kaffetullen. Vad ligger det för reson i att plocka ut en utgiftspost och säga, att det är den, som är anledningen? Och då råkar man så fatalt ut, att man plockar fram just den utgiftspost, för vilken man i förväg berett täckning genom en avsättning under föregående år, en avsättning, vars belopp var större än det belopp, som nu skall komma att åtgå genom riksdagens beslut i den gemensamma voteringen.

Herr Nilsson i Landeryd: Jag skall blott be att få läsa upp några ord ur statsrådet Sändlers anförande vid det tillfälle som herr Olofsson i Digernäs omnämde. Han säger enligt sidan 35 i protokollet: »Summan är emellertid den att så långt man över huvud kan döma av det verkligen förefintliga materialet — jag tror icke, att man i dessa ting skall rätta sig efter vad man hör här och där ute i landet — får man säga, att någon avsevärd minskning i inkomst- och förmögenhetsskatten för innevarande år är det icke anledning att befara.» Såvitt jag antecknat rätt, sade herr finansministern i dag, att man räknat 20 miljoner kronor för högt i fråga om inkomst- och förmögenhetsskatten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande punkten I), nämligen på 1:o), bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Jönsson i Boa under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen nu upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten I) av utskottets förevarande betänkande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 100 ja mot 98 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Om höjning av tullen å kaffe m. m.

(Forts.)

Vidare framställde herr talmannen i fråga om punkten II) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Gustaf Nilsson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Kilbom, som anförde: När under föregående års förra hälft den kapitalistiska offensiven mot arbetarklassen tog sin början, yttrande sig dels från arbetsgivareorganisationernas sida i avtalsuppsägningar, lönedepressningar, arbetsavstängningar etc. och dels från regeringens och riksdagens sida i ständiga attacker mot normalarbetsdagen, hyreslagen m. m. samt i ivriga försök att genom skärpta tullar och annan indirekt beskattning vältra statens bördor ytterligare över på de fattiga klasserna, så framkallade denna bourgeoisins hänsynslösa politik en växande harm från arbetarklassens sida, som med rätta häri såg en sammansvärjning mot dess icke alltför stora men likväl mödosamt tillkämpade politiska, sociala och ekonomiska fri- och rättigheter.

Interpellation.

Arbetarklassens motstånd framtvang en upplösning av riksdagen och nya val till andra kammaren. Mot bourgeoisins partier ställde vid dessa val arbetarklassen, inseende faran av splittring, en relativt enig front. Parollerna från arbetarklassens skilda läger sammanföll i de närmaste dagskraven: de arbetslösa måste effektivt hjälpas, arbetsgivarnas försök att totalt förstöra arbetarnas levnadsstandard måste förhindras, attackerna mot åttatimmarsdagen måste slås tillbaka, levnadskostnadernas fördyrande genom nya tullar samt ökade indirekta skatter måste bekämpas, vissa tecken till militaristisk renässans måste motas. Med dessa krav gingo Sveriges arbetare till valurnorna och lyckades också tillkämpa sig en vacker valseger. Samtliga arbetarpartier stärkte väsentligt sina ställningar, medan samtliga borgerliga partier drevos tillbaka.

Ehuru det fattades 9 röster för arbetarmajoritet i andra kammaren, krävde Sveriges arbetare tillfölje sitt svåra läge en arbetarregering för att kraftigt tillvarata det arbetande folkets, landets stora majoritets, intressen.

Säkerligen ha Sveriges arbetare av en socialdemokratisk regering icke väntat sig någon målmedveten klasskamp eller ens några genomgripande reformer till proletariatets bästa. Men vad Sveriges arbetare väntat och fordrat, och vad som kom även den svenska arbetarrörelsens vänstergrupper att skänka den sitt stöd, var förhoppningen, att regeringen verkligen skulle resa ett kraftigt motstånd mot bourgeoisins försök att totalt undergräva arbetarklassens levnadsstandard och mot den cmänskliga arbetslöshetspolitik, som dit-

Interpellation. tills förts, liksom tendenser till nya levnadsfördyringar och nya indirekta skatter.
(Forts.)

Tåligt ha Sveriges arbetare väntat, att regeringen med kraft skulle gripa in mot det för varje dag allt hänsynslösare kapitalistiska anfällskriget och den allt brutalare arbetslöshetsbyråkratin, och genom massdeputationen underströko Sveriges arbetare den 12 mars sina krav från valstriden och sina minimifordringar på den regering, som dock uppbäres av arbetarklassen.

Det kan emellertid icke längre fördöljas, att massor av arbetare och arbetarvalmän börja förlora tålamodet inför den svaghet, som allt starkare sätter sin prägel på den socialdemokratiska regeringen, detta medan kapitalisterna skärpa sin offensiv och hunger och nöd allt mera gripa omkring sig bland arbetarna, medan arbetslöshetsbyråkratin allt hänsynslösare far fram mot de olyckliga, som sakna både arbete och bröd. Vore det icke på tiden, att regeringen toge i med hårdare händer mot strävandena att sänka arbetarklassens levnadsstandard till icke människovärdig nivå. Men i stället se vi av regeringen utsedda förlikningsmän ställa sig huvudsakligen på kapitalets sida, liksom vi få bevittna, hur regeringen vid överklagning av arbetslöshetskommissionens arbetarfientliga beslut till nio tiondelar tar den borgerliga kommissionsmajoritetens parti emot arbetarreservanterna, som likväl representera hela den samlade fackliga och politiska arbetarrörelsens uppfattning och vilja. Samtidigt med att arbetslöshetsunderstöden sänkas och stora grupper av arbetare vid nödhjälpsarbetena avskedas, ställer regeringen till de enskilda bankernas förfogande icke mindre än 50 miljoner kronor för att rädda dem undan följderna av deras spekulationsraseri under gångna år.

Men icke nog med detta. På den senaste tiden har regeringen, ehuru den icke kunnat eller velat kraftigt ingripa för arbetarnas väl emot arbetsgivarna och arbetslöshetsbyråkratin, slagit in på en linje, som måste bidra till att ytterligare försvåra läget för arbetarklassen. Regeringen har framlagt förslag, som med tiden kanske medföra en ofantlig serie av importtullar samt förslag till en fyrdubbling av tullen på en av landets för de fattigaste mest outhärliga förbrukningsartiklar, kaffet. Detta måste ofrånkomligt leda till levnadskostnadernas stegring, samtidigt som arbetarlönerna drivas ned och arbetslöshetsunderstöden minskas. Det är tyvärr rena högerprinciper, som här knäsättas av en socialdemokratisk regering. Samtidigt som vi bevittna detta, se vi även, hur regeringen underlåter att sätta in hela sin kraft för att genomföra det viktiga handelsavtalet med Ryssland. Vi se även både den civila och militära byråkratin resa huvudet djärvare än på mängen god dag. Vad t. ex. officerare tillåtit sig mot militärer, som deltagit i arbetarnas demonstrationer, är upprörande. Även förmärkes på skilda områden, en växande skugggrädsla inför den kapitalistiska pressopinionen, en skugggrädsla, som verkar nedsättande och nedslående i de vidaste arbetarkretsar.

Det är uppenbart att regeringens svaghet i mycket är beroende av att den saknar en fast arbetarmajoritet i riksdagen, främst i andra kammaren. Regeringen blir mer eller mindre en fånge hos den borgerliga riksdagsmajoriteten. Denna majoritet vill måhända icke direkt omedelbart störta regeringen, då den inom sig är oenig och heterogen, men den strävar målmedvetet efter att kompromettera regeringen i arbetarklassens ögon, att driva den in i ohållbara situationer, där den får uppge det ena arbetarintresset efter det andra, att förvandla den till en slätstruken expeditjonsministär för borgerliga intressen och intentioner. Öppet ha vissa pressorgan sagt ut, att de borgerliga partierna för närvarande icke vilja störta regeringen, men väl hos de breda lagren undergräva dess förtroende och försvaga dess ställning, så att dess rörelsefrihet och verksamhetskraft bindes och förlamas, för att den sedan själv skall falla. Regeringens uppträdande, främst sista tiden, visar att den borgerliga taktiken är på väg att lyckas.

Interpellation.

(Forts.)

Så mycket viktigare är det för landet och alldeles särskilt för arbetarklassen att få denna borgerliga trafik stoppad och samtidigt att få klarhet om den väg, regeringen i fortsättningen ämnar vandra, och det program, den ämnar fullfölja.

Detta är så mycket viktigare som endast några få röster i andra kammaren fattas i arbetarmajoritet, och det stigande missnöjet hos arbetarna alltmer börjar kräva nya val, för att därigenom söka åstadkomma en säkrare grund för en klar arbetarpolitik.

I anslutning till vad sålunda anförts ber jag om kammarens tillstånd att få till herr statsministern framställa följande spörsmål:

1) Anser regeringen, att dess hittillsvarande arbetslöshetspolitik och arbetslöshetskommissionens åtgärder, förslaget till beredskapslagstiftning, kaffetullen, krediten till de tack vare den lättsinniga spekulationen ruinerade bankerna m. fl. åtgärder stå i överensstämmelse med arbetarklassens intressen, socialdemokratins program och regeringens egen programförklaring?

2) Om så icke är fallet, är regeringen beredd att genom upplösning av riksdagen och förordnandet av nya val söka åstadkomma parlamentariskt underlag, möjliggörande en politik, som bättre motsvarar arbetarklassens intressen?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet, nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförbättring för vissa beställningshavare vid armén och marinen; samt

från riksdagens kansli, nr 146, angående tillämpning av gällande författningar om elektriska ledningars framdragande inom kronoegendomar.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets memorial, nr 44, med återlämnande till andra kammaren av en till utskottet hänvisad motion i viss del;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 22 juni 1921 angående rusdryckers förverkande i vissa fall m. m.; och

memorial, nr 4, med hemställan om anvisande av ersättning åt sammansatta bevillnings- och första lagutskottets sekreterare;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om extra gottgörelse åt tillförordnade förste revisoren T. Borell;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 49, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i riksbanken och vid Tumba bruk samt vissa pensionsberättigade änkor och barn;

nr 50, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare hos riksdagen, dess ombudsmän eller verk samt vissa pensionsberättigade änkor och barn;

nr 51, i anledning av väckt motion om ändring i grunderna för beräkning av pension åt vissa f. d. stationsinspektorer och stationsmästare;

nr 52, i anledning av vissa framställningar rörande tilläggs pensioner;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, i vad den angår pensions- och indragningsstaterna, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 54, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare, anställda hos riksdagen eller i dess verk;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer jämte i ämnet väckt motion m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. m. m.;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare jämte i ämnet väckt motion;

nr 58, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk;

nr 59, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt pen-

sionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk; och

nr 60, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt sedeltryckaren August Napoleon Svenssons änka och minderåriga barn; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 10 A, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för tiden 1 januari—30 juni 1923 i vad angår jordbruksärendena jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10 B, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1922 i vad rör jordbruksärenden;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 177, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 27 maj 1921 om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens lagerhus och fryshus; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om allmänt anslag till hushållningssällskapen.

§ 7.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Gustafsson* i Örebro under 4 dagar fr. o. m. den 20 maj,
 » *Bärg* i Katrineholm » den 20 maj och
 » *Sjölander* » » 20 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.